

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU
ANABİLİM DALI

126418

KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASI

126418

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elvan Keçelioğlu

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zeki Hafizoğulları

Ankara - 2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
NORMANİZASYON MERKEZİ

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU
ANABİLİM DALI

KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASI

Yüksek Lisans Tezi

Elvan Keçelioğlu

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zeki Hafızoğulları

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Zeki Hafızoğulları

Yard. Doç. Dr. İrfan Feri

Yard. Doç. Dr. Muharrem Özen

İmzası

Hafızoğulları
İrfan Feri
Muharrem Özen

Tez Sınavı Tarihi.....27.01.2003.....

ÖZET

Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası hukukumuzda TCK'nın 11. Maddesinde gösterildiği şekilde ceza olarak, hem de TCK'nın 31. Maddesinde düzenlendiği şekliyle ceza mahkumiyetinin neticesi olarak kullanılmıştır. Bu cezanın kapsamına aldığı mahrumiyetler TCK'nın 20. Maddesinde bir bütün olarak gösterilmiştir.

TCK 20. Madde yasaklılık kapsamına çok geniş bir haklar yelpazesini almıştır. Bu ceza temel siyasal hakları ortadan kaldırdığı gibi, kamu hizmetlerine girme hakkını da ortadan kaldırmıştır. Devletçe ve yetkili bilimsel kuruluşlarca verilmiş nişan, unvan ve madalyaları da ortadan kaldırmıştır. Öte yandan kamusal bir perspektifle, velayet ve vesayet hukuku alanına da nüfuz etmiştir. Kapsamının göstermiş olduğu genişlik sebebiyle de çeşitli hukuk sistemlerin de "Medeni Ölüm" olarak nitelenmiştir. Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının bu denli geniş bir yasaklılık alanı oluşturması hiç şüphesiz boşuna değildir. Kanun Koyucu bu düzenlemelerle temiz bir kamu yönetimi oluşturmaya çalışmıştır. Ancak cezanın bu amacının ceza hukukunun mevcut birikimi ışığında yeniden değerlendirilmelidir. Cezanın ferdileştirilmesi ve suçlunun iyileştirilmesi gibi ceza siyasetinin temel argümanları ışığında yasaklılık kapsamının yeniden okunması gerekmektedir.

ABSTRACT

Punishment of disqualification from holding public office is presented both as crime described in the article 11 of Turkish Crime Law (TCL) and as the consequence of criminal conviction ordered by article 31 of TCL. The deprivations this crime comprises are indicated totally in the article 20 of TCL.

The article 20 of TCL includes a wide range of rights in its content of disqualification. This crime not only violates the political rights to access for public services. Moreover, it removed titles and medals given by the state and the scientific institutions. Furthermore, it penetrated the law of parentship and appointed guardianship. Due to the wider scope this law generates, it was considered as "Civil Death" by several law systems. Considering the basic arguments of punishment politics like individualization of punishment and improvement of guilty, the content of disqualification should be read again.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	IV

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK YAPTIRIM VE TÜRK CEZAI YAPTIRIM SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

A-Hukuki Yaptırım ve Çeşitleri	3
a-Özel Hukuk Yaptırımları	5
b- İdari Yaptırımlar	6
c- Ceza Yaptırımları	6
B- Ceza Yaptırımı ve Türk Ceza Sisteminin Özellikleri	8
a- Cürümler ve Kabahatler ve Bir Alt Ayrım olarak Hukuku Bağlayıcı Cezalar	10
b-Asli, Fer'i, Mütemmim Cezalar	12
C-Ceza Mahkumiyetinin Neticeleri	17
a- Genel Olarak	17
b- Dayandığı Esaslar	19
ba) Emniyet Düşüncesi	19
bb) Hukuki Münasebetlerin Korunması	19
c- Ceza Mahkumiyetinin Neticelerinin Çeşitleri	20
ca- Genel Olarak	20
cb- Kanuni Neticeler	21
cc-Takdiri neticeler	22

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA VE CEZA MAHKUMİYETİNİN NETİCESİ OLARAK KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASI

1. A- Ceza Olarak Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık	24
a- Genel Olarak	24

b-KHYC'nin Hukuki Niteliği	25
ba- Feri Ve Mütemmim Ceza Olarak KHYC	25
bb- KHYC'nin Asli Ceza Olarak Öngörüldüğü Durum	29
c-Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının Bir Ceza Olarak Değerlendirilmesi	30
ca- Aleyhindeki Görüşler	30
cb- Lehindeki Görüşler	31
B- Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının Kapsamı	33
a- Genel Olarak	33
b- Temel Siyasal Haklar Bakımından	35
ba- Seçme Hakkı	35
bb- Seçilme Hakkı	38
bc- Diğer Siyasal Haklar	41
c- Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı Bakımından	41
d- Rütbe, Unvan, Madalyalar ve Nişanlar	48
da- Rütbe	48
db- Unvan	48
dc- Madalyalar ve Nişanlar	51
e- Nişan, Unvan, Sifat Ve Hizmetlerin Kişiyeye Tanıdığı Haklar Yönünden	57
f- Velayet ve Vesayete İlişkin Hizmetler Yönünden	58
C- KHYC'nin Kapsamının Daralması ve Genişlemesi	60
a- Genel Olarak	60
b- Kapsamın Daralması	60
c- Yasaklılığın Genişlemesi	62
D- Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının İnfazının Başlangıcı	64
E- KHYC İnfazının Başlangıcının Mevcut Statüler Üzerindeki Etkisi	66
2. Ceza Mahkumiyetinin Neticesi Olarak Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık	71
A- Temel Düzenlemenin İncelenmesi (TCK 31)	70
B- Resmi Sıfatın Suistimali Suretiyle İşlenen Suçlar Yönünden Konunun İncelenmesi	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASININ CEZA
HUKUKUN DİĞER BAZI MÜESSESELERİNDE DÜZENLENİŞİ

A-Hükümlülük Gereklerine Aykırı Davranış ve Cezalandırılması (TCK. 307)	84
B-Cezai Ehliyet ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	89
a-Yaş Küçüklüğü	89
b-Sağır- Dilsizlik	90
C- Cezaya Etki Eden Sebepler ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	91
ca-Hakimin Takdir Hakkı	91
cb- Kanuni İndirim Sebepleri	93
D-Cezaların İçtması ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	93
E-Tekerrür ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	95
F-Tecil ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	97
G-Af ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	101
a-Genel Af	101
b-Özel Af	102
H-Zamanaşımı ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	104
a-Dava Zamanaşımı Yönünden	104
b-Ceza Zamanaşımı Yönünden	105

I -Yasak Hakların İadesi ve Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası	108
SONUÇ	112
Kaynakça	114

KISALTMALAR

A.A.T.U.H.K : Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun

a.g.e : Adı Geçen Eser

AYMKD : Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi

BİO : Bağımsız İdari Otorite

c : Cilt

CD : Ceza Dairesi

Çev. : Çeviren

CGK : Ceza Genel Kurulu

ÇİK : Ceza İnfaz Kanunu

CMUK : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu

DMK : Devlet Memurları Kanunu

İBBB. : İstanbul Barosu Bilgi Bankası

KHYC : Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezası

MK : Medeni Kanun

MSTİ : Meslek ve Sanatın Tatili İcrası

m. : Madde

R.G. : Resmi Gazete

s. : Sayfa

TCK : Türk Ceza Kanunu

TCKT : Türk Ceza Kanunu Tasarısı

YİBGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

YKD : Yargıtay Kararları Dergisi

Giriş

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası temel olarak TCK'nın 11,20 ve 31. maddelerinde düzenlenmiştir. Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık TCK'da iki amaçla kullanılmaktadır. 1- Ceza olarak 2- Ceza mahkumiyetinin sonucu olarak. Ceza olarak uygulanması , bir çok suçlarda hürriyeti bağlayıcı cezaya ek olarak, mahkumiyet hükmünde yer alması halinde mümkündür. TCK 31. Madde de gösterilen halde ise kamu hizmetlerinden yasaklılık mahkumiyetin neticesi olmaktadır. Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının hangi hakları kısıtladığı TCK 20. Madde de 6 bentte açık olarak sayılarak gösterilmiştir. Kamu hizmetlerinden yasaklılık bu altı bentte gösterilen mahrumiyetlerin hepsini her zaman için doğurmaz. Bu yoksunluklardan sadece birisini doğurabilir. Memuriyetten mahrumiyet bu tür bir cezadır. Bu yasaklara aykırı hareket TCK md.307 de gösterilen suçu oluşturmaktadır.

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası hukuk doktrininde ikinci kuşak haklar olarak kabul edilen ve ilk kategorik düzenlemeler, Fransız ihtilalinden sonra 1 Temmuz 1789'da Kurucu Meclis tarafından ilan edilen "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"nde yer alan temel siyasal hakları ortadan kaldırmaktadır. Göstermiş olduğu geniş mahrumiyetler dolayısıyla çeşitli hukuk sistemlerinde "Medeni Ölüm" olarak nitelenmektedir. TCK 20 de gösterilen mahrumiyetler dikkate alındığında bizim hukuk sistemimiz bakımından da bu nitelemeyi kolaylıkla hak ettiği söylenebilir. Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının etki alanı sadece 20. Madde ile sınırlı

değildir. Bu cezaya Sendikalar Kanununda, Medeni Kanunda, Dernekler Kanununda bir çok sonuç bağlanarak bir takım siyasi ve medeni ehliyetsizlikler ortaya çıkarılmaktadır.

Hukukumuzda daha önce ayrıntılı bir incelemeye konu olmayan, kamu hizmetlerinden yasaklılık, bu çalışma da hem doktrin görüşleri hem de Yargıtay kararlarına değinilerek incelenmeye çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK YAPTIRIM VE TÜRK CEZAI YAPTIRIM SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

A- Hukuki Yaptırım ve Çeşitleri

Toplumsal düzenin korunması için mevcut olan yaptırımları başlıca iki gruba ayırmak mümkündür. Hukuki olmayan yaptırımlar ve hukuki yaptırımlar. Toplumsal hayatta öyle bazı yaptırımlar vardır ki bunlar belirli normlara riayet edilmemesi halinde uygulanmaktadır. Ancak bu yaptırımlar hukukun doğrudan doğruya ilgilenmediği, başka bir deyişle hukuk alanına girmeyen yaptırımlardır. (Örn. Din, ahlak, örf ve adet vs) Hukuk normu, kurumsallaşmış maddi yaptırımı olan normdur. Hukuk bu yönüyle de sosyal hayatı düzenleyen diğer kurallardan yani diğer sosyal düzen kurallarından ayrılmaktadır.¹ Yaptırım kelimesi genel hukuk teorisinde ve felsefesinde geniş ve genel anlamda, kanun koyucunun her ne suretle olursa olsun bir kuralın etkisini temin etme vasıtası olarak kullanılmaktadır.² Yaptırım bu şekilde

¹ Akıntürk, Turgut: **Temel Hukuk** AÖF yayımları Eskişehir 1998 say 7 Montesquie, bir toplumda suç ikamı önleyecek şey cezaların şiddeti değil, fakat her suçlunun muhakkak cezalandırılacağı inancının toplum içerisinde yerleşmesidir demiştir. Bkz. Gölcüklü, Feyyaz: **Türk Ceza Sistemi** 1966 Ankara s.17

² Genel olarak pozitivistler özel olarak başını ünlü Avusturyalı Hukukçu Kelsen'in çektiği Normativist Hukuki Pozitivizm, hukukun ne olduğu sorusuna, ne olmadığına ilişkin cevaplarla yaklaşmış ve hukuku kendi yapısına yabancı diğer sosyolojik ve siyasal diğer bir çok unsurdan ayırarak saf bir hukuk teorisi oluşturmaya çalışmıştır. Bunu yaparken yani hukukun saf bilgisine ulaşmaya çalışırken yüklediği anlam itibarıyla saf hukuka ait önemli bir argümandan hareket etmiştir: YAPTIRIM. Kelsen'e göre hukuk iç yapısı bakımından incelendiğinde norm bilimidir. Fakat hukuk öyle bir normdur ki, belli bir zorlamayı yaptırım olarak içermektedir Yani hukuk normu, kurumsallaşmış maddi yaptırımı olan normdur. Hukuk bu yönüyle de sosyal hayatı düzenleyen diğer kurallardan yani diğer sosyal düzen kurallarından ayrılmaktadır. Güriz, Adnan: "Bodenheime ve Edgardan naklen" **Hukuk Başlangıcı** Ankara 1992 s. 258, bkz Hukuki Pozitivizmle ilgili olarak;

tanımlandığında hukukun her dalı için yaptırım sayılabilecek bir çok durum ortaya çıkmakta cebri icra ve hükümsüzlük durumları da birer yaptırım olarak nitelenmektedir.³ Diğer yandan daha kesin ve teknik anlamda yaptırım; kanun koyucunun bir kuralı fiili ile ihlal eden kimsenin bu fiilin karşılığı ve hukuki düzende meydana getirmiş olduğu bozukluğu yerine getirtme vasıtasıdır.⁴ Yaptırım bu şekilde tanımlandıktan sonra, zamanasımı ve hak düşürücü durumlar birer yaptırım olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bunlar hukuk kuralının doğrudan doğruya etkisini gösterdiği durumlardır. Halbuki teknik anlamda yaptırım daima dolaylıdır. Buna göre kanun koyucu koymuş olduğu kanuna dolaylı olarak riyeti temin etmektedir.⁵ Yine teknik anlamıyla yaptırım kavramı ele alındığında cebri icra durumu da bir yaptırım kabul edilmemektedir. Gerçi zorla icrada buna maruz kalan bakımından bir eziyet kabul edilse bile kişinin kanuna riyetsizliği bir ihlal olarak değerlendirilmemektedir. Zira şahsa kendiliğinden yerine getirmesi gerekli olan şey yerine getirilmiştir.⁶

Yaptırım böyle tanımlandığında, nelerin yaptırım kavramının içine girmediğini söylemek kolaydır. Halbuki pozitif olarak yaptırımın ne olduğunun bir tarifini yapmak ise oldukça güçtür. Zorluklar bir yana bırakıldığında kamu hukuk bakımından en tipik yaptırım, cezadır; Özel hukuk bakımından da

---

Keyman, Selahattin: "Hukuku değerlendirirken tartışılan ideolojik amaçlar hukuk biliminin dışındadır ve ona yabancıdır" Keyman, Selahattin: **Hukuka Giriş** Lefkoşa 1997 s.184 bkz.Pozitivistler bu durumu genel olarak değerlerin bilinemezliği çerçevesinde incelemişlerdir.Bkz. Gözler, Kemal: **Hukukun Genel Teorisine Giriş** Ankara 1998 s. 17

³ Bu durum için bkz. Gözler,Kemal:**Hukuk Başlangıcı** Bursa 1998 s.299 Güriz, Adnan: **Hukuk Başlangıcı** Ankara 1992 s. 43

⁴ Zanobini, Guido: **İdari Müeyyideler** çev. Yılmaz Günal Ankara 1964 s.1

⁵ Zanobini, Guido: a.g.e. s.1

⁶ Zanobini, Guido: a.g.e s.2 Burada kişinin kendiliğinden yerine getirmek zorunda olduğu şey Hakim kararına uymasındır. Zorla icra bu bakımdan hakim kararının yerine getirilmesidir. Hakim kararını

tazminattır.⁷ Hukuk müeyyideleri doktrinde genel olarak üç kısma ayrılarak incelenmektedir.⁸

a-Özel Hukuk (Medeni Hukuk)Yaptırımları

Özel hukuk yaptırımlarının en başta geleni tazminattır. Tazmin yükümlülüğü bir kaidenin ihlali veya vecibeye riayetsizlik halinde mümkündür.⁹ Bu taktirde ise yaptırım vasfına sahiptir. İhlal halinde zarar sebebiyet verene yapılan bir kötülüktür.(Mamelekin azalması şeklinde) Böylece bozulan hukuk dengesi tesis edilmiş olacaktır. Bir kötülük olması dolayısıyla ceza ile karıştırılmamalıdır. Burada kişiye kötülük yapılarak diğer tarafın zararı tazmin edilmektedir. Cezanın bir tazmin fonksiyonu yoktur. Ceza da otorite tekrar sağlanmaktadır.¹⁰

Belirttiğimiz gibi özel hukuk müeyyidesi olan tazminatın en önemli fonksiyonu tazmin fonksiyonudur. Diğer tarafta tazmin edilmesi gerekli zarar maddi ve manevi zarar şeklinde ortaya çıkabilir. Maddi tazminat ya aynen ya da nakden ortaya çıkabilir.¹¹ Aynen Tazmin teknik olarak Eski Halin İadesi anlamına gelmektedir. Manevi zararın tazmini ise nakdi şekilde ortaya çıkmaktadır.

---

verdikten sonra bu kararın yerine getirilmesi için. Özel hukukta cebri icra yoluyla Mali hukukta A.A.T.U.H.K. , ceza hukukunda ise C.İ.H.K gösterilen yollar benimsenmiştir.

⁷ Zanobini, Guido: İdari Müeyyideler çev. Yılmaz Günel Ankara 1964 s.2-3

⁸ Donay,Süheyl:Para Cezaları İstanbul 1972 s.6

⁹ Yaptırımlar “İhlale cevap olarak” birbirinin aynıdır; “ihlale cevabın şeklinde” birbirinden ayrılırlar. Hafizoğulları,Zeki: Ceza Normu Ankara 1996 s.147

¹⁰ Zanobini, Guido: İdari Müeyyideler çev. Yılmaz Günel Ankara 1964 s.4

¹¹ Donay,Süheyl:Para Cezaları İstanbul 1972 s.6

b-İdari Yaptırımlar

İdari yaptırımlar çok geniş anlamda idarenin yetki alanına giren hususlarda bizzat uyguladığı yaptırımlardır. Bunlar disiplin yaptırımları şeklinde olacağı gibi, idarenin ceza yaptırımını uygulaması şeklinde de olabilir. Disiplin yaptırımları belli bir kamu kuruluşuna mensup olan kimseler hakkında o kuruluşun düzenini korumak amacı ile verilebilir. ¹² Bunun dışında idare bazı ihlalleri cezalandırmak için çeşitli yaptırımlar uygulayabilmektedir.(Örn. İdari para cezaları)

c-Ceza Yaptırımları

Kamu hukuku alanının tipik yaptırımı ceza diye isimlendirilen yaptırımdır. Ceza yaptırımının özellikleri, özel hukuk yaptırımları ile yapılan karşılaştırmada açık olarak ortaya çıkmaktadır. Özel hukuk yaptırımları fiilden zarar görenin tahriki ile onun yararına hükmedilebilir. Onun temel amacı yapılan ihlale ortaya çıkan durumun tamiri veya eski hale getirilmesidir. Bu tamir ancak mağdurun talebi ile söz konusu olabilir. Halbuki ceza yaptırımını ilke olarak kamu kuvvetinin müdahalesini gerektirir. Başka bir deyişle tazminatı gerektiren bir fiil söz konusu olduğunda bu yaptırımın uygulanmasını bizzat ilgili taraf kabul edecektir. Halbuki ceza yaptırımını, kamu otoritesi, yani hakim tarafından resen uygulanacaktır. Bunun dışında tazminatın ve cezanın amaçları farklıdır. ¹³

---

¹² Donay,Süheyl:Para Cezaları İstanbul 1972 s.7

¹³ Donay,Süheyl:Para Cezaları İstanbul 1972 s.8

Bu günün ceza hukuku, bir yandan ceza alanının genişlemesi, öte yandan somut ihlalden sonraki muhtemel ihlalleri önleyici önleyici tedbirlerin kurumsallaşması sonunda geleneksel sınırlarını aşmış bulunmaktadır. Artık yalnızca genel ve özel suçlar ve cezalar sistemini içeren bir ceza hukuku söz konusu olmamakta aynı zamanda ödetme niteliğindeki tüm medeni ve idari yaptırımları içeren “medeni” ve “idari” ceza hukukları söz konusu olmaktadır.

Bu durum dar anlamda ceza hukuku yanında her hukuk düzenine has başka ceza hukuklarını ortaya çıkarmaktadır.¹⁴ Ancak dar anlamda ceza bunlardan farklıdır. Bunlar özde aynı olduklarından aralarındaki farkları ortaya koymak oldukça zordur. Fakat ceza sonunda şahsın bizzat şahsına veya cismine veriler bir zarar ve kötülük olmasıyla ve bu zarar ve kötülüğün devlet tarafından verilmesiyle özel hukuk alanında yer alan cezalardan ayrılmaktadır. Ceza yaptırımı, TCK 11. Maddesinde ismen sayılmış olan ve adli kaza açıkcası cezai kaza organlarınca ceza muhakemesi usulüne göre verilen kamusal bir kötülük olması dolayısıyla da idari cezalardan ayrılmaktadır.¹⁵ İdari cezaların 11. Maddede belirtilen cezalaradan olmasına gerek olmadığı gibi bir ceza yargıcı tarafından ceza muhakemesi kurallarına göre verilmesine de gerek yoktur.

---

¹⁴ Hafizoğulları a.g.e s. 206 Zanobini özel hukuka ait cezaların olamayacağını bu cezaların temelinde o hukukun kendine has yaptırımı olan tazmin gayesinin olduğunu belirtmiştir bkz. Zanobini, Guido: İdari Müeyyideler çev. Yılmaz Günal Ankara 1964 s.5

¹⁵Hafizoğulları a.g.e s. 206 vd. Donay ceza yaptırımının diğer yaptırımlardan ayırmada şu kıstasları kullanmaktadır. a- Cezalar kanun tarafından tesbit olur b-Topluma belirli ölçüde zarar veren fiiller

B- Ceza Yaptırımı ve Türk Ceza Sisteminin Özellikleri

Çalışmamızın sınırı bakımından burada sadece Ceza Hukuku Alanının yaptırım çeşidi olan cezayı incelemekle yetineceğiz. Emniyet tedbirleri, özünde cezaya benzese dahi, bir bastırma değil sadece önleme tedbiri olduğundan bir ceza yaptırımı kabul edilmemektedir.¹⁶

Ceza hukuku kurallarının yaptırımı "ceza"dır. Hukuk düzenlerinde yaptırımların en yüksek düzeyde müesseseleştiği alan kuşkusuz ceza normlarına riayeti bir ceza yaptırımı ile sağlayan ceza hukukudur.¹⁷ Ceza, özü bakımından kişiler ve sosyal gurupların hayat şartlarını bozmaya elverişli fiiller karşısında toplumun bir tepkisidir. Tepki bu durumuyla kör bir tepkidir, yalnız beşeri içgüdülere uyan kör bir tepkidir. Bu tepki organize olmakla ve müesseseleşmekle birlikte hukukileşmektedir.

Ceza yaptırımı ihlalden önce bir zarar ve kötülük yapma tehdidi olarak korkutma, ihlalden sonra normu ihlal edenin şahsına verilen bir zarar ve kötülük olarak bastırma değildir. Bastırma burada kötülüğü kötülükle ödetmez. Kötülüğü kötülükle ödetmeyen bir yaptırım ceza yaptırımı değildir. Ödetme

---

karşılığı hükmolunur c- Suçluyu ızdırıp çektirmek amacıyla bazı mahrumiyetlere maruz bırakır. d- Yargısal bir kararla hükmedilir. e- Failin kusurluluğu ile orantılı ve onun kişiliğine uygundur. Donay,Süheyl:Para Cezaları İstanbul 1972 s.9 vd.

¹⁶ Hafizoğulları: a.g.e s.246

¹⁷ Hafizoğulları: a.g.e s.150

sanıldığıının aksine cezanın amacı değildir. Cezanın özüdür, esasıdır, varlık nedenidir. O nedenle cezanın kendisini amacıyla karıştırmamak gerekir. Cezanın amacı savunmadır. Ceza bir savunma tepkisidir. Bu tepki hukuken organize toplumun varlığını suç tehlikesine karşı korumayı amaçlamaktadır. O nedenledir ki maddi ve müesseseleştirilmiş ceza yaptırımı suç tehlikesine karşı toplumsal bir savunmadır. Ama bu savunma münferit cürmi fiillere bir tepki olarak gerçekleşen her seferinde suçlunun bizzat şahsına karşı icra edilen ihlal fiili ile doğrudan doğruya nedensel ve isnadi bir bağlantı içinde bulunan dolayısıyla ihlale bir cevap teşkil eden toplumsal bir savunmadır.¹⁸

Cezanın bu kavramsal özellikleri dışında; geçirmiş olduğu tarihsel evrimin sonucu olarak bazı deontolojik kriterlere de uygun olması gerekmektedir. Liberal- demokratik bir ceza hukuku düzeninde bu kriterler bellidir. Buna göre; cezalar ancak kanunlarla konulabilir, ceza sorumluluğu kişisel olmak zorundadır, cezalar insan onuruyla bağdaşmak zorundadır.¹⁹ Cezalar bireyselleştirmeye uygun olmalıdır. Bunlar aynı zamanda cezalandırmanın temel ilkeleridir.

Ceza sisteminin temellerini koyan 765 sayılı 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu, bilindiği gibi, 1889 İtalyan Ceza Kanunu resepsiyon suretiyle kabul edilmiştir.

Sistematik olarak Türk Ceza Kanunu üç kitaba ayrılmaktadır. Birinci kitap genel hükümleri, ikinci kitap cürümleri üçüncü kitap ise kabahatleri içermektedir.

---

¹⁸ Hafızoğulları: a.g.e özet s.327

Birinci kitap genel olarak ceza yasasının uygulamasını, ceza türlerini, ceza mahkumiyetlerinin sonuçlarını, cezai ehliyet ve bunu kaldıran ve hafifleten nedenleri, cürüme teşebbüs, cürüm ve kabahate iştirak, suç ve cezaların içtimai, cürümde tekerrür, cezaların ertelenmesi , dava ve cezanın düşmesi ve yasaklanan hakların geri verilmesi konularını düzenlemektedir. Bu çalışmanın konusu, sistematik olarak Türk Ceza Kanunu' nun birinci kitabında yer almaktadır. Birinci kitapta yer alan diğer ceza hukuk müesseseleri ile yakın ilişki içerisinde.

a- Cürümler, Kabahatler ve Bir Alt Ayrım Olarak Hukuku Bağlayıcı Cezalar

TCK'nın 1. Kitabının 11. Maddesi cürümler ve kabahatlere verilecek cezaların neler olduğunu tek tek saymıştır. Buna göre;

Cürümlere mahsus cezalar:

- 1- İdam,²⁰
- 2- Ağır Hapis,
- 3- Hapis,
- 4- Ağır Para Cezası,
- 5- Hidameti Ammeden Memnuiyet (kamu hizmetlerinden yasaklılık) tan ibarettir.

Kabahatlara mahsus olanlar da :

---

¹⁹ İçel ve Diğerleri: Yaptırım Teorisi İstanbul 2000 s.3 vd.

- 1- Hafif Hapis,
- 2- Hafif Para Cezası,
- 3- Muayyen bir Meslek veya Sanatın Tatili İcrasıdır.

TCK'nın 11. Maddesinde gösterilen cezalar yönellik oldukları hak ve yararlar bakımından bir tasnife tabi tutulursa, ölüm cezası insan hayatına karşı, ağır hapis, hapis ve hafif hapis cezaları kişi özgürlüğüne karşı para cezaları, mala karşı kamu hizmetlerinden yasaklılık ve meslek ve sanatın tatili cezasıda kişinin hukukuna yönelik ceza çeşidi olarak sınıflandırılabilir.²¹

Hukuku Bağlayıcı Cezalar:

1982 anayasası 1961 anayasasında olduğu gibi suç ve cezalarla yargılama hukukuna ilişkin bazı ilkelere yer vererek, bunları anayasal güvence altına almıştır. Ceza hukukunun temel ilkeleri sayılan suç ve cezalara ilişkin ilkelerin bazıları Anayasanın 38. Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir.

“Madde 38 – Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.”

---

²⁰ 3/8/2002 tarih ve 4771 sayılı kanunla TCK, Kaçakçılığın men ve takibine dair kanun ve orman kanununda yer alan idam cezaları ağır hapis cezasına dönüştürülmekle birlikte, savaş ve çok yakın savaş tehdit hallerinde işlenmiş suçlar için öngörülen idam cezaları yürürlüktedir.

²¹ Önder Ayhan: Ceza Hukuku s.477 vd.1992

Hukuku bağlayıcı cezalar TCK'da kamu hizmetlerinde yasaklılık ve muayyen bir meslek veya sanatın tatili icrası cezaları olarak iki halde öngörülmüştür. Birincisi müebbet ve muvakkat(geçici) olmak üzere iki türdür; muvakkatı üç aydan beş seneye kadar olarak kabul edilmiş ancak 21.11.1991 tarihli ve 3679 sayılı kanunla yapılan değişiklikle üst sınırı 3 yıla düşürülmüştür. (mad.20). İkincisi ise üç günden iki seneye kadardır. (mad.25.)

Öte yandan bu hukuk bağlayıcı cezalar kanunumuzda hem 11. Maddede gösterildiği şekliyle ceza olarak hem de 31 ve 35. Maddede gösterildiği şekliyle ceza mahkumiyetinin neticesi olarak iki şekilde öngörülmüştür. Bu iki şekliyle dahi anayasanın 38. Maddesinde gösterilen temel ilkelere tabidir.

b-Asli, Fer'i, Mütemmim Cezalar

Bizim kanunumuzda cezai yaptırımlar hürriyeti bağlayıcı, nakdi ve hukuku bağlayıcı cezalar olarak değişik şekillerde karşımıza çıkarlar. Bunlardan her üçü birarada bulunabilir.(TCK 236) Hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezası ayrı ayrı yalnız başına yaptırım olabilirler. (TCK 527,530-TCK 410,470).Hürriyeti bağlayıcı ceza ile para cezası birarada bulunabilir.(TCK 264).Para cezası ile hukuku bağlayıcı ceza da birarada bulunabilir.(TCK 238) Hürriyeti bağlayıcı cezalarla hukuk bağlayıcı cezalarda birarada bulunabilir.(TCK 244). Bazı durumlarda ise kanunkoyucu hukuk bağlayıcı cezayı, hürriyeti bağlayıcı ceza ve para cezalarının yanında hakime uygulayabilme yetkisi tanımıştır. (TCK 278,- TCK 552)

Bu durumlarda karşımıza çıkan cezaların hangilerinin asli ceza, hangilerinin fer'i ceza, hangilerinin mütemmim ceza olduğu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. TCK'nın 11. Maddesinde cezaların "asli, fer'i, mütemmim" diye üçe ayrılması yolunda bir taksimden bahsedilmemekle beraber kanunumuzun muhtelif hükümlerinde böyle bir taksime yer verildiği anlaşılmaktadır. 76,91 ve 98.maddelerde olduğu gibi.²² Ancak fer'i ve mütemmim ceza arasındaki ayrıma ilişkin pozitif bir düzenlemenin olmayışı, ceza mahkumiyetinin kanuni neticesi olan durumlarda tartışmaya girince konuyu hem yargı kararlarında, hem de doktrinde tam bir keşmekeşe dönüştürmüştür.

Örneğin Tahir Taner'e göre; fer'i ceza asli cezanın bir neticesi olmak üzere kendiliğinden, yani ayrıca hükümde tasrihe hacet kalmaksızın terettüp eden cezalardır. Buna göre ceza mahkumiyetinin bir neticesi olan kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bir fer'i cezadır.

Mütemmim yani tamamlayıcı cezalar ise, asli cezaya eklenen ve ayrıca tasrih edilmesi lazım gelen cezalardır.²³

Erem ise feri cezaları, kanunun asıl cezaya ek olarak tayin ettiği cezalar olarak yorumlamış, mütemmim cezaları ise ceza mahkumiyetinin kanuni neticeleri olarak kabul etmiş ve Taner in feri cezaya örnek verdiği ceza

---

²² Bu maddeler sırasıyla İçtima, Tecil ve zamanasımı ile ilgilidir.

²³ Taner, Tahir: **Ceza Hukuku** İstanbul 1949 s.579

mahkumiyetinin kanuni neticesi olan kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasını mütemmim ceza olarak yorumlamıştır.²⁴

Dönmezer – Erman ise ceza mahkumiyetine ister kendiliğinden ister hakimın hükmetmek zorunda olduğu cezalara feri hakimın hükmedip etmemek hususunda takdir hakkına haiz olduğu cezalara mütemmim ceza olarak tanımlamıştır.²⁵

Türk hukukunda başlı başına feri ve mütemmim cezalara ilişkin, karşılaştırmalı hukuk metodunu da içeren tek çalışma Şükrü Alparslan'a aittir. Alparslan, konuya Dönmezer- Erman gibi yaklaşmış, ister kendiliğinden hüküm ifade eden ister ise hakimın hükmetmek zorunda olduğu cezalara feri, hakimın hükmedip etmemekte serbest olduğu cezalara mütemmim, tamamlayıcı ceza adını vermiştir.²⁶ Bu görüş doktrinde baskın hale gelmiştir.

Yukarıdaki tartışmalardan da anlaşıldığı gibi konu sadece bir terim meselesidir. Kanunkoyucu bu deyimleri tarif etmediği için kelimelere farklı anlamlar verilmiş böylece karışıklık meydana gelmiştir. Daha çok Fransız hukukunun etkisiyle ortaya çıkmış bir tartışmadır.²⁷ Çünkü cezaların bu üçlü ayrımı Fransız Hukukunda vardır. Yoksa feri ve mütemmim cezaların arasında öze ilişkin bir farklılık yoktur.²⁸ Her ikisi de nasıl nitelendirilse nitelendirilsin asli cezanın etkilerini artırma ve uslandırma amacı güden cezalardır. Ancak şekle

²⁴ Erem-Danışman-Artuk: Ceza Hukuku Ankara 1997 s.700

²⁵ Dönmezer-Erman: Nazarı ve Tatbiki Ceza Hukuku İstanbul 1999 c.2 s.589

²⁶ Alparslan, Şükrü: Ceza Hukukunda Fer'i ve Mütemmim Cezalar Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında TCK'nın 50. Yılı ve Geleceği İstanbul 1997 s.225 vd

²⁷ Dönmezer-Erman: a.g.e s.590 dipnot 12 deki açıklamalar.

ilişkin bir ayırım vardır. Bu da bir hapis veya para cezasına eklenen hakim'in takdirine göre eklenen hukuku bağlayıcı cezaların nasıl isimlendirildiğidir.

Fer'i ve mütemmim cezalara ilişkin bu tartışmalar daha sonraları hazırlanan TCK tasarılarına da yansımış, 1958,1997 ve 2000 yıllarında hazırlanan tasarılar da Ceza Mahkumiyetinin kanuni neticelerinin kaldırılması teklif edilmiş²⁹ Erem'in tabiriyle mütemmim cezalar yürürlükten kaldırılmıştır.³⁰ Hiç şüphesiz bu değişikliklerin yapılması teklifinde bu tartışmalardan daha çok ceza mahkumiyetinin kanuni neticelerinin cezaların ferdileştirilmesi ilkesine ters bir durum yaratması ön plana çıkmıştır.³¹

Yasalaşması halinde sorunu böylece ortadan kaldıracak olan tasarıların dışında, nisbeten daha sonraların ortaya çıkan bazı bilimsel çalışmalarda da başka bir yol benimsenmiş; fer'i ve mütemmim cezalar, ek cezalar başlığı altında toplanmıştır.³²

Ancak mevcut haliyle sorun giderilmeye çalışılırsa; Bir suç karşılığı cezalandırmayı temsil eden ceza "asli ceza"dır. Kanunun, cezalandırmak amacını yerine getirmek için özellikle göz önünde tuttuğu ceza budur. Asli

---

²⁸ Fer'i ve mütemmim cezaların ceza hukukunun diğer müesseseleri ile ilişkileri ve infazında herhangi bir farklılık yoktur.

²⁹ Erem –Danışman-Artuk: 1958 ve 1997 tasarıları hakkında bkz.a.g.e:s.700 2000 **Türk Ceza Kanununun ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı** Ankara 2000

³⁰ Erem bütün diğer cezaları fer'i ceza olarak nitelemektedir. Erem-Danışman-Artuk: **Ceza Hukuku** Ankara 1997 s.700

³¹ Nitekim 2000 tasarısında Mahkumiyetin kanuni neticeleri ,müebbet fer'i cezalar, günümüzde geçerli insancıl görüşler ile ceza sisteminde mutlaka göz önünde bulundurulması zorunlu, suçlunun iyileştirilmesi ve sosyalleştirilmesi esasları ile bağdaşır nitelikte olmadığından kaldırılmıştır denilmiştir. bkz. 2000 tasarısı genel gerekçesi s. 155.

³² Centel, Nur: a.g.e. s.467, Önder, Ayhan: **Ceza Hukuku** Dersleri İstanbul 1992 s.489

cezalar cezadan beklenen etkiye doğrudan doğruya bir araç görevini görürler.³³ Bir suç karşılığı olarak tek başına verilebilen ceza verilemeyene göre asli cezadır. Kanunun asıl cezaya ek olarak tayin ettiği cezalar “fer’i ceza”dır. Feri cezalar tek başına bir suç karşılığı olarak öngörülmemiştir. Mütemmim cezalar ise normda yaptırım olarak öngörülmüş fakat uygulaması hakim takdirine bırakılmış cezalardır. Ceza mahkumiyetinin neticesi olarak yer alan hukuku bağlayıcı cezalar ise herhangi bir şekilde hakim takdirine ihtiyaç göstermediği için fer’i cezadır. Bu ayrıma göre TCK da hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezaları asli cezadır. Hukuku bağlayıcı cezalar ise fer’i cezadır. Ancak hukuku bağlayıcı cezalar bazanda uygulaması hakim takdirine bırakıldığı için mütemmim cezadır.(TCK 278-TCK 552)

Ancak biz de bu bakımdan söz konusu sorunun çözülmesi için, ister asli cezaya hükmedilmesi ile birlikte bu cezaya bir ek cezada zorunlu olarak eklenmiş olsun, ister asli cezaya ek ceza kanun tarafından eklenmesi zorunlu olsun ve hakim eklenmesi gereken cezayı ek ceza olarak göstere, ister hakim takdirine göre asli cezaya eklensin, bunlara genel olarak ek ceza adının verilebileceğini ve bu ek cezanın yalın olarak kullanılmasının bir karmaşıklığa ve çelişik anlamlara yol açmayacağını düşünüyoruz.³⁴ Türk hukukundaki uygulama biçimi ile fer’i ve mütemmim cezalar kanunun tayin ettiği asli cezanın etkisini artırmak ve uslandırıcılık niteliğini güçlendirmek amacı taşımaktadır. Ve infazları yönünden herhangi bir fark yoktur.

³³ Saatçioğlu, Cemil.: Fer’i ve Mütemmim Cezalar *Adalet Dergisi* 1977 sayı 3-4 s253

³⁴ Benzer görüş için bkz. Alparslan a.g.e: s.244 Centel,Nur:a.g.e. s.467, Önder,Ayhan: *Ceza Hukuku Dersleri* İstanbul 1992 s.489

C-Ceza Mahkumiyetinin Neticeleri

a- Genel Olarak

Cezayı TCK'nın 11. Maddesinde sayılmış olan ve ceza mahkemeleri tarafından ceza muhakemesi usulüne göre verilen kamusal bir kötülük olarak tanımlamıştık. Ceza yargılaması ise, "devletin belirli makamlarının müşahhas bir olayda suç isnadından çıkan uyuşmazlığı yargılaması yani devletin egemenliğine dayanarak, çelişme ile hukuk normlarına uygun bir şekilde taraflar bakımından emredici ve çelişmez olarak yargı denilen bir hükümle halledip uygulanacak hukuk normunu belirtmesi faaliyetidir.³⁵ Ceza mahkumiyeti ise bu tanımlardan yola çıkarak "ceza yargılaması faaliyeti sonucu kişinin suçlu bulunarak hakkında ceza tesisi edilmesidir." denilebilir.³⁶ TCK bu ceza mahkumiyetine çeşitli mahrumiyetler bağlamıştır. Bunlara ceza mahkumiyetinin neticeleri denir. Ceza mahkumiyetinin neticelerine ilişkin. Temel düzenleme anayasanın 38. Maddesinde yer alır. Maddeye göre;

" Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

---

³⁵ Hafızoğulları, Zeki :Ceza normu s. 252 Kunter'e atfen.

³⁶ Buradaki ceza mahkumiyetinden kasıt kesinleşmiş ceza mahkumiyetidir. Kesinleşmekten kasıta bilindiği üzere olağan kanun yollarının tüketilmesidir.

Suç ve ceza zamanaşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır. “

TCK'nın 1. Kitabının 3. Babı ise ceza mahkumiyetinin neticeleri ve tarzı icralarını düzenlemiştir. Hukukumuzda ceza mahkumiyetinin neticeleri şu şekilde sayılmıştır. TCK'nın 31. Maddesi ceza mahkumiyetinin neticesi olarak Kamu Hizmetlerinden Yasaklılığı düzenlemiştir³⁷, 33. Maddesi babalık ve kocalık haklarından mahrumiyeti ve kanuni kısıtlılığı düzenlemiştir³⁵. Madde Resmi sıfatın veya meslek ve sanatın suistimali suretiyle işlenen suçlarda KHYC ve MSTİ cezalarını düzenlemiştir, 36. Madde müsadereyi düzenlemiştir³⁷. Madde malların istirdadını ve manevi tazminatı, 39. Madde mahkeme masraflarını, 43. Madde ise hükmün ilanını düzenlemiştir. Burada önemli olan bunların hukuki niteliklerinin ortaya konulmasıdır. Bab bu bakımdan incelendiğinde TCK'nın 31. ve 35. Maddesinde gösterilen KHYC ve MSTİ ferî (ek ceza) olarak cezai nitelik gösterdiği 33. Maddede gösterilen babalık ve kocalık haklarından mahrumiyet ve kanuni kısıtlılığın medeni hukuktan doğan mahrumiyetlere yol açtığı görülmektedir. Diğerleri ise daha değişik nitelik göstermektedir. (Örn. 36. Maddede gösterilen müsadere emniyet tedbiri niteliğindedir.)³⁸

---

³⁷ Bundan sonra KHYC olarak kısaltılacaktır.

³⁸ Bunlar doktrinde daha farklı ayrımlara tabi tutulmaktadır. Manjo bu ayrımı Ceza mahkumiyetinin cezai neticeleri Kamu hizmetlerinden yasaklılık ve belli bir meslek ve sanatın tatili cezalarıdır.

Ceza mahkumiyetinin medeni hukuktan doğan neticeleri ise; Kanuni mahcuriyet, babalık ve kocalık haklarından mahrumiyet, müsadere, istirdat ve tazminat ile muhakeme masraflarıdır. diyerek yapmıştır. Majno a.g.e. s.119 Demirbaş sadece yasal kısıtlılık haliyle, babalık ve kocalık hakkından yasaklanmayı ceza mahkumiyetinin medeni neticeleri diğerlerini ise ceza mahkumiyetinin cezai neticeleri olarak kabul etmektedir. Bkz. Demirbaş, Timur Ceza Hukuk Genel Hükümler Ankara 2002 s.531. Pısapıa Manevi tazminat hariç bütün diğer sonuçları ceza mahkumiyetine bağlı ferî ceza olarak kabul etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pısapıa, Gian Domenico; İtalyan Ceza Hukuku Müesseseleri 1965 Padova s.172 vd. (Çev. Atif Akgüç) Erem ise bu hususta daha farklı bir ayrıma gitmiştir. Erem'e göre; "Ceza mahkumiyetinin neticeleri" terimini geniş veya dar anlamda anlamak mümkündür. Mahkumiyetin geniş anlamda neticeleri, sınırlanamayacak kadar kapsamlıdır. Bir çok özel kanunda

b- Dayandığı Esaslar

Ceza kanunlarının bu ceza mahkumiyetine bağlı bir takım sonuçlar bağlamasının temelinde yatan düşünce cezayı ağırlaştırmak ve suçluya bir leke sürmek deđildir³⁹. Bu mahrumiyetler daha çok şu esaslara dayanmaktadır.

ba) Emniyet Düşüncesi : Büyük bir tehlike arzeden suçları işlemiş olanların, cezalarını çektikten sonra serbest bırakılmaları doğru görülmez. Bu hükümlülerin tekrar suç işlemelerine engel olabilmek için “cezaî” nitelikte bazı şartlara tabi tutulmaları lazımdır. Bazı mahkumiyetlerden meydana gelmiş amme hizmetlerinden memnuiyet (kamu hizmetlerinden yasaklılık), bir meslek veya sanatın icrasının tatili (TCK. 31,35) bu maksatla konulmuştur.⁴⁰ .

bb) Hukuki Münasebetlerin Korunması : Sosyal yaşam, fertler arasında hak ve görevlerden meydana gelen bir bağlılık doğurur. Bu hukuki münasebetlerde hükümlülerin başkalarına zarar vermeyecek bir duruma getirilmeleri gerekir. Bu nedenle hükümlülerin “hukuki ehliyeti” açık kanuni hükümlerle ve belli durumlarda sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamalar “cezaî” ve “hukuki” bir nitelik arzederler. Kanuni mahcuriyet (Kanuni kısıtlılık) (TCK.33/1), babalık, kocalık hakkından mahrumiyet (TCK.33/2) neticeleri bu maksatla

---

mahkumiyetlere neticeler tanınmıştır. “Cezaların infazı” da bu anlamda, mahkumiyetin neticesi sayılabilir. Dar anlamda, ceza mahkumiyetlerinin neticeleri ise, TCK.’nun 1.kitabının 3. babında gösterilen neticelerdir bkz. Erem-Danışman-Artuk: a.g.e s.862

³⁹ Manjo: **Ceza Kanunu şerhi** Ankara 1977 s. 118

⁴⁰ Erem-Danışman-Artuk: a.g.e s.862

konulmuştur.⁴¹ Doktrinde bu hususta farklı görüşlerde vardır. Kanuni kısıtlılık durumunun mahkum lehine olduğu, cezaevine konulan ve dış yaşamla ilişkisi kesilen kişinin, bu ilişki kopukluğu nedeniyle bir çok çıkarının zarara uğraması sözkonusu olabileceği, her insanın günlük yaşamının gereklerine uygun işlemler yapması zorunluluğunun gözden ırak tutulamayacağı. İşte bu nedenlerle yasal temsilci atanması uygun bulunduğu ileri sürülmüştür.⁴²

c- Ceza Mahkumiyetinin Neticelerinin Çeşitleri

ca- Genel olarak

Ceza mahkumiyetinin cezai neticeleri Kamu hizmetlerinden yasaklılık ve belli bir meslek ve sanatın tatili cezalarıdır.

Ceza mahkumiyetinin neticelerinin çeşitleri bundan başka hakim hükmedip etmemekte takdir yetkisinin bulunup bulunmamasına göre ikiye ayırarak incelemekte mümkündür. Bunlar Ceza Mahkumiyetinin Kanuni Neticeleri ve Takdiri Neticeleridir.

cb- Kanuni Neticeler

Kanuni neticeler, TCK'nın 31 ve 33/1 maddelerinde gösterilmiş olan durumlarda söz konusudur. TCK 31 e göre "Beş seneden fazla ağır hapse mahkumiyetin müebbeden ve üç seneden beş seneye kadar ağır hapse mahkumiyetin hükmolunan cezaya eşit süre ile amme hizmetlerinden

⁴¹ Erem-Danışman-Artuk: a.g.e s.862

⁴² Zevkliler Aydın: Kişiler Hukuk (Gerçek Kişiler) Ankara 1981 s.119) Mahkumun ihtiyaçlarını gözeterek bu yaklaşım babalık ve kocalık haklarından mahrumiyet içinde getirilebilir.TCK 33/2 de gösterilen takdir yetkisini kullanırken hakim mahkuma yeni bir mahrumiyet yüklemekten daha çok cezaevine kapatılan mahkumun bu sıfatları kullanmamasının ortaya çıkaracağı güçlükleri düşünerek

memnuiyeti (kamu hizmetlerinden yasaklılığı) gerektirmesi (TCK.31 Bu cezanın üst sınırı YİBK 3 yıla indirilmiştir.⁴³) TCK33/1 de ise; beş seneden fazla ağır hapis cezasına mahkumiyetin yasal kısıtlılık durumu doğuracağı ve bu kişiler hakkında Kanunun Medeni hükümlerinin tatbik olacağı öngörülmüştür. Bunlar ceza süreleri zarfında kanuni kısıtlılık altında bulunurlar ve bunların malvarlıklarının idaresi hakkında MK'nun hükümleri tatbik olunur.

Bunlar mahkumiyet hükmünde açıkça belirtilmemiş olsalar bile, etkilerini icra ederler. Açıkça belirtilmiş olmamaları hükümlü için müktesep hak teşkil etmez.⁴⁴ Ancak uygulamada ceza mahkumiyetinin kanuni netcelerinin hükümde gösterilip gösterilmeyeceği ile ilgili olarak farklı kararlar ortaya çıkmıştır. Yargıtay 5. CD vermiş olduğu bir kararda "cezanın yerine getirilmesinde gözetileceğinden TKC nın 33. Maddesine kararda yer verilmemesini bozma nedeni olarak sayılamayacağını belirtilmiş"⁴⁵, yine 5.C.D. daha sonra vermiş olduğu bir kararında ise, "... verilen ağır hapis cezası süresine göre 31. Maddenin 1. Fıkrasının uygulanmamasını" bozma nedeni saymıştır⁴⁶.Yargıtayın böyle farklı kararları çıkmasına rağmen ceza mahkumiyetinin kanuni netcelerinin hükümde gösterilmesine gerek yoktur. Zaten kanuni sonuçlarla ilgili olarak hakimin herhangi bir takdir hakkı da yoktur. Ancak bunların hükümde gösterilmesinin önünde herhangi bir engelde yoktur.Eğer hükümde gösterilecekse bunun herhangi bir karışıklığa meydan

---

karar verecektir.TCk babalık sıfatını düşünürken hakime takdir yetkisi tanımadığı hükümlerde sevk etmiştir.bkz.TCK 437.

⁴³ YKD c.21 Kasım 1995 s.11 E.1993-1 K.1995-1 T 30.6.1995 s.1756 vd

⁴⁴ Erem-Danışman-Artuk: a.g.e s.517

⁴⁵ 5.C.D E.1981/2,1981/190 T.4.2.1981

⁴⁶Bkz. Yargıtay 5.C.D E.1996/4139, K.1997/176 T.5.2.1997

vermeyecek şekilde açık seçik yapılması gerekir. Bu duruma aykırı bir davranışta, Yargıtay 10.CD “ TCK'nın 31. Maddesi uygulanırken kamu hizmetlerinden yasaklanması yerine yasal kısıtlılık altında bulundurulmasına hükmedilmesi yasaya aykırı ise de yeniden yargılanmaya gerek görülmeden düzeltilmesi mümkün görüldüğünden kamu hizmetlerinden yasaklanmasına hükmedilmek suretiyle hükmün istem gibi düzeltilerek onanmasına” karar vermişken,⁴⁷ Yargıtay 1. CD almış olduğu ceza mahkumiyeti dolayısıyla TCK 31. Maddesi gereğince kamu hizmetlerinden yasaklanması gereken hükümlüye bu yasaklılığın 20. Maddeye atfen tesis edilmesi üzerine “ TCK'nın 20. Maddesine göre daha özel olması nedeniyle sanığın cezasına muaddil olarak 31/2. Madde ve fıkrası uygulanmalıdır.” diyerek yerel mahkeme kararını bozmuştur⁴⁸

cc-Takdiri neticeler

Kanunkoyucu bazı durumlarda yargıca ceza mahkumiyetini bağlı birtakım mahrumiyetlere hükmetme yetkisi tanımıştır.

TCK 33/2 de gösterilen Babalık, kocalık haklarından mahrumiyete karar verebilmek bu tür bir neticedir. Eğer hakim mahkumiyete ek bir mahrumiyet tesis etmişse bunu hükümde açıkça göstermek zorundadır. Mahkumiyet hükmünde açıklık yoksa bu neticeler meydana gelmez. Bu neticeye hükmetmek hakim tasarrufndadır.

⁴⁷ .E.1991/553 K.1992/182 T.30.1.1992 YKD c.18, sayı 3 Mart 1992

⁴⁸ 1.CD E.1994/2542 K.1994/3786 T.9.11.1994 YKD c.21 sayı 3 Mart 1995

Yargıç takdir hakkını kullanarak 5 seneden fazla ağır hapse mahkum olan şahsın ceza müddeti zarfında babalık hakkının ve kocalık sıfatının bahşettiği kanuni haklardan mahrumiyete karar vermişse fail bu haklarını kullanamaz. Babalık hakkı MK'nın velayete ilişkin hükümlerinde tesbit edilmiş olan haklardır. Kocalık sıfatının bahşettiği haklar ise yine MK'da gösterilen haklardır. Yargıç burada takdir hakkını kullanırken hem taraflar arasındaki hukuki münasebetlerin korunmasına hem de failin tehlikelilik durumunu dikkate almalıdır. Bu yönüyle de takdiri neticeler ferdileştirme ilkesine daha uygun düşmektedir.⁴⁹

---

⁴⁹ Ferdileştirme kanuni, yargısal ve idarei olmak üzere üçe ayrılabilir burada söz konusu olan yaptırımın tayininde sanığın şahsiyetini göz önünde tutulmasına imkan veren yargısal ferdileştirmedir. Bu hususta daha ayrıntılı bilgi için bkz. "Cezanın Tayininde Suçlunun Şahsiyeti" Köni Burhan: SBFD XI (1956-3) s.49-58

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA VE CEZA MAHKUMİYETİNİN NETİCESİ OLARAK

KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASI

1. A- Ceza Olarak Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık

a- Genel Olarak

Hukukumuzda 'hidameti ammeden memnuiyet' ya da diğer adıyla 'kamu hizmetlerinden yasaklılık' kavramı hem, TCK 11 maddesinde belirtildiği üzere ceza olarak, hem de TCK 31 maddesinde belirtildiği üzere ceza mahkumiyetinin neticesi olarak kullanılmaktadır. Bu ceza kişinin yurttaş olarak sahip olduğu haklardan yasaklanması şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁰ Bizim hukukumuz bakımından da kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının kapsamı incelendiğinde bu cezanın vatandaşların sahip olduğu kimi haklardan mahrumiyete yol açtığı görülmektedir. Bu bakımdan kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası meslek ve sanatın tatili icrası cezasıyla beraber kişinin hukukuna yönelik cezalar olarak tanımlanmış ve gruplandırılmıştır.⁵¹

b- KHYC'nın Hukuki Niteliği

ba- Fer'i ve Mütemmim Ceza Olarak KHYC

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası TCK 11 maddesinde gösterilmiş bir cezadır. Fakat KHYC'nın hukuki niteliği üzerinde ne doktrinde bir birlik vardır ne de yargı kararlarında bir düzenlilik vardır.

KHYC Hafızoğulları'na göre ceza hukuku sisteminde iki şekilde tezahür etmektedir. KHYC ya bir feri cezadır ya da bir ceza mahkumiyetinin neticesidir⁵²

Kayıhan İçel ve Köksal Bayraktar'a göre ise, KHYC hem asli cezadır. Hem de ceza mahkumiyetinin neticesi olarak feri cezadır⁵³.

Süheyl Donay'a göre ise 20. Madde de gösterilen KHYC'nı kamusal bir asli ceza olarak kabul etmiş. 31. Maddede gösterilen KHYC'nı ceza mahkumiyetinin neticesi ve feri ceza olarak kabul etmiştir.⁵⁴

Çetin Özek ise TCK 20 maddesinde gösterilen KHYC normun öngördüğü durumlarda uygulanabilen TCK 11. Maddesinde gösterilen bir asli ceza olarak kabul etmiş kendisine referans kaynağı olarak ta Manzini, Florian, Say gibi yabancı yazarları göstermiştir. TCK'nın 31 maddedeki durumu ise feri ceza olarak nitelemiştir.⁵⁵

Yargıtay ise vermiş olduğu bir kararda kararında şöyle demiştir.

---

⁵⁰ Önder a.g.e: s.521

⁵¹ Önder a.g.e: s. 521, İçel ve Diğerleri a.g.e: s.120

⁵².(YKD c.21 Kasım 1995 s.11 E.1993-1 K.1995-1 T 30.6.1995) s.1756 vd. Karşı oy gerekçesinde referans alınan görüşlerden.

⁵³ .(YKD c.21 Kasım 1995 s.11 E.1993-1 K.1995-1 T 30.6.1995) s.1756 vd. Karşı oy gerekçesinde referans alınan görüşlerden.

⁵⁴ .(YKD c.21 Kasım 1995 s.11 E.1993-1 K.1995-1 T 30.6.1995) s.1756 vd. Karşı oy gerekçesinde referans alınan görüşlerden.

⁵⁵ .(YKD c.21 Kasım 1995 s.11 E.1993-1 K.1995-1 T 30.6.1995) s.1756 vd. Karşı oy gerekçesinde referans alınan görüşlerden.

“ Kanunumuzda asli, ferî ve tamamlayıcı(mütemmim) ceza olarak bir bölünme ve tanımlama yapılmadığına, ancak 11. Madde de gösterilen kamu hizmetlerinden yasaklanma, belirli meslek ve sanatın yerine getirilmesini durdurma gibi uygulama yeri ve nedenleri gösterilerek ferî ceza sayıldıklarına işaret edilmelidir. Bu cezalar asli nitelik taşıyan, özgürlüğü bağlayıcı cezalarla, para cezalarına, bunlardan umulan sonuçları daha iyi sağlamak için verilmiş ise ferî ve mütemmim ceza sayıldıkları gibi, yasak eyleme bunlardan birinin uygulanması da mümkün olup bu taktirde asli ceza niteliğini kazanacaklarından şüphe yoktur. Ancak kanunlarımızda herhangi bir yasak eylem için bu cezaların yalnız başına, yani asli bir ceza olarak öngörüldüklerinin örneği bulunmamaktadır.”⁵⁶

Tartışmalar ve yargı kararları incelendiğinde, asli ceza ile ferî ceza arasındaki ayrımın asli cezanın tanımında yer alan ve hemen hemen Türkçe yazılmış bütün eserlerde geçen bir esasa dayandığı görülmektedir. O da asli cezanın tek başına hükmedilebilir olmasıdır.

Fakat Özek asli cezanın tanımında bu esastan farklı bir kriter getirmiştir. Bu yeni esasa göre asli ceza normda yaptırım olarak gösterilen bütün yaptırımları kapsamaktadır. Bu yeni tanım gereğince KHYC ilgili maddede yaptırım olarak gösterildiği her yerde (ister hakimin takdir hakkı olsun ister olmasın) asli ceza olarak görmek gerekmektedir. Bu yaklaşım ilk aşamada belirli bir tutarlılığa sahipmiş gibi görünse de TCK'nın sistematiğine ve uygulamasına aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. KHYC'nin ceza

⁵⁶ (YCGK 6.5.1974 137- 275) Kararın alındığı yer için bkz: Centel a.g.e: s.561

mahkumiyetinin neticesi olarak kullanılmadığı her yerde asli ceza olarak nitelendirilmesi bizim kanunumuz bakımından mümkün görünmemektedir. Çünkü KHYC'nin bu tür nitelendirilmesi TCK bir çok maddenin düzenini bozmakta bunların en başında da içtima ve zamanaşımı ile ilgili maddeler gelmekte bunlara erteleme ve yasak hakların iadesiyle ilgili hükümler eklenebilmektedir.

Örneğin TCK'nın 115. Maddesi, feri cezalarda zamanaşımını düzenlemektedir; TCK 115. Maddesinde;

“ Amme hizmetlerinden muvakkat memnuiyet yahut diğer bir ıskatı ehliyet cezası veya bir meslek ve sanatın tatili icrası sair *cezalara zam ve ilave* edildiği veyahut bir hüküm neticesi olduğu takdirde ıskatı ehliyet ve tatili meslek ve sanat cezaları, onlar için muayyen olan müddetin iki misline muaddil bir müddet geçmedikçe sakıt olmazlar ve iş bu müruru zaman asli mücazatin sakıt olduğu tarihten itibaren cereyana başlar.” denmektedir.

Burada da görüldüğü üzere KHYC'nin normda yaptırım olarak öngörüldüğü durumlarda dahi kanun koyucu KHYC'nı feri(ek) ceza olarak kabul etmiş zamanaşımı yönünden bütün diğer cezalardan farklı bir infaz rejimi öngörmüştür. Özek'in önerdiği asli ceza tanımlaması kabul edilirse m.115 uygulanma olanağı bulamayacaktır.

Biz Özek'in bu tanımlamasının TCK'nun sistemine uygun olmadığını düşünmekteyiz. Asli cezanın böyle tanımlanması durumunda kanunumuzdaki bir çok madde açıklanamaz hale gelecektir.

Asli, feri ve mütemmim cezalara ilişkin daha önceki açıklamalar dikkate alınarak KHYC nın bunlardan hangisine giridiği belirtilmek istenirse şunlar söylenebilir. TCK KHYC sını bir feri ceza olarak öngörmüştür. İster hakim tarafından asli cezaya zorunlu olarak eklenen durumlarda (TCK 230,238)ve cezaya Kanun tarafından otomatik olarak eklendiği durumlara (TCK 31) KHYC bir feri cezadır. Hakimin hükme ekleyip eklememek hususunda takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda (TCK 278) KHYC mütemmim cezadır.

Biz burada KHYC ister hakimin hükmetmek zorunda olduğu hallerde(TCK 230,238) ister hükmedip etmemekte takdir hakkının bulunduğu (TCK 278) hallerde isterse ceza mahkumiyetinin neticesi olduğu hallerde ek ceza olarak niteleyip çalışmamızı onun üzerine inşa edeceğiz Fakat Ceza Mahkumiyetinin neticesi olan KMHC nı ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz. Bu aynı zamanda 2000 Ceza Kanunu Öntasarısına da uygun bir çözüm olacaktır. Çünkü ön tasarı ceza mahkumiyetinin kanuni neticelerini ortadan kaldırmış ve KHYC nı cürümlere bağlı feri ceza olarak nitelemiştir. Bu hem amaca uygun bir düzenleme olmuş hem de yürürlükteki TCK' nın sistematiğine yönelik yapılan eleştiriler ortadan kaldırılmıştır.⁵⁷

---

⁵⁷ 2000 Türk Ceza Kanununun ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı Ankara 2000

bb- KHYC'nın Asli Ceza Olarak Öngörüldüğü Durum

KHYC nın tek başına yaptırım olarak öngörülmediğini ortaya koyan yargı kararları ve doktrindeki görüşler eksik incelemeye dayalı temel bir yanılığ içeresindedir. Çünkü KHYC nın bizim kanunumuzda tek başına hükmedildiği madde mevcuttur. Örn TCK 249 a göre "Kanunen ve nizamen tayin olunan ve ahaline bilicap lüzum görülen umumi hizmetlerden başka hükümet memurları ve saireden her kim angarya olarak her nevi işte adam kullanırsa buna mütecasir olan kimseden böyle meccanen kullandğı adamların mahallerince olan ücreti marufeleri alınarak eshabına teslim ve derecei cürmüne göre altı aydan üç seneye kadar sürgün cezası tayin olunur. Memur ise muvakkatten mahrumiyet cezasına müstehak olur" Söz konusu maddedeki sürgün cezası 13.7.1965 tarih ve 647 sayılı kanunun geçici 2. Maddesi ile kaldırılmıştır. Bu suçu işleyen memurlar bakımından memuriyetten mahrumiyet cezası tek başına uygulanacaktır. Ancak bu durum kanun hazırlanırken öngörülen bir durum değildir. Sürgün cezası kaldırıldıktan sonra ortaya çıkmıştır. Yukarıdaki Yargıtay kararında belirtildiği gibi bunlar tek başlarına bir yaptırım olarak öngörüldüğü durumlarda artık asli ceza niteliği taşıyacaktır.⁵⁸ Burada Memuriyetten mahrumiyet KHYC sınırın bir çeşidi olarak asli ceza niteliği taşımaktadır. Bu maddeye göre memuriyetten mahrumiyet cezasına çarptırılan memurun bu cezası bir asli cezadır ve diğer feri cezalardan farklı bir infaz rejimine tabidir.

---

⁵⁸ (YCGK 6.5.1974 137- 275) Kararın alındığı yer için bkz: Centel a.g.e: s.561

c-Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının Bir Ceza olarak değerlendirilmesi

ca- Aleyhindeki Görüşler

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bir çok yönden eleştiriye uğramıştır. Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası aleyhine olan görüşler iki esasta toparlanabilir. Bunlardan birincisi liberal devlet görüşü ile bağdaşmaması diğeri ise amaca uygun bir ceza türü olmamasıdır. Bu görüşte olanlara göre devlet işlemiş olduğu suç sebebiyle bir ceza verir ve bu cezanın infazı ile devlet ve suçlu arasındaki ilişki sona erer. Hukuku bağlayıcı ceza olarak bu ceza vatandaşın onurunu kırar. Devlet vatandaşın onurunu kıran bu cezadan sakınmalıdır. Bu tür cezalar kişiyi toplum içerisinde aşağılar ve diğer fertler tarafından hor görülmesini sağlar. Devletin böyle bir yetkisi yoktur. Bu ceza aleyhinde olanların ileri sürdüğü diğeri bir fikir ise, doğrudan sanayi devrimi ile ilgilidir. Buna göre 19 yy dan sonra toplum hayatı önemli ölçüde değişikliğe uğramış ve ekonomi toplum yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Hürriyeti bağlayıcı ceza infaz edildikten sonra kişi ekonominin bütünüyle egemen olduğu bir toplumda yaşamak zorundadır. Bu cezaya çarptırılan kişiler toplum faaliyetine katılmada zorluklarla karşılaşılır ve iş bulma güçlüğü içine düşerler.⁵⁹ Bu ise hükümlünün anti-sosyal bir kişiliğe bürünmesi sonucunu doğurur. Hükümlü toplumdaki kopar ve topluma düşman olur. Hürriyeti bağlayıcı ceza ile amaç elde edilmiş ise devlet kişiyi toplum

---

⁵⁹ Önder: a.g.e s.522 Centel : a.g.e s.556

yaşamında artık serbest bırakmalıdır. Bütün bu görüşlere tabii ki KHYC özellikle kanuni netice olarak hükmedildiği durumlarda ferdileştirme prensibine aykırı olması ve müebbed uygulandığı durumlarda kişinin cezasını çekerek tekrar toplumun bir parçası olması imkanını ortadan kaldırması gibi fikirlerde eklenmelidir.

cb- Lehindeki Görüşler

Kamu hizmetlerinden Yasaklılık cezası lehinde olan fikirleri ise üç grupta toplamak mümkündür.

1- Hukuku bağlayıcı cezalar arasında bulunması gerekli farkı sağlar. Hukuku bağlayıcı cezalar gerçekte ağır hapis, hapis ve hafif hapis gibi cezalar arasında bir fark yaratmaz esasen mevcut olan farkın belirlenmesine ve bilinmesine yardım eder.

2- Toplumun korunması bakımından hukuku bağlayıcı cezalara gereksinim vardır. Bazı suç failleri özellikle ağır suç işlemiş olanlar hürriyeti bağlayıcı cezaların infazından sonra da toplum bakımından tehlike gösterebilirler ve toplum bu kişilere karşı korunmalıdır.

3- Nihayet hukuk bağlayıcı cezaların eskiden beri bir ceza çeşidi olarak kabul edildiği ve toplumun bilincine yerleşmiş olduğu belirtilir. Hürriyeti bağlayıcı cezaların onur kırıcı olduğu ileri sürülse dahi, bir çok halde

hükümlünün buna katlanması gerekir. Zira hukuku bağlayıcı ceza buna mahkum olanların toplumca bilinmesini gerektirir.⁶⁰

Hiç şüphesiz KHYC'nın hem lehindeki hem de aleyhindeki görüşlerin hepsinin gerçeklik payı vardır. İşlediği suç karşılığı belirli bir yaptırıma maruz kalan kişi toplumdan böylesine uzaklaştırılması ve söz hakkını kaybetmesi toplumda suça karşı oluşan tepkinin sona ermesi olarak kabul edilebilir ancak KHYC kişiyi toplumdan hukuki varlık olarak uzaklaştırmaktadır. Nitekim Roma Hukukundaki "medeni ölüm" kavramı bunu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak bazı suçlular bakımından ise söz konusu cezanın uygulanmasının hiçbir şekilde tartışılmamaktadır. Örneğin memur bir suçlunun göreviyle ilgili bir suçundan dolayı memuriyetten yasaklanması, memuriyetten doğan hak ve yararları kaybetmesi kendisine bırakılan toplumsal emaneti kötüye kullanan kişi için yerinde bir yaptırımındır.⁶¹ Medeni ve diğer hakların kısıtlanmasına yönelik bu ceza modern ceza politikaları karşısında etkisini giderek yitirmektedir.⁶²

B- Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının Kapsamı

a- Genel Olarak

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının kapsamı TCK'nın 20.maddesinde gösterilmiştir. Madde öncelikle cezanın türlerini müebbed ve muvakkat olarak belirttikten sonra müebbed yasaklılığın;

⁶⁰ Önder: a.g.e s.522 Centel : a.g.e s.556

⁶¹ Alparslan: a.g.e. s.231 Saatcioğlu: a.g.e s 256

⁶² Saatcioğlu a.g.e. s.256

“

1- Devairi intihabiyede müntehip ve müntehap olmaktan vesair bilcümle hukuku siyasiyeden,

2- Büyük Millet Meclisi azalığından ve intihaba tabi olan veya Devlet ve vilayet ve belediye ve köy tarafından veya bunların teftiş ve murakabesi altında bulunan müessesat canibinden tevcih kılınan bilcümle memuriyet ve hizmetlerden,

3- Devletçe ve selahiyettar ilmi encümenlerce tevcih olunan rütbe ve ünvan ve nişan ve madalyalardan,

4-Bundan evvelki bentlerde beyan edilen nişan, rütbe, ünvan, sıfat hizmet ve memuriyetlerden birinin bahşettiği maaşlı veya fahri her türlü hukuktan,

5-Mahkum olan kimsenin Kanunu Medeni hükmünce kendi fürü üzerindeki velayet hakkı müstesna olmak üzere velayet ve vesayete müteallik bir hizmette bulunmaktan,

6-Bundan evvelki bentlerde beyan edilen her türlü hakları, ünvanları, rütbeleri nişanları, sıfatları, hizmet ve memuriyetleri ihraz ehliyetinden,

Mahrumiyet hususlarıdır.”

Diyerek müebbed kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının kapsamını belirttikten sonra Geçici kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının kapsamını ;

“ Geçici kamu hizmetlerinden yasaklama cezası, hükümlünün üç aydan üç yıla kadar yukarıda gösterilen siyasi haklar, hizmet, memuriyet,sıfat, rütbe ve nişandan ve bunları ceza süresi içerisinde yeniden elde etmek hürriyetinden mahrumiyetidir” diye belirtmiştir.

Öncelikle belirtilmesi gereken nokta şudur . 20 maddede gösterilen kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası madde metninde de ifade edildiği gibi kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası, süre yönünden ikiye ayrılmaktadır. Her ikisinde bunların 11 maddede düzenlendiğinden aynı ceza sayılır.⁶³ Bunlar arasında kapsam bakımından her hangi bir fark bulunmamaktadır. Müebbed kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası ömür boyudur⁶⁴. Muvakkat yani geçici kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının süresi 3 aydan 5 yıla kadar iken 21.11.1990 t. ve 3679 sayılı kanun ile yapılan değişiklikle geçici kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının üst sınırı 3 yıla indirilmiştir.

Madde metni incelendiğinde, cezanın kapsam olarak oldukça geniş olduğu dikkat çekmektedir. Gerçektende bizim kanunumuzda düzenleniş, itibariyle kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası ‘Medeni Ölüm’ kavramını yeterince hak eden bir nitelikte görünmektedir. KHYC mahrumiyete yol açtığı haklar bakımından gruplandırarak incelemek gerekmektedir.

---

⁶³ Erem:a.g.e.s.749

⁶⁴ 2000 TCKT da müebbed kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası Ceza hukukuna ait ilkelere ve insancıl görüşlere aykırı olduğu gerekçesiyle kaldırılmıştır. Bkz. 2000 Tasarısı:Genel Gerekçe s.155 ve 72. Madde gerekçesi s.212

ba- Temel Siyasal Haklar Bakımından

ba- Seçme Hakkı

Ceza temel siyasal ve örgütlenme haklarını ortadan kaldırmaktadır. Mahrumiyetlerin başında “ siyasal haklardan mahrumiyet” gelir. Bu nedenle kamu hizmetlerinden yasaklı olan kimse seçimlerde seçme ve seçilme haklarından yasaklıdır⁶⁵. Dönmezer'e göre ise siyasi nitelikte olsun olmasın seçim çevrelerine bağlı seçimlere katılabilmek ve bu seçimlerde seçebilmek yeteneğini ortadan kaldırmaktadır.⁶⁶ Çağlayan ise söz konusu yasağın kamu kudretinin kullanılması hususunda anayasanın kişiye tanıdığı bütün yetkileri kapsadığını belirtmiştir.⁶⁷

Madde bu kapsamı itibariyle anayasada belirtilmiş genelde, temel siyasal hakların özelde ise Anayasanın 67. Maddesinde gösterilen seçme seçilme ve siyasal faaliyette bulunma haklarının çerçevesini çizmektedir.

Seçme ve seçilme hakkı, 1924 anayasasından başlayarak bütün cumhuriyet anayasalarında yer almaktadır. Seçme hakkı bakımından konu tarihsel bir sürece oturtulacak olursa;

1924 anayasasında seçme hakkı sadece milletvekili seçimlerine iştirak çerçevesinde ele alınmıştır. 1924 anayasasının 10. Maddesine göre

⁶⁵ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s.749

⁶⁶ Dönmezer-Erman: a.g.e s.698

milletvekili seçmek kadın erkek her Türk'ün hakkıdır. 1924 anayasasında bu hakkın sınırıyla ilgili herhangi bir hüküm yoktur.

1961 anayasasının 55. Maddesi ise seçme hakkını vatandaşların kanuna uygun bir şekilde kullanabilecek bir hak olarak belirtmiş ve bu hakkın sınırlarına ilişkin kendi metninde bir açıklamaya yer vermemiştir.

1982 anayasasının 67. Maddesinin ilk fıkrası "Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir" demiş son fıkrası ise " Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar." Hükümünü getirmiştir.

1982 anayasası getirmiş olduğu bu hükümle bizim anayasalarımız sahip olduğu bir anlayışı yıkmıştır. Bundan önceki anayasalarda seçme hakkının kanunlarda gösterilen şekillerde kullanılacağı öngörülmüş ve anayasanın kendisi bu yönde her hangi bir hüküm getirmemiştir. Bütün ayrıntılar kanun düzeyindeki düzenlemelere bırakmıştır. 1982 anayasası ise öncekilerden farklı olarak kendi metninde bir takım sınırlamalar öngörmüştür

1982 anayasasının ilk metninde tutuklu olanlarda bu istisnalar kapsamında değerlendirilmiş 17.5.1987 tarihli ve 3361 sayılı kanunla tutuklular bu kapsamdan çıkarılmış 23.5.1995 gün ve 4121 sayılı kanunla

---

⁶⁷ Çağlayan, Muhtar: **Türk Ceza Kanunu I** Ankara 1984 s.211 vd.

yapılan değişlikle de taksirli suçlardan dolayı cezaevinde bulunanlar bu kapsamdan çıkarılmıştır.

298 sayılı seçim kanunu da anayasada gösterilen ilkelere koşut düzenlemeler yapmış, 7. Maddesinde oy kullanamayacakları belirttikten sonra 8. Maddesinde seçmen olamayacakları belirtmiştir. Bu maddeye göre anayasa da herhangi bir hüküm yok iken kamu hizmetlerinden yasaklılar ile kısıtlılar seçmen olamazlar. Anayasa kendi metninde seçmen olabilen fakat oy kullanamayacak kişileri belirtmiştir.⁶⁸ Silah altında bulunan er, erbaş ve askeri öğrenciler ile taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç, ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler anayasa hükmü gereğince oy kullanamayacak, kısıtlılar ve kamu hizmetlerinden yasaklılarda 298 sayılı seçim kanunun uyarınca seçmen olamayacaktır. Konunun böyle ortaya konulması, oy kullanamayacakların anayasa düzeyinde bir yasaklılık kapsamına alınması, buna karşın seçmen olmak gibi daha temel ve genel bir hakkın ise, 67. Maddenin 1. Fıkrasına dayanılarak kanun düzeyinde bir yasaklamayla ortadan kaldırılması, en azından yasama tekniğı açısından bir karmaşıklık ortaya koymaktadır. Söz konusu karmaşıklığı ortadan kaldıracak herhangi bir ipucu, gerek maddenin kendi metninde gerekse madde gerekçesinde gerekse MGK anayasa komisyonunun değişiklik gerekçesinde yoktur.⁶⁹ Bu karışıklık bir yana bırakılırsa seçme hakkıyla ilgili anayasal ve yasal düzenlemeler TCK'nın 20. Maddesiyle uyum içerisindedir denilebilir.

---

⁶⁸ Seçmen olamamakla oy kullanamamak arasında seçmen kütüğüne ilişkin bir takım usulü ayrıntılar bir yana bırakıldığında kamusal hayata katılmak bakımından temel farklılıklar yoktur.

bb- Seçilme Hakkı

Seçilme hakkı bakımından konu daha nettir. 1924 anayasası seçilme hakkını da sadece milletvekili seçilebilme yeteneği çerçevesinde ele almış, bu hakkı kadın, erkek her Türke tanımıştır. (Anayasanın ilk metninde bu hak sadece erkeklere tanınmışken 1934 yılında yapılan değişikliklerle kadınlara da bu hak tanınmıştır.)

12. madde de ise ki söz konusu madde milletvekili seçilme yeterliliğini belirten maddedir. Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasına çarptırılanların milletvekili seçilemeyeceğine ilişkin amir bir hüküm getirmiştir. Bu bakımdan TCK 20 maddesinde belirtilen kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasına çarptırılanların seçilme hakkından mahrum kalacağına ilişkin hüküm 1924 anayasasında tekrar edilmiştir.

1961 anayasasında ise seçilme hakkı 55. Maddede düzenlenmiş ve seçilme hakkının sınırları ve bu hakkın nasıl kullanılacağı kanuna bırakılmıştır. Milletvekilliğinin seçimini düzenleyen 68. Maddede ise, kamu hizmetlerinden yasaklı olanların tıpkı 1924 anayasasının 12. Maddesine gösterildiği üzere milletvekili seçilemeyeceklerini belirtmiştir. Ancak, 1961 anayasası seçilme hakkını salt milletvekilliği seçimleri çerçevesinde ele almamış kapsamını daha da genişletmiştir.

---

⁶⁹ Akad-Dinçkol: 1982 Anayasası ve Gerekçesi İstanbul 2001 s.314 vd.

1982 anayasasında ise seçilme hakkı anayasanın siyasi haklar ve ödevler kısmının 67. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

“Madde 67 – Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.”

Madde seçilme hakkının sınırlarının çizilmesini genel olarak kanunu bırakmış, milletvekilliği seçimini düzenleyen 76. Maddesinde ise

“Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.”⁷⁰

diyerek kamu hizmetlerinden yasaklı olanların milletvekili seçilemeyeceğini belirtmiştir.

2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu da anayasanın bu hükmüne

uygun olarak tanzim edilmiş. Kanununun 11. Maddesinin 1. Fıkrasının d bendinde kamu hizmetlerinden yasaklı olanların milletvekili seçilemeyeceklerini belirtmiştir. Bu bakımdan Türkiye’de seçilme haklarıyla ilgili temel düzenlemelerden olan Anayasa, 298 Sayılı Seçim Kanununun ve 2839 sayılı milletvekili seçim kanunu TCK’nın 20. Maddesinde geçen seçilme yasağıyla uyum içerisindedir.

Öte yandan 20. Madede geçen devairi intibaiye kelimesi seçim çevresi(merkezi) anlamına gelmektedir.⁷¹ Demek ki seçme ve seçilme hakkıyla ilgili yasak seçim çevreleriyle de ilgilidir. 298 sayılı Seçim Kanunumuzun 3. Maddesi her ili bir seçim çevresi olarak kabul etmektedir. 20. Madde bu seçim çevrelerine bağlı seçimlerde seçme ve seçilme hakkı bakımından mahkum yasaklamaktadır. Bu çevrelere bağlı olmayan seçimler bakımından (örn apt yöneticiliği- dernek yöneticiliği vs. – özel kanun hükümleri saklı kalmak koşuluyla-) herhangi bir yasak durum söz konusu değildir. Seçim çevrelerine bağlı olupta Dönmezer- Erman’ın yukarıda söylediğinin aksine siyasi olmayan bir seçimde yoktur.

bc- Diğer Siyasal Haklar

TCK nın 20. Maddesi, seçme ve seçilme hakkıyla beraber kişiyi diğer siyasal haklardan da yasaklamıştır. Bu diğer siyasal haklardan kasıt kişilerin siyasi faaliyetlerde bulunmasıdır. Anayasa seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunmayla ilgili temel maddesi olan 67 de;

---

⁷⁰ Terör eylemlerine katılma ibaresi maddenin daha önceki halinde ideolojik ve anarşik eylemlere katılma şeklinde yer almış 27.12.2002 tarihinde 4777 sayılı yasa ile yapılan değişikliklerle ibare değiştirilmiştir.

⁷¹ Bkz. Develioğlu, Ferit: **Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik Lügat** Ankara 2001)

“Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.”

Şeklinde düzenlemede bulunmuştur. TCK 20. Maddesi gereğince kamu hizmetlerinden yasaklı kimselerin bağımsız olarak veya bir siyasi parti içerisinde siyasi faaliyette bulunamayacak ve halkoylamasına katılamayacaktır. Siyasi Partiler Yasası da bu yönde düzenlemeler yapmış 11. Maddesinde kamu hizmetlerinden yasaklıların siyasi parti üyesi olamayacaklarını belirtmiştir.

c- Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı Bakımından

20. maddenin 2. Bendi, kamu hizmetlerinden yasaklı olan mahkumun Türk idari sisteminde yer alan hangi organlarda görev alamayacağına ilişkin hükümler getirmektedir. Bu maddeye göre, yasaklı kişi seçime tabi olarak TBMM üyeliği ve diğer devlet vilayet, belediye ve köy de seçimle işbaşına gelinecek statülerde bulunamaz. Kanun koyucu burada bir bakıma 1. Fıkra'yı tekrar etmiştir.

1. fıkra seçme ve seçilme hakkını yasaklılığın kapsamına almıştır. Bu fıkra da ise, yukarıda sayılan organlarda seçimle işbaşına gelmeyi örneğin Belediye Başkanı seçilmeyi ya da il genel meclisine seçilmeyi, muhtarlığa ya

da ihtiyar heyetine seçilmeyi yasaklamıştır. Bunlar bizim hukuk sistemimizde bir seçim çevresine bağlı seçimler sonucu ortaya çıktığından zaten siyasi haklar sayıldığından, 1. Fıkra bu tür bir imkanı kişilerin elinden almıştır.

Söz konusu bent ister seçimle seçimle işbaşına gelinsin ister atama yoluyla gelinsin bu organlarda veya bu organların teftiş ve murakabesi altında bulunan diğer kuruluşlarda memuriyet ve diğer hizmetlerde de görev alınamayacağını belirtmiştir. Bu yönüyle söz konusu madde anayasada tanımlanmış diğer bir hakkın sınırını çizmektedir ki o da kamu hizmetlerine girme hakkıdır. Bu maddeye göre;

“Madde 70 – Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez. „

Söz konusu anayasa maddesi bu hakkı vatandaşlara tanımış ve görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırımı bu hakkı sınırlayıcı bir sebep olarak kabul etmemiştir. Anayasadaki bu hüküm anayasal eşitlik çerçevesinde herkesin kamu hizmetlerine girme hakkının sağlanmasına yönelik bir tedbirdir ve KHYC çarptırılan bir mahkumun görevin yerine getirdiği niteliklerden uzak olduğu aşıkardır.

Madde devlet idaresi teşkilatını bütünüyle kapsamaktadır. Devlet idaresinden ne anlaşılmasının gerektiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Devlet, birleştirici bir hükümlan ve hükümet olmaktan başka, sosyal güveni ve

düzeni garanti altına almaya, bireysel faaliyetleri tamamlamaya ve toplumun korunması, refahı ve gelişmesi için gerekli olan varlıkları ve hizmetleri sağlamaya yönelik somut bir faaliyette bulunduğu "Devlet İdaresi " (kamu yönetimi) olarak ortaya çıkar. Ayrıca yasama gücünün koyduğu emirleri gerçekleştirmeye yönelik tamamlayıcı emirler koyma görevinde idareye aittir. Bütün bu görevler özel organlar vasıtasıyla yerine getirilir. Kendilerine idari faaliyette bulunma yetkisi verilen bu organlar "Devlet İdaresi"ni (kamu yönetimini) oluştururlar. Öte yandan, kendilerine idari nitelikte yetkiler verilmiş politik organlar(başbakan,bakanlar) da vardır. Ancak bütün idare, sadece devlet organlarından ibaret değildir. Devlete nazaran özerk bir konumda bulunan bir kısım kurumlara (mahalli idareler gibi) bazı idari görev ve yetkiler verilmiştir ve bunların faaliyetleride idari faaliyettir. Yerine getirdiği görevler yönünden bakıldığında, idari yetkilere sahip olanlar kamusal sujelerdir. Bu sujelerin bütünü idari organizasyonu, yani devletin resmi örgütünü oluşturur. Yargı organları ve memur sayılan milletvekilleride bu sujesel örgüte dahildir.⁷²

Bu maddenin kapsamının daha iyi ortaya konulabilmesi için maddede geçen tabirlerin tek tek tanımlanmaya ihtiyacı vardır. Ceza Kanununun sözkonusu kavramları tanımlamadığına göre bu konuda idare hukukuna başvurmak gerekecektir.

---

⁷² Erem-Toroslu: Türk Ceza Hukuk Özel Hükümler Ankara 1994 s.143

Devlet; Devlet idare hukukunda anayasa hukukundaki boyutlarıyla bilinen Yasama, Yargı ve Yürütme organlarından oluşan topluluk değil sadece yürütme başka bir deyişle merkezden yönetime verilen isimdir.⁷³

Türkiye Cumhuriyeti İdaresi, Anayasanın 123.maddesinin ikinci fıkrası uyarınca merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına göre teşkilatlanmıştır.

Merkezden yönetim sisteminin uygulanması sonucu bir merkezi idare teşkilatı mevcuttur. Merkezi idare teşkilatı, idari hizmetlere ilişkin yetki ve sorumlulukların toplandığı bir başkent teşkilatı ile bu hizmetlerin tüm ülke düzeyinde yürütülmesini sağlayan bölge,il ve diğer kademeli bölümlerin meydana getirdiği bir taşra teşkilatından oluşmaktadır. Ayrıca merkezi idarenin başkent teşkilatında, aktif olarak idari faaliyet gösteren ve belli bir hizmeti doğrudan doğruya yürüten idare organları yanısıra, bu idare organlarına görüş bildirme, öneri ve tavsiyelerde bulunma suretiyle yardımcı olan kurullar da mevcuttur.⁷⁴

Merkezi idarenin başkent teşkilatı; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu ve bakanlıklardan oluşmaktadır. Bu kuruluşların hepsi devlet tüzel kişiliğini temsil etmektedir.

⁷³ Özay,İlhan: **Günışığında Yönetim** Gün ışığında yönetim.s.137

⁷⁴ Günday,Metin:**İdare Hukuku** Ankara 2000 s.207

Yukarıdaki dar anlamıyla devlet yardımcı kuruluşlar olarak Devlet Denetleme Kurulu, Danıştay, Milli Güvenlik Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Başbakanlık Yüksek Denetlem Kurulu ve Sayıştay' ı içine almaktadır.

Merkez Teşkilatı olarak Ana Hizmet Birimleri, Danışma Ve Denetim Birimleri, Yardımcı birimler, Bakanlık, Müsteşarlık, Genel Müdürlük, Kurul Başkanlığı, Daire ve Şube Başkanlıkları dahildir.

İli ise ikiye ayırarak incelemek gerekmektedir. Bunardan birincisi merkezi idarenin taşra teşkilatı olarak ildir; bu yönüyle il teşkilatının içerisine bakanlıkların il müdürlükleri, şube müdürlükleri, bağlı şeflikler ve memurluklarla il idare kurulu ve ilçe idareleri dahildir.

İl yönetiminin yerinden yönetim kuruluşu olarak farklı bir teşkilatı mevcuttur. Bu teşkilatın içerisine İl Özel İdaresi, Vali, İl Genel Meclisi ve İl Daimi Encümeni girmektedir.

Belediyeler ise Büyükşehir Belediyeleri ve diğer belediyeler, Belediye Başkanlığı, Belediye Encümeninden oluşmaktadır.

Köy yönetimi ise Köy Derneği, İhtiyar Meclisi, ve Köy Muhtarından oluşmaktadır. 20. madde Türk İdare Sistemindeki bütün bir idare teşkilat şemasını kapsayıcı bir şekilde kaleme alınmıştır. Bu teşkilat şemasında görünenden başka bu kuruluşların teftiş ve kontrolü altında bulunan

İ.C. Y.U.S.
DOKÜMANLASYON

organlardada KHYC çarptırılan mahkumun herhangi bir görev ve hizmet kabul etmesi söz konusu olamaz.

Biz teftiş ve murakabeden yukarıda saydığımız organların üzerlerinde hiyerarşik ve vesayet denetimi olan organlarla bağlı ve ilgili kuruluşları da anlıyoruz.

Bakanlığın hizmet ve görev alanına giren ana hizmetleri yürütmek üzere , bakanlığa bağlı olarak özel kanunlarla kurulan genel bütçe içerisinde ayrı bütçeli veya katma bütçeli veya özel bütçeli kuruluşlar “bağlı kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır” Bunlar daha çok genel müdürlük olarak örgütlenmişlerdir.(3046 sk 10,m rneğin Tapu Kadastro ve Vakıflar Genel Müdürlüğü)

İlgili Kuruluşlar ise, 3046 sayılı kanunun 11. Maddesine göre “ zel kanun ve statü ile kurulan iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessesese, ortaklık ve iştirakleri veya özel hukuki mali idari statüye tabi hizmet bakımından yerinden ynretim kuruluşlarıdır.(KİT, TSE, TODAİ) Bu kuruluşlar üzerinde bir hiyeyaraşi denetimi vardır. Dolayısıyla kamu hizmetlerinden yasaklanan bir kişi bu kuruluşlarda görev alamaz.

Hukukumuzda son yıllarada giren ve tartışılmaya başlanan Bağımsız İdari Otoriteler bakımından bir sorunla karşılaşmaktayız .Bunlar kullanmış olduğu kamusal yetkiler bakımından birer idari organ olduğundan şüphe

edilmeyen fakat idari teşkilat içerisinde gösterilmesi sorunlar yaratan kuruluşlardır. Bu kuruluşlar ilgili ve bağılı kuruluşlar olarak değil ilişkili kuruluşlardır.⁷⁵ Bunların idari teşkilat içerisinde gösterilmesi sorun yaratsa da yukarıda belirttiğimiz gibi kullandıkları yetkilerin idari yetkiler olduğundan, faaliyetlerinin maddi anlamda idari faaliyet olduğundan şüphe yoktur. Kanun koyucu hem maddi anlamda idari faaliyetten teşkilat anlamıyla idarede görev almaktan mahkumu yasaklamıştır. Dolayısıyla BİO de de KHYC çarptırılan bir kimse her hangi bir görev alamaz.

Kanun bütün bu kuruluşlarda memuriyet ve diğer hizmetlerden yasaklılığı öngörmüştür. Dolayısıyla KHYC çarptırılan kişi bu kurumlar da memur olarak görev almanın yanında işçi olarak, sözleşmeli personel olarak fahri ajan olarak (trafik müfettişi) ⁷⁶ olarak herhangi bir görev ve hizmette bulunamaz ve bir istihdam ilişkisi yaratamazlar. Çünkü kanun KHYC çarptırılan kişiyi bütün memuriyet ve hizmetlerden yasaklamıştır.

Bu maddenin kapsamı içerisinde Devlet İdaresiyle bir istihdam ilişkisi içerisinde yer alamaksızın kamu hizmeti gören avukatlık, bilirkişilik vs hizmetler girmezler. Mevzu Kanun hazırlanırken avukatlık, dava vekilliği, noterlik vs. mesleklerin 20. Madde kapsamına alınması için teklifler olmuş kabul edilmemiştir. Ancak bu meslekler Resmi Meslekler olarak

---

⁷⁵ Akıncı, Müslüm: **Bağımsız İdarî otoriteler ve Ombudsman** İstanbul 1999 s 211 Dipnot 274 deki açıklamalar.

⁷⁶ Özay, İlhan: **Günışığında Yönetim** s.209 İst . 1996

adlandırılmış yeri geldiğinde burrada olduğu gibi ayrı düzenlemelere tabi kılınmıştır⁷⁷.

d- Rütbe,Unvan, Madalyalar ve Nişanlar

3. Bend Bu madde dolayısıyla herhangi bir sınav sonucu veya başkaca hususlarla kazanılan rütbeler unvanlar nişanlar ve madalyalar da geri alınmaktadır. Bu kavramlar teker teker tanımlanacak olursa;

da- Rütbe: Subayların ve astsubayların ilk subaylığa veya astsubaylığa başlamada ve bekleme süreleri sonunda bu kanun gereğince kazandıkları askeri unvanlardır. ⁷⁸

db-Unvan: Bunlar yetkili bilimsel kurullarca verilen veya bilimsel yeterlilikleri kanıtlandıktan sonra atamaları rektörlüklerce yapılacak unvanları kapsamaktadır. Bunlar Uzmanlık, Doktora, Doçentlik ve Profesörlük gibi bir memuriyete bağlı olarak veya bağlı olmaksızın ortaya çıkabilen unvanları kapsamaktadır.

2547 sayılı YÖK bu unvanların korunmasını 29. Maddesinde düzenlemiştir. Buna göre;

⁷⁷ Bkz.Majno: a.g.e. s.83 Örneğin TCK 290. Bu konuyla ilgili ayrıntılı açıklama KHYCSının kapsamının genişlemesi kısmında incelenecektir.

⁷⁸ TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ PERSONEL KANUNU Kanun Numarası : 926 Kabul Tarihi :

27/7/1967

“-Öğretim üyeleri, bu kanunda yazılı hükümler dışında kazanmış oldukları akademik unvanlardan yoksun bırakılamazlar.

Başka bir işe geçmek, emekli olmak veya çekilmek yada işten çekilmiş sayılmak yoluyla öğretim görevinden ayrılanlar, akademik unvanlarını taşıyabilirler-Ancak profesörlük, doçentlik veya yardımcı doçentlik ünvanlarını kazananlar her ünvan dönemi içinde yükseköğretim kurumlarında fiilen iki yıl görev yapmadıkları takdirde yükseköğretim kurumları dışındaki çalışmalarında bu unvanı kullanamazlar”

29. maddeyle yasama tekniği ve diğer açılardan oldukça karışık bir düzenleme getirmiştir. Maddenin 1. Fıkrası öğretim üyelerinin bu kanunda yazılı hükümler dışında kazanılmış olan akademik unvanlardan yoksun bırakılamayacağına ilişkin amir bir hüküm getirirse de bu yasanın herhangi bir maddesinde öğretim üyelerinin hangi durumlarda unvanlarını kaybedeceğine ilişkin bir hüküm yoktur.⁷⁹

YÖK 29/2 ise akademik unvanların kaybı değil kullanılması ile ilgili esasları belirlemiş bir serbest alan yaratmıştır. Maddeye göre öğretim üyeleri unvanlarını *Başka bir işe geçmek, emekli olmak veya çekilmek ya da işten*

---

⁷⁹ Bu kanunla ilgili olarak çıkarılan Yüksek Öğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve memurları disiplin yönetmeliğinde de unvanların kaybıyla ilgili herhangi bir düzenleme yoktur. BKZ.21.8.1982 tarihli ve 17789 sayılı Resmî Gazete.

*çekilmiş sayılmak yoluyla öğretim görevinden ayrılmışsa kullanabilirler.*⁸⁰
Demek ki bu hallerin dışında unvanlar kullanılamaz. TCK gereğince KHYC çarptırılan bir kişi yukarıda sayılan yollardan herhangi birisiyle öğretim görevinden ayrılmadığı için unvanlarını kullanamaz.

Öte yandan TCK karşısında Yüksek Öğretim Yasasının daha özel nitelikli bir kanun olduğu akademik unvanların kaybıyla ilgili yasanın 29/1 fıkrasının uygulanması gerektiği ileri sürülebilir. Bu durumda yasaya tabi olan akademik personelle yasaya tabi olmaksızın unvan elde edenler arasında bir ikilik ortaya çıkacaktır. Öğretim elemanlarının unvanları 29. Maddeye göre korunup KHYC çarptırıldıklarında unvanları ellerinden alınmazken üniversite personeli olmayanların unvanları TCK 20. Maddesi gereğince ellerinden alınacaktır. Böyle iki başlı bir durum kabul edilemez. Bu iki başlı durumun önüne geçecek hüküm yine TCK 20 de saklıdır. KHYC çarptırılan bir kimse TCK 20/II gereğince Yüksek öğretim yasasına tabi bir personel olma özelliğini kaybedecek öğretim elemanlığından çıkarılacaktır⁸¹. Bunun sonucu olarak artık akademik unvanlarıda YÖK'nun 29. Maddesinin koruma şemsiyesinden çıkacaktır. Unvanlı bir öğretim elemanı ile unvanlı bir sivil kişi arasında herhangi bir fark kalmayacaktır. Bu hususta ceza mahkemesi 29. Madde ile bağlı olmayacak ve KHYC çarptırdığı kişinin varsa bütün akademik unvanlarını elinden alacaktır.⁸²

---

⁸⁰ Unvanların korunması ile ilgili 2547 sayılı yasa ile mevcut disiplin yönetmeliği arasındaki uyumsuzluklar ayrı bir çalışmanın konusu olabilirler.Biz konunun sınırlanması açısından burada değinmiyoruz.

⁸¹ Vakıf Üniversiteleri personelleride bu bent kapsamındadır.Memuriyet sıfatları olmasada KHYC çarptırılanlar herhangi bir üniversite ile istihdam ilişkisi içerisine giremez.Ayrıntılı bilgi için bkz. KHYC'sının kamu hizmetlerine girme hakkı üzerindeki etkileri.

⁸² Bu durumda 2547 sayılı yasanın 29. Maddesinin muhtabı idari organlar olacaktır.

dc- Madalyalar ve Nişanlar

Hukukumuzda madalyalar ve nişanlarla ilgili temel düzenleme 2933 sayılı Madalya ve Nişanlar kanununda yapılmıştır⁸³. Kanunun birinci maddesi bu kanunun amaç ve kapsamına belirlemektedir. Bu maddeye göre kanun;" Devlet madalya ve nişanlarının çeşidini, verilecek kişileri, verilme, tescil, taşıma ve geri alma usullerini, mirasçılarını intikal şeklini, zayi halinde yapılacak işlemleri, bunların giderleri ve cezai müeyyidelerine ilişkin esasları düzenler. Diğer kanunlardaki madalya ve nişan hükümleri saklıdır."

Bu kanun ve kanunun uygulaması göstermek için çıkarılan yönetmelikte madalya ve nişanların tanımı yapılmış çeşitleri sayılmıştır.

Madalya; yurtiçinde veya dışında, Türkiye Cumhuriyetinin bekasını, ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğünün korunmasında, Devletin yücelmesinde ve milli menfaatlere katkıda, hizmet ve vazifede, üstün feragat, fedakarlık, başarı ve yararlık gösteren kişilere verilen muhtelif cins ve değerlerde bir sembolüdür. Bunların en başında Devlet Övünç madalyası, Devlet Şeref Madalyası, Devlet üstün hizmet madalyası gelir.⁸⁴

⁸³ 2933 sayılı kanun Kabul Tarihi 24.10.1983

⁸⁴ DEVLET MADALYA VE NİŞANLARI YÖNETMELİĞİ Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi : 4.7.1988, No: 88/13039 Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi : 7.8.1988,

Nişan; Türkiye Cumhuriyeti ile mensup olduğu Devlet arasında dostça ilişkilerin geliştirilmesini, milletlerin birbirine yakınlaşmalarını, ilim ve sanatta, Türkiye Cumhuriyetinin uluslararası alanda tanıtılmasını ve yüceltilmesini sağlayan yabancı kişilere verilen bir semboldür.⁸⁵ Nişanların başlıcaları; Devlet Nişanı, Cumhuriyet nişanı, Liyakat Nişanı'dır.⁸⁶

Bu madde Madalya ve Nişanların geri alınmasına ilişkin yeni bir usul getirdiğine göre acaba TCK 20. Maddeyle ilgili bir zımni ilgadan bahsedilebilir mi ? Bu soruya olumsuz bir cevap vermek gerekmektedir. Çünkü 2933 sayılı kanunun birinci maddesi diğer kanunlardaki madalya ve nişan hükümlerinin saklı kaldığına ilişkin amir bir hüküm getirmiştir. Madalya ve Nişanların geri alınması usulünde herhangi bir zımni ilgadan bahsedilemez. Dolayısıyla TCK göre KHYC çarptırılanlar bu madalyaları kazanamaz kazanmışsa kaybeder. Bunun yanısıra 2933 sayılı kanunun 7. Maddesinde gösterilen durumlarda da kişi bu madalya ve nişanları kaybeder. Bu madde;

“ Madde 7 - Devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümlerden dolayı hüküm giyenlerin mahkeme kararı ile madalya ve nişanlarının geri alınmasına hükmolunur.”⁸⁷

diyerek yeni bir ehliyetsizlik durumu oluşturmuş, Bu kanunun uygulamasını göstermek için çıkarılan yönetmeliğin 18. Maddesi ise,

⁸⁵ DEVLET MADALYA VE NİŞANLARI YÖNETMELİĞİ Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi : 4.7.1988, Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi : 7.8.1988,

⁸⁶ İSTİKLAL MADALYASI KANUNU Kanun Numarası : 66 Kabul Tarihi : 29/11/1920 Yayımlandığı R.Gazete: Tarih : 4/4/1921

⁸⁷ MADALYA VE NİŞANLAR KANUNU Kanun Numarası : 2933 Kabul Tarihi : 24/10/1983 Yayımlandığı R.Gazete : Tarih: 26/10/1983

“Madde 18 - Devletin şahsiyetine karşı işlenen cürümlerden dolayı mahkum olup bu cezaları kesinleşenlerin madalya ve nişanlarının geri alınmasına aynı mahkemece hükmolunabileceği gibi;Genel Müdürlük de,madalya ve nişanın geri alınması için ilgili mahkemeye müracaat edilmesini Adalet Bakanlığından isteyebilir”⁸⁸diyerek madalyanın geri alınabilmesi için Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü'ne Adalet Bakanlığ'ına müracaat yetkisi vermiştir.

Bu hükümler madalya ve nişanlarla ilgili TCK 20. Maddesinde gösterilen yasaklılık durumunu genişletmiştir.

Burada özel bir madalya olarak İstiklal Madalyasının İncelenmesi gerekmektedir.

İstiklal madalyası, “bilfiil kıta başında, cephede veya dahili isyanları teskinde hamaset ve fedakarı asarı gösteren erkan, ümera ve zabitan ve efrat ve milli kahramanlara ve cephe gerisinde ulvi maksadın husulü için mesai ibraz edenlere ve istiklali milli uğrunda fedayı hayat eden şehitlerin büyük oğluna,yoksa büyük kızına, yoksa pederine, o da yoksa validesine, o da yoksa zevcesine verilir⁸⁹

---

⁸⁸ DEVLET MADALYA VE NİŞANLARI YÖNETMELİĞİ Bakanlar Kurulu Kararının Tarihi : 4.7.1988, No: 88/13039 Yayımlandığı R. Gazetenin Tarihi : 7.8.1988

⁸⁹İSTİKLAL MADALYASI KANUNU Kanun Numarası : 66 Kabul Tarihi : 29/11/1920 Yayımlandığı R.Gazete: Tarih : 4/4/1921

İstiklal madalyasının TCK 20. Maddesi karşısında biraz daha farklı bir durum arz etmektedir. Çünkü 2933 sayılı madalya ve nişanlar kanununda bütün madalyalar ismen sayılırken İstiklal Madalyası sayılmamıştır. Diğer madalya ve nişanlar Bakanlar Kurulu kararı ve Cumhurbaşkanının onayı ile verilirken İstiklal Madalyası çıkarılan bir kanunla daha TCK yürürlüğe girmeden verilmiştir. Bu bakımdan TCK 20. Maddesinde sayılan Devletçe verilmiş madalyalardan sayılmaz. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi TBMM 20. maddede gösterilen teşkilat anlamıyla devlet tabirinin içerisinde değildir. Merkezi anlamda devletçe verilen bir madalya olarak nitelenmemektedir. Devletçe verilen madalyaların ne olduğu 2933 sayılı kanunda sayılmıştır. Bunların içerisinde istiklal madalyası yoktur. Diğer madalyaların ıskat halleri de 2933 sayılı kanunda düzenlenmiştir. İstiklal Madalyası Kanunu söz konusu madalyanın ıskatını hiçbir durumda öngörmemiştir. İstiklal madalyası kanununun 7. Maddesi medeni hakları kayıp ve cinayete mahkum olanların dahi madalyaların geri alınmayacağını fakat bu duruma düşenler bakımından söz konusu madalyaların vereselerine intikal edeceğini belirtmiştir.

Bütün bunlardan İstiklal Madalyasının diğer madalyalara göre imtiyazlı bir madalya olduğu ve farklı bir hukuki rejiminin olduğu sonucuna kolayca varılabilir. Ancak KHYC karşısında İstiklal Madalyasının hukuki durumu nedir? Devlet Madalya ve Nişanlar Kanununun ile TCK 20. Madde sözedilen madalya ve nişanlar arasında kaplam ve işlem paralellliği sözkonusudur. Birisi Devletçe verilecek madalya ve nişanlı saymış diğeri bunların ıskat durumuyla ilgili

düzenleme getirmiştir. Kanunlar arasındaki bu paralellik acaba İstiklal Madalyası için de söz konusu mu dur? Yani KHYC çarptırılanların varsa istiklal madalyalarında ellerinden alınır mı?

Bu sorunun cevabını hukukun bazı teknik kurumlarını kullanarak cevaplayabiliriz. Ortada biri eski ve özel kanun (İstiklal Madalyası Kanunu) birisi ise yeni ve genel kanun (TCK)vardır. Bunlara arasındaki çatışmada hangisi uygulanacaktır. Bu hususta farklı görüşler⁹⁰ olmasına rağmen doktrindeki ağırlık kazanan görüşe göre “Burada kanun koyucunun iradesi önemlidir. Kanunun gerekçesinden,meclis müzakerelerinden genel kanun tarafından özel kanunun koyduğu kuralların kaldırılması amacı güdülüp güdülmediğinin araştırılması ve ondan sonra bir sonuca varılması gerekmektedir. Bu görüşe göre, kanun koyucunun iradesine ve isteğine göre, yeni genel kanun duruma göre eski özel kanunu kaldırmış olabileceği gibi, yeni genel kanun eski özel kanunun yürürlükten kalkmasına engel olmayabilir. Bu bir yorum işi olup yargıç yorum kurallarına göre uygun çözümü bulmak zorundadır.”⁹¹ Yeni tarihli genel yasa, özel nitelikteki eski yasa ile karşı karşıya geldiğinde, genel normun önceki düzenlemeyi ortadan kaldırıp kaldırmadığı ya da onu etkileyip sadece eski hüküm bundan böyle istisna oluşturacak yeni bir ilke düzenlemesimi yarattığı bilinemez. Çözüm bu özel durumun ortaya çıkmasıyla başkaca bütün yorum metaryelleri dikkate alınarak açıklığa kavuşturulmalıdır.⁹²

⁹⁰ Bu hususta Sami Selçuk genel hükümle özel hüküm karşılaştığında öncelik ve sonralığına bakmadan genel hüküm geri çekilir ve özel hüküm uygulanır demektedir. YKDKasım 1995 s.1736

⁹¹ Edis,Seyfullah: Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri Ankara 1993 s.183

⁹² Işıқтаç, Yasemin: Hukuk Normunun Mantıksal Analiz ve Uygulaması İstanbul 1999 s.140

Biz bu görüşler doğrultusunda özel bir kanunla düzenlenmiş olan istiklal madalyasının hem TCK 20. Maddesinde belirtilmiş olan devletçe verilmiş olan madalya tabirinin dışında kalması, İstiklal Madalyası kanununun hiçbir koşulda bu madalyanın geri alınmayacağına ilişkin bir durum öngörmeyerek madalyanın özellikli durumunu hukuki anlamda güçlendirilmesi ve Devlet Madalya ve Nişanlar Kanununda İstiklal Madalyasından söz etmeyerek onu farklı bir hukuki rejime tabi tutması gibi sebeplerle İstiklal Madalyası kanununun imtiyazlı bir madalya kabul edilmesi gerektiğini düşünerek KHYC çarptırılan mahkumların bu madalya ile ilgili herhangi bir mahrumiyetlerinin ortaya çıkmayacağını inanmaktayız.⁹³

e-Nişan,Unvan,Sifat Ve Hizmetlerin Kişiy Tanıdığı Haklar Yönünden

Maddenin 4. Bendi yukarıda sayılan nişan,rütbe,unvan,sıfat, hizmet ve memuriyetlerden her birisinin tanımış olduğu maaşlı ve fahri her türlü hukuktan da kişiyi mahrum bırakmaktadır. Yukarıda sayılan hizmetlerde bulunan kişilerin maaşları ve sahip buldukları şeref alametlerinin sağladığı her türlü hak ortadan kalmaktadır. Havaalanlarında VIP hizmetlerinden faydalanmak, Devletçe sağlanan ücretsiz ulaşım hizmetlerinden faydalanmak bunlara örnek gösterilebilir.

Ancak emekli maaşları bu kapsam dahilinde değildir. Nitekim Mevaz kanunun hazırlanmış ilk taslağında emekli maaşlarınının da bu kapsama dahil

⁹³ Yukarıdaki dipnotta sözü edilen ve Sami Selçuk tarafından dile getirilen özel kanun uygulanır görüşünde esas alınarak bir çözüm yolu oluşturulmaya çalışılsa dahi aynı sonuca ulaşılabacaktır.

olduğu kabul edilmiştir. Daha sonra komisyon emekli maaşlarını bu kapsamdan çıkarmıştır. Gerekçe olarak ta emekli maaşlarının belli bir çalışmanın ve kanuna uygun şekilde gösterilmiş hizmetin sonucu ortaya çıktığını belirtmiştir.⁹⁴ Nitekim 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununu ile 506 sayılı SSK Kanunu bu yönde tanzim edilmiştir.⁹⁵Fakat madde emeklilik maaşlarını etkilemese de emekli olma hakkını etkilemektedir. Yani henüz emekli olmadan bu cezaya çarptırılanlar emekli olamayacaklarından emekli maaşı haklarını da kazanamayacaklardır.

f- Velayet ve Vesayete İlişkin Hizmetler Yönünden

KHYC çarptırılan bir kişi velayet vesayete ilişkin hizmetlerde bulunmaktan yasaklanmıştır.

Velayet hakkı, ana ve(ya) babanın korunmayı gereksinen küçük ya da kısıtlı evlilik içi veya evlilik dışı çocukların bakımına gereksinimlerinin karşılanmasına, çıkarlarının korunmasına, onların mallarının yönetilip değerlendirilmesine ve çocukların temsiliine ilişkin hakların ve yükümlülüklerin toplamıdır.⁹⁶ Velayet hakkına sahip olan ana baba bu hakkını kendi çocukları üzerinde kullanabilir.⁹⁷

---

⁹⁴ Majno: **Ceza Kanunu şerhi**(Türk ve İtalyan Ceza Kanunları) 1977 s.84

⁹⁵ zek,etin:Fer'i ve Mütemmim Cezalar-Emeklilik hakları-Af ilişkileri için bkz:**Umumi Af İHFM XXIV 1959 118 vd.**

⁹⁶ Serozan Rona : **ocuk Hukuku** İstanbul 2000 s.167

⁹⁷ Köprülü- Kaneti : **Aile Hukuku** 1989 İst s.235 zğur Ali İhsan:Velayet, Vesayet, Soybağıve Evlat Edinme Hukuku Ankara 2002 s.355

Vesayet ise vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukuki işlemlerde onu temsil etmek yükümlülüğüdür. (MK 403/1) Kayımlık ise belirli işleri görmek ve malvarlığını yönetmek için atanmaktadır.(MK403/2) Vasi hakkında MK hükümleri aksi belirtilmedikçe kayımlar hakkında da uygulanmaktadır.

Velayet ve vesayet korunmaya muhtaç kişilerin kişi ve malvarlıkları ile ilgili kararlar alma bu kararları yürütme bakımından birbirlerine benzese de aralarında çok önemli bir fark vardır. Velayet salt ana ve babanın yükümlülüklerini ve haklarını dile getirirken, vesayet vasisin ve vesayet makamının mahkemelerin yükümlülüklerini ve hakkını anlatır.⁹⁸

KHYC çarptırılan bir kişi vasi ve kayımlık olarak atanamaz. Bu hem TCK'nın amir hükmüdür. Hem de MK'nın 418. Maddesinin sonucudur. MK 418 vasiliğe engel olan sebepler arasında Kamu hizmetlerinden yasaklılığı da saymıştır.⁹⁹

Velayet hakkıyla ilgili olarak konu biraz daha karışıktır. TCK 20 kişilerin kendi furuu üzerindeki velayet hakkı müstesna olmak üzere velayet hakkına müteallik bir hizmette bulunmaktan kişiyi yasaklamıştır. Erem "velayet hakkının mahrumiyete dahil olmadığını TCK'nın 20.maddesinin 5. Fıkrasındaki 'Kanunu Medeni hükmünce kendi furuğu üzerinde velayet hakkı müstesna olmak üzere velayete küteallik bir hizmet' tabirinin açık olmadığını, Çünkü

---

⁹⁸ Hüseyin Hatemi – Rona Serozan: **Aile Hukuku** İstanbul 1993 s. 344 vd

fürüğundan başkası üzerinde hükümlünün velayet hakkına sahip olmadığından kanunun ne gibi hizmetleri kastettiği anlaşılamamaktadır demiştir.¹⁰⁰ Yukarıda belirttiğimiz gibi velayet hakkı kişinin kendi fûruu üzerinde ve evlatlıkları üzerinde kurulur. Kendi fûruu üzerindeki hak saklı tutulduğu için buradaki velayete müteallik hizmet tabirinden evlatlıkların anlaşılması gerekir . Mevcut evlatlıklar kişinin sahih nesepli fûruu kabul edildiğinden bu hükümden etkilenmeyecektir. Ancak kamu hizmetlerinden yasaklı kişi evlat edinemeyecektir. Zaten vasi ve kayyım bile atanamayacak bir kimsenin evlat edinme yoluyla velayet gibi bu haklarla karşılaştırılmayacak bir hakkı kullanması beklenemez¹⁰¹

C- KHYC'nın Kapsamının Daralması ve Genişlemesi

a- Genel Olarak

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bir bütün teşkil etmektedir. Yani kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasına çarptırılan bir kişi maddede yer alan bütün haklardan mahrum olur. Kanun koyucu yasaklılığın kapsamının genişletilmesine ve sınırlandırılmasının ancak kanunu tarafından öngörülen durumlarda söz konusu olabileceğini söylemiştir.(TCK 20-son)

b- Kapsamın Daralması

---

⁹⁹ Vasilge engel sebepler MK 418 de şöyle sayılmıştır. 1- Kısıtlılar 2-Kamu Hizmetlerinden yasaklılar ve hayasızca hayat sürenler 3-Menfaati vesayet altına alınanlarla çakışanlar ve düşmanlığı olanlar.4- İlgili vesayet daireleri hakimleri . Bu yasaklar kayyımlar hakkında da uygulanacaktır. (MK 403/2)

¹⁰⁰Erem-Danışman- Artuk:a.g.e s 749.

¹⁰¹ MK 305 ve devamı maddelerinde evlat edinmeyle ilgili genel hükümler sevketmiştir. Bu maddeler arasında KHYC bir evlat edinme engeli olarak sayılmamıştır.

Kanun koyucunun yasaklılık kapsamını ayrıca düzenlediği hallerde bu düzenlenen durum dışında bir yasaklılık kapsamı belirlenemez. Bu gibi durumlara özellikle kanunun memuriyetten mahrumiyet cezası verdiği suçlarda rastlanılmaktadır.¹⁰² Örneğin TCK'nın 200. Maddesinde düzenlenen Posta ve Telgraf memurluğu sıfatının suistimali, TCK 236 da düzenlenen memurların anlaşarak işi terk ve yavaşlatma cürümlerinde olduğu gibi. Bu durumlarda kanun koyucu faile memuriyetten mahrumiyet cezası da öngörmüştür. Bu ceza yerine daha kapsamlı KHYC verilemez bu durum kanunilik ilkesinin zorunlu bir sonucudur. Kanunen sadece memuriyetten mahrumiyet cezası verilen kimseye cezası öngörülen sınıra ulaşsa dahi bu cezaya ilaveten ayrıca 31. Maddenin uygulanması olanaksızdır.¹⁰³ Nitekim bu husus sözkonusu içtihadı birleştirme kararlarından önce de Yargıtay kararlarına düzenli bir şekilde yansımıştır. Yargıtay 5. CD " TCK'nın 227/son maddesi uyarınca memurluktan yaşam boyu yoksun kılınma cezası verildikten sonra anılan yasanın 20/son maddesinin açıklığı gözetilmeyerek 31. Maddenin uygulanması doğru değildir"diyerek ve "TCK nın 227/2 maddesi uygulandıktan sonra ayrıca 31. Madde uygulanmaz diyerek" TCK 20/sondaki prensibe uygun davranmıştır.¹⁰⁴

Kanun koyucu bazı durumlarda da cezanın kapsamını daha da daraltmıştır. TCK 242 maddesinde gösterildiği gibi. Burada imamlar,hatipler,

¹⁰² Erem-Danışman-Artuk: a.g.e s.751

¹⁰³ YİBK E.1993-1 K.1995-1 T.30.6.1995 YKD c.21 Kasım 1995

¹⁰⁴ 5.CD sinin E.1984/2681 K.1984/3663 T. 9.10. 1984 YKD c.XI s.3 Mart 1985, E:1981/554 K.1981/537 K.3.3.1981 YKD C.VI 9 Eylül 1981 Künyeli kararları Ayrıca:TCK nun 220-227. Maddeleri (Mülga: 21/11/1990 - 3679/28 md.)

vaizler ve ruhani reislerine yönelik cürümler düzenlenmiştir Kanun koyucu TCK 242 de gösterilen fiilleri işleyen kimseleri bütünüyle kamu hizmetlerinden yasaklamamış TCK 242 de “Yukarıdaki maddede gösterilen kimselerden biri işbu sıfattan bilistifade hükümetin idaresini ve kanun ve nizam ve emirleri ve dairelerden birine ait olan vazife ve salahiyeti takbih ve tezyife veya halkı kanunlara yahut hükümet emirlerini icraya veya memuru memuriyetinin vazifesi icabına karşı ita atsizliğe tahrik ve teşvik edecek olursa üç aydan iki seneye kadar hapse ve iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye ve **müebbeden veya muvakkaten bilfiil o vazifeyi icradan ve onun menfaat ve aidatını almaktan memnuiyetine hüküm olunur**” diyerek imamlar, hatipler, vaizler ve ruhani liderleri sadece suçta kullandığı bu resmi sıfatlardan yasaklamıştır. Burada yasaklılık kapsamı sadece bu sıfatlara indirgenmiştir.

Kanunkoyucu diğer bir sınırlandırma durumunu da ‘Umumu Adap ve Aile Nizamı Aleyhindeki Cürümlerde ‘öngörmüştür Velilik ve vasilik sıfatını kullanarak bu fasılda yer alan suçları işleyen kimseleri TCK 437’de “Yukarıdaki fasıllarda tayin olunan cürümlerden dolayı mahküm olan usul,kendilerine tecavüz olunan firuun şahısları ve malları üzerinde kanunun bahş eylediği **velayet hakkını zayi ederler ve bu cürümlerden dolayı mahküm olan vasilerde vasilikten çıkarılır.**’ diyerek yasaklılığın Kapsamını TCK 20. Maddesinin 5. Bendiyle sınırlı tutmuş, Faili velayet ve vesayet haklarından mahrum etmiştir.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵Benezer bir düzenleme TCK’nın 479. Maddesinde de öngörülmüştür.

Kanun koyucu asli cezanın 31. Maddede gösterilen ağırlıkta olmaması karşısında bu yola gitmiştir.¹⁰⁶ Tabii ki bunda 20. Maddenin kapsamının suç karşılığı olarak çok ağır bulunmasının da payı vardır.

c- Yasaklılığın Genişlemesi

Kanun kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının belirli bir meslek ve sanatın tatili gerektirdiği durumları kanun koyucu tayin eder demiştir.(TCK 20/son)

TCK avukatların ve dava vekillerinin suistimalini düzenleyen 294 ve 295. Maddelerinde “ Avukat veya dava vekili hasım tarafıyla uyuşarak veya sair hile ve desiselere sülük ederek kendisine verilen davaya zarar iras eyler yahut aynı davada hasım tarafına da yardım ederse üç aydan otuz aya kadar hapis ve meslekin tatiline dahi şamil olmak üzere muvakkaten hıdematı ammeden memnuiyet cezalarıyla beraber otuz liradan iki yüz elli liraya kadar ağır cezayı nakdi ile cezalandırılır.

295. Madde de ise “ Kabul ettiği bir davada şahidin veya ehli hibre veya tercümanın veya müddeiumuminin ve karar verecek hakimın sahabetini istihsal etmek veyahut bunlara mükafat eylemek bahanesiyle müekkilinden para ve sair eşya alan avukat ve dava vekili iki seneden beş seneye kadar hapse ve iki yüz liraya kadar ağır cezayı nakdiye ve meslek ve sanata dahi şamil olmak üzere muvakkaten hıdematı ammeden memnuiyet cezasına

---

¹⁰⁶ Önder: a.g.e. S.523

mahküm olur.” diyerek söz konusu edilen fiilleri işleyen avukat ve dava vekillerinin gösterilen hapis ve para cezalarına çarptırıldıktan sonra bu hizmetlerini de yasaklayacak şekilde kamu hizmetlerinden yasaklanacağını belirtmiştir.¹⁰⁷

Ayrıca TCK 290. Maddesi de tercümanlığı ve bilirkişiliği meslek edinen kimseler bakımından “Geçen maddeler ahkamı, adliye huzuruna davet olunarak hakikata mugayir rey ve malûmat veren ehli hibre ile ifadeleri hakikate mugayir surette beyan ve tercüme eden tercümanlar hakkında dahi tatbik olunur. **Ehlihibre hakkında muvakkaten hıdematı ammeden memnuyet cezası silk ve sanatın tatili cezasını dahi şamil olabilir.** “ diyerek söz konusu kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının kapsamına bu mesleklerin tatilinde gireceğini belirtmiştir. Madde metninden de anlaşılacağı gibi bu konuda yani yasaklılık kapsamının genişletip genişletmemek hususunda hakimın takdir yetkisi vardır.

D-Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasının İnfazının Başlangıcı

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının başlangıcı TCK'nın 41. Maddesinde gösterilmiştir. Bu maddeye göre;

---

¹⁰⁷ Mevaz Kanun hazırlanırken avukatlık, dava vekilliği, noterlik vs. mesleklerin 20. Madde kapsamına alınması için teklifler olmuş kabul edilmemiştir. Ancak bu meslekler Resmi Meslekler olarak adlandırılmış yeri geldiğinde burrada olduğu gibi ayrı düzenlemelere tabi kılınmıştır. Bkz. Majno: a.g.e. s.83

“Hidematı ammeden memnuiyet, veya muayyen bir meslek ve sanatın tatili cezası, gıyaben verilen kararlara müteallik ahkamı kanuniye müstesna ol mak üzere, hükmün katileşdiği tarihten başlar. Eğer hidematı ammeden memnuiyet veya bir meslek ve sanatın tatili ve sair ehliyetsizlik cezası şahsi hürriyeti tahdit eden diğer bir cezaya bağlı olur veya bir ceza mahkumiyetinin neticesi bulunursa asıl cezanın icrası müddetince devam etmekle beraber hüküm ilamında veya kanunda tayin edilen müddet ancak cezanın ikmal edildiği veya sakit olduğu günden başlar.”

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının başlangıcı için bir ayrımda bulunmak gerekmektedir.

a- KHYC bağımsız bir ceza olarak diğer bir deyimle bir asli ceza olarak hükmedilmişse madde uyarınca bu cezanın başlangıcı hükmün kesinleştiği tarihtir. Hükmün kesinleşmesinden maksat olağan kanun yollarının tüketilmesidir.

b- Eğer kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bir ek ceza şeklinde ortaya çıkmışsa ki, kanununmuzun öngördüğu durumlar bunlardır, ister hürriyeti bağlayıcı bir cezaya eklensin isterse bir ceza mahkumiyetinin sonucu olsun bu durumlarda başlangıç, hürriyeti bağlayıcı cezanın çekildiği veya mahkumiyetin düştüğu tarihten işlemeye başlar. Burada sözkonusu olan ve cezayı düşüren haller genel ve özel af veya zamanaşımıdır.¹⁰⁸ Hürriyeti bağlayıcı cezanın infazı sırasında yasaklılık durumu devam etmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Gözübüyük, Abdullah: **Ceza Kanunu Şerhi** İstanbul 5. baskı 1988 cilt 1 sayfa 435

¹⁰⁹ Manjo: a.g.e s. 150

c-Bu kuralın hürriyeti bağlayıcı cezadan çevrilen para cezalarına eklenmiş kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası hakkında da uygulanması gerekmektedir. Çünkü, TCK 41. Maddesinin uygulanması için hukuku bağlayıcı cezaların şahsi hürriyeti bağlayıcı cezalara eklenmesi kafidir.¹¹⁰ Para cezalarının infazı aşamasında yasaklılık halin devam ettiği kabul edilmelidir. Gerçekten de para cezasının taksitlendirildiği durumlarda bu taksit süresince kişinin yasaklı durumda kalması ancak para cezasının infaz edildiği edildikten sonra yasaklılığın süre olarak başlaması amaca uygun bir çözüm olacak hem de para cezalarının tahsil edilmesinde kolaylık sağlayacaktır. Bu sayede mahkum yasaklılık durumundan bir an önce kurtulmak için para cezasını bir an önce ödeyecektir.¹¹¹

E-KHYC İnfazının Başlangıcının Mevcut Statüler Üzerindeki Etkisi

Yukarıda gösterildiği şekilde kesinleşen ve infazına başlanan Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının mevcut siyasi ve idari statüler üzerindeki etkisi TCK 34. Maddesinde düzenlenmiştir¹¹². Buna göre;

“ Bir cürüm ile katiyen mahkûmiyet; kanunen siyasi bir hizmete in tihap olunabilmek kabiliyetini selbettiği veya memuriyetten mahrumyeti müstelzim olduğu takdirde azalık ve memuriyetin zevalinide mucip olur. “

---

¹¹⁰ Erem: a.g.e 752

¹¹¹ Hürriyeti bağlayıcı cezasının para cezasına çevrildiği memuriyetten mahrumiyet cezasının buna infaz edildiği hal için bakınız(söz konusu kararda memuriyetten mahrumiyet cezasının infazının başlangıcı ile ilgili bir kayıt yoktur) Yargıtay 4.CD E.1976/522 K.1976/528 03.02.1976 İBBK

Maddede geçen katiyen mahkumiyet hükmünden kesinleşmiş ceza mahkumiyetini anlamak gerekmektedir. Bu madde ile kamu hizmetlerinden mahrumiyete dair neticelere bir ek netice kabul edilmiştir.¹¹³ Bu maddeye göre kendisini siyasi bir meclise seçilme ehliyetinden veya devlet memuru olma hakkından mahrum bırakacak bir cürümden dolayı mahkumiyet hükmü hükümlünün mahkumiyeti sırasında taşıdığı "üyelik" veya "memuriyetin" kendiliğinden sona ermesine yol açmaktadır. Mehz kanunda da bu hüküm vardır. Ancak mehz kanununun 34. Maddesinde bu düşme sadece siyasi meclis üyelikleri için kabul edilmiştir.¹¹⁴

Burada hemen belirtmek gerekir ki bu maddenin milletvekilliği statüsüne etkisinin ortaya daha iyi konulabilmesi için konuyla ilgili anayasa normlarının da incelenmesi gerekmektedir.

Bir milletvekilinin milletvekilliği sürerken yargılanıp hüküm giyebilmesi için, anayasanın 83. Maddesinin ikinci fıkrası uyarınca dokunulmazlığının kaldırılması gerekmektedir. Ancak yine 83. Maddenin ikinci fıkrasına göre ağır cezayı gerektiren suç üstü halinde veya milletvekili seçilmeden önce soruşturulmasına başlanılmış olmak koşuluyla Anayasanın 14. Maddesinde belirtilen fiillerden birinin işlenmesi durumunda dokunulmazlığın kaldırılmasına gerek olmadan da bir milleevekili hakkında yargılamanın sürdürülüp hüküm verilebilmesi mümkündür. Ancak bu durumlarda yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan TBMM'ye bildirmek zorundadır.

---

¹¹² Erem- Danışman-Artuk: Sözkonusu maddenin gereksiz olduğu iddiasındadır.bkz. a.g.e. s.750

¹¹³ Gözübüyük a.g.e s.331

Belirttiğimiz gibi milletvekili seçilmeye engel olan hüküm giyme halleri sonucunda milletvekilliğinin düşürülmesi yöntemi Anayasanın 84. Maddesinde belirtilmiştir. Herhangi bir mahkumiyet milletvekili seçimine engel değilse milletvekilliği düşmemektedir.(Bkz.83/son) Milletvekilli seçilmeye engel surette hüküm giyen milletvekilliğinin milletvekilliği, bu husustaki mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle düşecektir.

Milletvekilliği seçilmeye engel mahkumiyetler Anayasanın 76. Maddesinde sayılmıştır.

Otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık,sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Madde incelendiğinde anayasa koyucu milletvekili seçilmeye engel olan hüküm giyme hallerini iki grupta düzenlemiştir. Bunlardan birincisi hükmolunan ceza ikincisi ise hüküm giyilen suçtur. Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası hükmolunan cezanın niteliği gereğince milletvekili seçilmeye

---

¹¹⁴ Bkz. Manjo: a.g.e s. 129

engel bir ceza olduğundan söz konusu cezanın genel kurula bildirilmesi ile milletvekilliği düşecektir.¹¹⁵ Anayasa koyucu bu statünün kaybedilmesi zamanı bakımından 34. Maddeden ayrılmıştır. 34. Madde milletvekilliği ve memuriyet sıfatının kaybedilmesi bakımından hükmün kesinleşmesini kabul etmişken anayasamız bu kararın genel kurula bildirilmesi tarihini kabul etmiştir.

Memuriyet sıfatının kaybı bakımından konu daha net olarak ortaya çıkmıştır. 657 sayılı DMK 48. Maddesinde Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık Cezasını devlet memuru olmaya engel bir ceza olarak saymış 98. Maddesi ise devlet memuru olmaya engel bir durumun sonradan ortaya çıkması halinde kişinin memuriyetten çıkarılacağını öngörerek(DMK 98/2) 34. Maddeyle uyum içerisinde bir düzenleme yapmıştır.Belirtmek gerekir ki DMK bu düzenleme olmasada kişi 34. Madde uyarınca memuriyet sıfatını kaybedecektir.

34. maddenin kaleme alınarak TCK'nın sistematigi içerisinde yerleştirilmesi pratik bir ihtiyacı karşılamakla beraber teorik bir çok soruyu da beraberinde getirmektedir. KHYC çarptırılmanın mevcut haklar üzerinde sanki sadece milletvekilliği ve memuriyet sıfatlarını ortadan kaldıracığı ve bunların mevcudu üzerinde etkili olacağı ve bunların dışındaki ehliyetsizliklerde mevcut madalyalar, nişanlar, rütbelere, vesayete ilişkin hizmetler ve bunların sağladığı halihazır haklar üzerinde hiçbir etkisinin bulunmayacağı gibi bir izlenim

---

¹¹⁵ Ayrıntılı bilgi için Bkz.Doç.Dr. ONAR Erdal: "1982 Anayasasında Milletvekilliğinin Düşmesi" Anayasa Yargısı 14. Ankara 1997 s.387 vd.(Söz konusu makalede Kesin hükümlerle milletvekilliğinin düşmesi ayrı bir başlık halinde incelenmiş fakat kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası ve bunun doğurduğu sonuçlar işlenmemiştir.)

yaratmaktadır. 34. Madde kaleme alınmasa dahi 20. Maddenin metninden yasaklama kapsamının mevcut sıfatlar üzerinde etkili olduğu açıktır. Çünkü 20/6 bu haklardan ve sıfatlardan mahrumiyete vurgu yaparken aynı zamanda ihraz(yeniden kazanma) ehliyetinden de mahrumiyetten söz etmiştir. Bir şey kaybedilmeden yeniden kazanılamayacağına göre, 20. Maddeden bunların halihazır statüler üzerinde de etkili olacağı çıkarılabilmektedir. Ancak, gözden kaçırılmaması gereken çok önemli bir husus vardır. 20. Maddenin 6. Fıkrası ve daha sonra yürürlüğe giren ve geçici yasaklılığın kapsamını gösteren 3679 sayılı yasa siyasi haklardan ve bu hakların yeniden kazanılması hakkında mahrumiyetten bahsetmektedir. Bu siyasi hakkın kullanılmasının neticesi olarak kazanılmış bir parlamenterlik veya azalık (siyasi meclis üyeliği) statüsünün ne olacağı hakkında bir açıklık yoktur. İşte 34. Maddenin işlevi burada ortaya çıkmaktadır. 34. Maddeye göre kişi seçilme hakkını kaybettiği noktada eğer bu hakkını kullanarak bir statü kazanmışsa bu statüyü kaybedecektir. Olay bu şekilde ortaya konulduğunda mehzaz kanununun 34. Maddesinin niçin sadece siyasi meclis üyeliğini düzenlediği daha net anlaşılacaktır. Kanunumuz memuriyeti de bu kapsama alarak kanununun sistematikliğini zedelemiş 20. Maddeden zaten anlaşılacak bir hususu 34. Maddeye tekrar ederek; 20. Maddede düzenlenen diğer yasaklılık durumlarıyla ilgili en azından şüpheli bir durum yaratmıştır.

Öte yandan 34. Madde bu haliyle seçimle iş başına gelinen siyasi meclis üyeliklerini de kapsama alarak yasaklılığın kapsamının sınırlarını genişletmiştir.

2. Ceza Mahkumiyetinin Neticesi Olarak Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık

A-Temel Düzenlemenin İncelenmesi (TCK 31)

Ceza mahkumiyetinin neticesi olarak KHYC TCK"nın 31. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre;

“ Beş seneden fazla ağır hapse mahkumiyet müebbeden ve üç seneden beş seneye kadar ağır hapse mahkumiyet hükmolunan cezaya müsavı bir müddetle, hidameti ammeden memnuniyeti müstelzimidir.”¹¹⁶

Ceza mahkumiyetinin kanuni neticesi olan bu ek ceza yukarıda da söylendiği gibi Ceza mahkumiyetinin cezai bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahkumiyetin kanuni neticeleri “günümüzün geçerli insancıl görüşler ile ceza sisteminde mutlaka gözönünde bilindirilmesi zorunlu, suçlunun iyileştirilmesi, yeniden sosyalleştirilip toplumla bütünleştirilmesi ve bu maksatla uygun bir iyileştirmeyi gerektirdiği, bir yeniden sosyalleştirilmeye tabi tutulması hususundaki çağdaş ceza bilimlerinin ortak esasıyla bağdaşabilir nitelikte değildir.” 1997 ve 2000 TCKT yürürlükten kaldırılması teklif edilmiştir.¹¹⁷

¹¹⁶ YİBK kararı ile üst sınır 3 yıl olarak kabul edilmiştir. YİBK YKD c.21 Kasım 1995 E.1993-1 K.1995-1 T.30.6.1995

¹¹⁷ bkz. Türk Ceza Kanununu Tasarısı ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı Ankara 2000 s.155 g(Genel gerekçe) Ceza Mahkumiyetinin sonuçlarının kaldırılmasına ilişkin bu gerekçeler 1997 taslağında ve Türk Ceza Kanunun öntasarısında

Hali hazırda yürürlükte olan 31. Madde gereğince sadece ve sadece ağır hapis cezasına çarptırılanlar 31. Maddenin muhatabı olmaktadır. Ağır hapis cezasının ne olduğu Kanunumuzun 13. Maddesinde gösterilmiştir. Bu maddeye göre; ağır hapis cezası müebbet ve muvakkattir. Müebbet ölünceye kadar devam eder. Muvakkat ağır hapis cezası kanunda tasrih edilmeyen durumlarda 1 seneden 24 seneye kadardır.

31. maddede de belirtildiği üzere 3 seneden 5 seneye ağır hapse mahkumiyet, bu süre içerisinde KHYC gerektirdiği gibi 5 yıldan fazla mahkumiyette ömür boyu KHYC gerektirmektedir. 20. Madde de 3679 sayılı yasayla yapılan değişiklikten sonra ki, bu değişiklikte süreli KHYC'nin süresi 3 aydan 3 yıla çekilmiştir. Bu durum yargı kararlarında bir çok tereddütlerin doğmasına neden olmuştur. Yargıtayın özellikle 4. 5. 6. 7. 9. CD leri vermiş oldukları kararlarında, 3679 sayılı yasanın 31. Madde yönünden de etkili olduğunu ve 31. Maddede belirtilen sürelerin de bu yeni şekle göre anlaşılması gerektiğini belirtmişlerdir. 1. CD ise, artık yerleşen kararlarıyla 'TCK'nın 31. Maddesinin 20. Maddeye göre daha özel nitelikte olup, bu maddede 3679 sayılı yasa ile herhangi bir değişikliği yapılmadığını, "üç seneden 5 seneye kadar ağır hapse mahkumiyet halinde hükmolunan cezaya müsavî bir müddetle kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası verilmesi gerektiği göz önünde tutulmaksızın, sanığa beş yıl yerine üç yıl kamu hizmetlerinden yasaklanma

---

(İkinci Komisyon Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonunda Hazırlanan Metin) aynen geçmektedir.
Bkz TCK Ön Tasarısı Ankara 1989 s.175 genel gerekçe

cezası verilmesi yasaya aykırıdır”¹¹⁸ gerekçesiyle söz konusu değişikliğin 31. Maddeyi etkilemeyeceğini belirtmiştir.

Söz konusu farklı içtihatlar, YİBGK’na, gelmiş Genel kurul vermiş olduğu kararında “ TCY nın 20. Maddesinde 3679 sayılı kanunla yapılan TCY nın 11. Maddesinde yer alan cürümlere mahsus cezalardan biri olan geçici KHYC sınırın üst sınırını üç yıla indiren değişikliğin aynı yasanın 31. Maddesindeki geçici olarak KHYC sınırın da beş yıl olan üst sınırını üç yıla indirildiği kabul edilmelidir” diyerek mahkemeler arasındaki içtihat farklılığını ortadan kaldırmıştır.¹¹⁹

Söz konusu içtihatı birleştirme kararı, 20. ve 31. Maddede gösterilen haliyle Kamu Hizmetlerinden Yasaklılığın aynı kavramlar olduğu, bu maddelerin her ikisinde genel hüküm niteliğinde olduğu aralarında özel norm - genel norm ilişkisinin kurulamayacağı, 3679 sayılı yasanın TCK kamu hizmetlerinden yasaklama cezasının tümünü dikkate alarak kapsamlı bir düzenleme getirdiği gibi savlara dayanmış, sözkonusu adaletsizliğin daraltıcı ve düzeltici yorumla giderildiği belirtilmiştir.

Karar zımni ilgadan bahsetmese de karşı oy yazılarında söz konusu içtihatı zımni ilga yoluyla ulaşıldığı zımni ilganın yorumlama etkinliğinin konusu olmadığı ve söz konusu içtihatın zımni ilga ile ilgili temel ilkelere uygun olmadığı söylenmiştir.¹²⁰

¹¹⁸ 1. CD E.1992/2495,K.1992/2681. T. 1.12.1992

¹¹⁹ Bkz TCK Ön Tasarısı Ankara 1989 s.175 genel gerekçe

¹²⁰ YİBK YKD c.21 Kasım 1995 E.1993-1 K.1995-1 T.30.6.1995 bkz. Sami Selçuk’un Karşı oy yazısı s. 1732 1. CD de yazmış oldukları karşı oy yazılarında Sami Selçuk’un yorumla ilgili açıklamalarına

Ceza mahkumiyetinin neticesi olan KHYC kapsamı da 20. Maddedeki hükümlere göre belirlenmektedir. Yasaklanmanın doğurduğu ehliyetsizlikler aynıdır.¹²¹

31. maddede ortaya çıkan ve ceza mahkumiyetinin sonucu olan KHYC tıpkı 20. Maddedeki hali gibi TCK. 41. Maddesi uyarınca asıl cezanın tamamlanmasından itibaren yerine getirilme süresi başlayacaktır.

Her iki KHYC sının sonuçları aynı olup buna mahkumiyet 34. Maddede belirtildiği üzere siyasi hizmete seçilmeye ve memuriyete engel olduğu takdirde var olmuş seçilmişliği ve memuriyetide ortadan kaldıracaktır.

Kişi ister 20. Madde sebebiyle KHYC çarptırılsın isterse 31. Madde sebebiyle KHYC çarptırılsın hükümlülük gereklerine uygun davranmak zorundadır. Hükümlülük gereklerini ihlal eden kişi TCK 307. Maddesinde gösterilen cezaya çarptırılır. Bu hususta da 20. Madde ile 31. Madde arasında herhangi bir farklılık yoktur.¹²²

---

aynen katıldıklarını belirtmişlerdir. Bkz. YKD s.1743 Söz konusu içtihatı birleştirme kararının karşı oy yazılarında söz konusu içtihat sadece zımnî ilga bakımından değil temel yorum ve yöntem esasları bakımından, genel ve özel hüküm ilişkisi bakımından ve lehe kanunun uygulamaları bakımından eleştirilere uğramıştır. Bu husustaki ilginç tartışmalar için bkz. YİBK YKD c.21 Kasım 1995 s.1716 vd.

¹²¹ YİBK YKD c.21 Kasım 1995 E.1993-1 K.1995-1 T.30.6.1995 Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 864

¹²² Aşağıda Ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bkz. Yasaklılığa Uymama Suçu

Küçükler ve sınırlı ehliyetsizler hakkında KHYC'sının uygulanmayacağına ilişkin 54. 55. Ve 58 maddeleri arasında 20 ve 31. Maddeler bakımından bir farklılık yoktur.Küçükler ve sınırlı ehliyetsizler ister 20. Madde ister 31. Madde dolayısıyla KHYC çarptırılmazlar.¹²³

B- Resmi Sıfatın Suistimali Suretiyle İşlenen Suçlar Yönünden Konunun İncelenmesi(TCK 35)

TCK'nın 35. Maddesi resmi sıfatı suistimal suretiyle işlenen suçlardan mahkumiyetin kamu hizmetlerinden yasaklılığı, resmi izin veya denetime tabi meslek veya sanatların suistimaliyle işlenen suçlardan mahkumiyetin ise meslek ve sananın tatilini gerektireceğini bildirmektedir. Söz konusu maddeye göre”

“Kanunun tayin ettiği ahvalden maada resmi sıfatı veya icrası ait olduğu daireden verilecek ruhsatname ve şehadetname gibi vesikaya muhtaç olan bir meslek ve sanatı suistimal suretiyle işlenen cürüm ve kabahatlere müteallik hükümler mahkûmun mahkûm olduğu müddete veya cezayı nakdinin ademi tediyesinden dolayı ne miktar hapis cezası verilmek lazımgelirse o miktara muadil olacak ve yirminci ve yirmi beşinci maddelerde muayyen müddetlerin azami hadlerini geçmiyecek bir müddetle muvakkaten hidematı ammeden memnuiyetini veya meslek ve sanatının tatilini dahi istilzam eder. Sair meslek ve sanatlar hakkında tatili icabettiren ahvali kanun tayin eder.”

---

¹²³ Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.Bkz Cezai Ehliyet ve KHYC

31. maddenini incelenmesinde gördüğümüz gibi; KHYC bir ceza mahkumiyetinin sonucu olarak ortaya çıktığı durumlarda ana kural, mahkumun 31. Maddede gösterilen süreler dahilinde ağır hapis cezasıyla cezalandırılması olmuştur. 35. Maddeyle kanun koyucu bu ana kuraldan ayrılmıştır. 35. Madde ile ceza mahkumiyetinin bir sonucu olarak KHYC düzenlemiş fakat düzenleyiş itibariyle de 31. Maddeden ayrılmıştır. Çünkü 35. Maddenin bir eklenti sonuç olarak ortaya çıkmasında çarptırılan ağır hapis cezası yasal bir koşul değildir. Burada artık mahkumun suçu nasıl işlediği önemlidir. Kanunkoyucu bu hükmü kabul ederek, resmi sıfatını suistimal ederek kanunun düzenlediği diğer yasaklıların yanında, bütün suç işleyen resmi sıfatlı kimseleri, kamu yönetiminin dışına çıkararak, personel yönünden temiz bir kamu yönetimi düzeni öngörmeye çalışmıştır.

Kanun koyucu bu düzenlemeyle söz konusu ek cezaların kanuni netice olarak uygulanmasının kapsamını genişletmiştir. Resmi sıfatını ve mesleğini bir suçta kullanan fakat almış olduğu ceza itibariyle kanuni netice olarak kamu hizmetlerinden yasaklanmamış kimselerin bu mesleklerini ellerinde tutulmasının yeniden yapmasının önüne geçilmiştir. Fakat bu durum, bütün bu suretle işlenen suçlar bakımından söz konusu değildir. Çünkü Kanun koyucu kendi kanun metni içerisinde bunu torba bir hüküm olarak öngörmüştür. Bu madde sadece ve sadece kanun tarafından ayrıca düzenleme yapılmadığı durumlarda uygulanacaktır¹²⁴. Belli bir resmi sıfatı suistimal edenler

---

¹²⁴ Kanunu tayin ettiği hallere örnek olarak, TCK 282 maddesinde gösterilen “Kanunen ifası lazım gelen hizmetten imtina” suçunu işleyen bilirkişiler bakımından meslek ve sanatın tatili cezasını öngörmüş, 290. Madde de ise gerçeğe aykırı beyanda bulunan bilirkişilerle gerçeğe aykırı tercümanlık

bakımdan kanun koyucu KHYC ile ilgili başka bir hüküm belirlemişse, uygulayıcılar bu hükme sadık kalmak zorundadırlar. Burada artık suç “resmi sıfatın suistimali ile işlenmiştir” denilerek 35. Maddenin uygulanması yoluna gidilemez. Kişi ilgili maddedeki cezaya çarptırılacaktır. Aksi durum, 20. Maddenin son fıkrasına aykırı olur.

Kanunumuzun 35. Maddesindeki “amme hizmetlerinden memnuiyet” kaydı Mevaz kanunda “memuriyetten mahrumiyet” şeklinde olmasına rağmen, bize kamu hizmetlerinden yasaklılık şeklinde geçmiştir.¹²⁵ Aynı hataya Majno ‘nun tercümesinde de rastlanılmaktadır.¹²⁶ Bu husus bir takım adaletsizliklere yol açmaktadır. Gerçekten de Devlet İdaresi Aleyhine cürümlerde olduğu gibi, ağır hapis cezasına çarptırılıp, sadece memuriyetten yasaklanan kimseler karşısında, resmi sıfatını suistimal edip daha hafif bir suç işleyerek bütün kamu hizmetlerinden yasaklanan kimselerin durumu açıklanamamaktadır. Söz konusu adaletsizliğin ve mantıksızlığın ortadan kaldırılabilmesi için bir yasa değişikliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Lafzi, genişletici, amaçsal, daraltıcı vs. yorum metodlarıyla sözkonusu adaletsizliğin ortadan kaldırılabilmesine inanmamaktayız.¹²⁷

---

yapanlar bakımından ise, kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasına çarptırılabilceğini ve bilirkişiler bakımından kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasına çarptırılan kimselerin meslek ve sanatın tatili cezasıyla cezalandırılabilceğini söylemiştir. 294. Ve 295 . maddelerde ise, avukatlar ve dava vekilliği sıfatını suistimal edenler bakımından kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasını öngörmüş, 295. Maddedeki suçu işleyen avukat ve dava vekilleri bakımından ise, kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının meslek ve sanatın tatili cezasına da hasrolunabilceğini belirtmiştir. Bütün bu haller kanunun tayin ettiği durumlar olarak algılanmalıdır.

¹²⁵ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 751

¹²⁶ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 875

¹²⁷ Yoğun bir özetlemeyle yorum yazılı bir hükmün içeriğini, sınırlarını ve anlamını, kurallara göre irdelleyip belirleyen zihinsel bir faaliyettir. Yorumcu kimi zaman hakkaniyete uygun olmayan sonuçlara ulaşabilir. Ama sonuç değişmez. Kişi yorum kurallarını seçmekte serbest değildir. Yorum yaparken bazı temel ilkelerle sıkı sıkıya bağlıdır. Yorumun ilk ve en önemli ilkesi metne bağlılıktır. Yorum metne bağlı ve onun içerisinde kalınarak yapılır. Yorumcu metni bir revizyona tabi tutamaz. Yazılı metin nasılsa öyle ele alınır(Duguit) Görülüyorki yorumun ontolojik temeli var olan ve herkesin

Maddenin kapsamının daha iyi ortaya konulabilmesi için maddede geçen bazı kavramların tanımlanması gerekmektedir. Bunlardan en başta geleni Resmi Sıfat ve Suistimal kelimeleridir.

Bizim ceza kanunumuzda Resmi Sıfattan ne anlaşılması gerektiğine ilişkin her hangi bir hüküm yoktur. Biz resim sıfattan 20. Maddenin kapsamında belirtilen yerlerde görev almayı anlıyoruz. Bu da TCK da tanımlanmış memur kavramıyla örtüşmektedir.¹²⁸ Türk Ceza kanununda memur şu şekilde tanımlanmıştır.

“Madde 279 - (Değişik: 11/6/1936 - 3038/1 md.) Ceza Kanununun tatbikatında: 1 - Devamlı veya muvakkat surette teşrii, idari veya adli bir amme vazifesi gören Devlet veya diğer her türlü amme müesseseleri memur, müstahdemleri; 2 - Devamlı veya muvakkat, ücretsiz veya ücretli, ihtiyari veya mecburi olarak teşrii, idari veya adli bir amme vazifesi gören diğer kimseler memur sayılır. Ceza Kanununun tatbikatında amme hizmeti görmekle muvazaf olanlar: 1 - Devamlı veya muvakkat surette bir amme hizmeti gören Devlet veya diğer amme müessesesinin memur ve müstahdemleri; 2 - Devamlı veya muvakkat, ücretli veya ücretsiz ihtiyari veya mecburi surette bir amme hizmeti gören diğer kimselerdir.

---

okuduğunda başka başka anlamlar yüklediği ortak metindir. Yorumun etik temeli ise bu metne bağlıdır. Daha fazla bilgi için bkz. YİBK YKD c.21 Kasım 1995 E.1993-1 K.1995-1 T.30.6.1995 Sami Selçuk'un söz konusu içtihatı birleştirme kararı için yazmış olduğu karşı oy yazısı s.1725 vd. Biz de söz konusu gerekçelerin kanunuda kamu hizmetlerinden yasaklanma olarak düzenlenmiş bir yaptırımın herhangi bir yorum metodu ile memuriyetten mahrumiyet olarak anlaşılamayacağını düşünmekteyiz. Söz konusu durumun ancak bir yasa değişikliği ile giderilebileceğine inanmaktayız.

¹²⁸ Ceza Hukukundaki memur kavramı idare hukukundaki memur kavramından daha geniş anlamda kullanılmaktadır.

Bu sistematik içerisinde daha anlaşılır bir tanım vermeye çalışırsak Devletin gayesi gereği yapmakla zorunlu bulunduğu esas işlerin yürütüldüğü bir devlet kuruluşu sürekli kadrolarında yer alarak hukuki tasarruf ve fiilde bulunanlar yahut bu eylemlere göre kamu usulüne göre iştirak edenlerle kamu hukukunu ilgilendirir geçici bir ilişkiye dayanılarak devlete ait adli ve idari işleri yapan kişiler ceza hukukumuzda göre memur sayılır.¹²⁹ Bu kişiler 35. Madde bakımından resmi sıfatlı kişiler olarak kabul edilmelidir. Nitekim daha sonra hazırlanan ceza kanunu tasarısında resmi sıfat yerine memuriyet kavramı kullanılmıştır.¹³⁰

Ancak resmi sıfatın suistimali ile işlenen suç ne demektir?

Hukukumuzda vazifenin kötüye kullanılması(suistimal)¹³¹, vazifenin kötüye kullanılması suretiyle suç işlenmesi¹³², ve memuriyet sıfatının (Resmi sıfatın) kötüye kullanılması bir birinden farklı kavramlardır. 35. Maddenin uygulanabilmesi için ne vazifenin kötüye kullanılması ne de vazifenin kötüye kullanılarak suç işlenmesi önemlidir. Burada esas olan "resmi sıfatın suistimali" dir ve kavram diğerlerinden daha üst bir kavramdır.

¹²⁹ Şekercioğlu Metin: Ceza Hukukumuzda Memur Kavramı İstanbul 1974 s.26 (Yayımlanmış Doktora Tezi) Söz konusu eserde örneğe yolyla bir çok kimse memur olarak nitelenmiştir. Örn Cumhurbaşkanı ve Milletvekillerinden tutun tanık ve bilirkişilere kadar bir çok kimse ceza hukuku bakımından memur kabul edilmektedir. Bu kişiler TCK 20/2 de belirtilen yerlerde görev alamayacak kişilerdir.

¹³⁰ bkz. Türk Ceza Kanununu Tasarısı ve Türk Ceza Kanununun Yürürlüğe Konulmasına ve Mevzuata Uyumuna Dair Kanun Tasarısı Ankara 2000 s.46 Bu madde gerekçesinde bu şekilde KHYC uygulanabilmesi için asli failin bir memur olması, memuriyet sıfatının işlenen suçun bir unsuru ve ağırlaştırıcı nedeninin oluşturması hakim bu cezanın uygulanması bakımından toplumsal yarar göremesi gibi gerekçeler gösterilmiştir. S.213 Daha önce hazırlanan tasarılarada bu husus aynen korunmuştur. Bkz TCK Ön Tasarısı Ankara 1989 s.31

¹³¹ Memurların görevini nasıl kullanacağı yasa ve ilgili mevzuatla düzenlenerek belirlenmiştir. Kural ve esas olan görevin bunlara uygun olarak yapılmasıdır. Görevin yasa ve mevzuata aykırı veya belirlenen ususlar dışında yapılması suistimal olarak adlandırılabilir. Bütün durumlar için geçerli bir görevi kötüye kullanma kavramı tanımı yapılmamıştır. Hakim önüne gelen her davada bu esaslara göre vazifenin suistimalini tayin ve takdir edecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Malkoç,İsmail- Malkoç,Aytaç: Memurlar ve Suçlar (Memurlar ve Kamu Görevlilerinin Hukuki Sorumlulukları) Ankara 1998 s.47

Dönmezer-Erman'a göre ise,35. Madde ancak kanunun resmi sıfatın kötüye kullanılması suretiyle suçun işlenmesini cezanın ağırlaştırması için sebep saydığı hallerde uygulanabilecektir. Fiilin sadece resmi görev sırasında işlenmiş olmasını 35. Maddenin uygulanması için yeterli değildir.¹³³ Dönmezer- Erman'ın 35. Maddenin uygulanmasının ancak resmi sıfatın bir suçun işlenmesinde ağırlaştırıcı sebep olması durumunda söz konusu olacağını söyleyerek maddenin uygulanma alanını daraltmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi resmi sıfatın suistimali bunların hepsinden daha üst bir kavramdır. Mahkumun sadece vazife esnasında suç işlemesi 35. Maddenin tatbiki için yeterli değildir.¹³⁴

Yargıtay ise vermiş olduğu bir kararında vazifenin suistimali ile sıfatın suistimalinin farklı olduğunu vurgulayarak;

"Suç vazifenin suistimali suretiyle işlenmiş olup, 35. Maddenin tatbiki için resmi vazifenin değil, sıfatın kötüye kullanılması gerektiğinden hadisede (suç, sahte evrak tanzim etmektir. Sanık TCK'nın 359/1, 59,35, maddeleri uyarınca cezalandırılmıştır) uygulama kabiliyeti bulunmayan mezkur maddeye binaen maznuna hidameti ammeden memnuiyet cezası verilmesi uygun görülmemiştir."¹³⁵ diyerek vazifenin suistimali ve sıfatın suistimali

---

¹³² TCK 228. Maddesinde gösterilen suç oluşturmuştur. Burada önemli olan görevin başkalarının haklarına zarar verecek şekilde yapılmasıdır. bkz. Malkoç, İsmail- Malkoç, Aytaç: Memurlar ve Suçlar (Memurlar ve Kamu Görevlilerinin Hukuki Sorumlulukları) Ankara 1998 s.103

¹³³ Dönmezer-Erman age s.705

¹³⁴ Sadece vazife esnasında işlenen suçların resmi sıfatın suistimali anlamına gelemeyeceği ve salt sadece vazife esnasında işlenen suçlar hakkında 35. Maddenin tatbik edilemeyeceği hakkında bkz. YİBK 27.6.1955 E.20, K.14 Gözübüyük age. s.332

¹³⁵ Y 6.CD 20.12.1960, E.7088, K.172 Gözübüyük: a.g.e s.333

arasına maddenin uygulanması bakımından önemli bir ayırım getirmiştir. Ancak bizim kanunumuzda resmi sıfatın suistimali diye kategorik bir ayırım yapılmamıştır. Buna karşılık, failin sıfatı suçların birbirinden ayrılmasında temel bir kriter olmasa da yardımcı bir kriter olma özelliği vardır. Nitekim, failin sıfatı bazı suçları birbirinden ayırabilir. Örneğin, failin memur olması zimmet suçunu emniyeti suistimalden ayırmaktadır. Bazı cürümlerde de ağırlaştırıcı sebep olmaktadır. Bununla beraber, failin sıfatı kriteri hiç bir zaman genel bir tasnife imkan vermemektedir. Çünkü, çoğu defa suçun kim tarafından işlendiğinin önemi yoktur. Bu kriter, suçların tasnifinde ancak tamamlayıcı bir göreve sahiptir.¹³⁶ Bu bakımdan kanunumuzda resmi suistimali sıfatıyla işlenen suçlar diye bir bölüm yoktur. Resmi görevin ve vazifelerin değil resmi sıfatın bir suçta vasıta olarak kullanıldığı ve suçun işlenmesi için suistimal edildiği bütün hallerde bu madde uygulanabilmektedir. (örneğin bir emniyet görevlisinin bu sıfatını kullanarak yapmış olduğu dolandırıcılık ve sarkıntılık suçları gibi) Resmi sıfat, işlenen suçta bir araç olarak kullanılmamışsa, maddenin uygulanma imkanı da olmayacaktır.

Bu tür suçlar memur sıfatına haiz olan ve bu sıfata ve vazifeye meşru surette sahip bulunan kişiler tarafından işlenebilmektedir.¹³⁷

Ancak resmi sıfatın suistimali tanımlanması gereken bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bütün durumlar için geçerli bir kötüye kullanma kavramı tanımlanmamıştır. Suistimalden ne anlaşılması gerektiği hususunda doktrinde tartışmalar olmuştur. Manjo, suistimal tabirinin sadece bilerek ve

---

¹³⁶ Erem-Toroslu: **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** Gözden geçirilmiş 6. Baskı Ankara 1994 s.24

isteyerek kötü kullanmak anlamına geldiğini bu nedenle 35. Maddenin sadece kasıtlı suçlarda uygulanabileceğini söylemiştir.¹³⁸ Hakim önüne gelen her davada bu esaslara göre vazifenin suistimalini tayin ve takdir edecektir.¹³⁹ Ancak genel olarak suistimal tabirinden resmi sıfatın gereklerine aykırı davranış anlaşılmalıdır.¹⁴⁰

Resmi sıfatın suistimali de yine TCK'da tanımlanmış bir kavram değildir. Ancak Resmi (memuriyet) sıfatın kötüye kullanılması;memurun meşru olmayan bir amaca ulaşmak için memuriyet sıfat ve ünvanını kullanarak görevine ve yetkisine girmeyen filleri işlemesidir denilebilir.¹⁴¹ Daha başka bir ifadeyle resmi sıfatın suistimali, memurun kanunen yapmak mecburiyetinde bulunduğu vazifesine müteallik muameleden ayrı ve müstakil olarak kendisine haksız yere para ve sair menfaat temini maksadıyla, memurluk sıfat, nüfuz ve kudretini alet olarak kullanılması diye ifade edilebilir.^{142 143}

¹³⁷ Kıyak-Çağlayan-Şenel: Nazari ve Tatbiki Devlet İdaresi Aleyhine Cürümler Ankara 1960 s. 36

¹³⁸ Manjo:a.g.e s.131 Erem maddenin bu türlü anlaşılmasının cezalara hakim olan önleme gayesine aykırı olduğunu, meslek ve sanatlarında acemi ve dikkatsizce davranan emir ve nizamlara aykırı hareket eden kimselerin birey ve toplum için kasdi suçlarda olduğu kadar zararlı fiiller işlemiş olduklarını ve bu kusurları dolayısıyla görevlerinden alınmaları gerektiğini söylemiştir. Suistimalin ister kasti, isterse taksirli olarak bir şeyin kötü kullanılması olduğunu ifade etmiş ve maddenin taksirli suçlar bakımından da uygulanması gerektiği görüşündedir. Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 870 Fakat Yargıtay çeşitli tarihlerde vermiş olduğu kararlarında bu maddenin sadece kasıtlı suçlarda uygulanabileceğini belirtmiştir. 31.10.1938 CGK 395-338 4CD 15.3.1952 2688-2605 Erem-Danışman-Artuk a.g.e. s.870

¹³⁹ Malkoç,İsmail- Malkoç,Aytaç: Memurlar ve Suçlar (Memurlar ve Kamu Görevlilerinin Hukuki Sorumlulukları) Ankara 1998 s.47

¹⁴⁰ Manjo: Age. s.131

¹⁴¹ Erem-Toroslu: **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler** Gözden geçirilmiş 6. Baskı Ankara 1994 s167

¹⁴² Kıyak-Çağlayan-Şenel: Nazari ve Tatbiki Devlet İdaresi Aleyhine Cürümler Ankara 1960 s. 36

¹⁴³ Resmi sıfatın suistimali ilie ilgili tanımlamaları daha çok irtikap cürmünden faydalanarak yapmaktayız. Resmi sıfatın suistimali irtikap suçunda bir unsur olarak sayılmıştır. Bkz.TCK 209 Bütün bu tanımlamalarda irtikap nüfuzun ve sıfatın suistimalinin özel bir şeklidir ve icbar kavramıyla yakın ilişki içerisindedir.bkz. Gözübüyük: a.g.e s.709

Öte yandan 35. Madde sözkonusu yasaklılığın kabahatlere de uygulanacağını belirtmektedir. Ceza Kanununumuzun 11. Maddesinde cürümlere mahsus ceza olarak gösterilen kamu hizmetlerinden yasaklılık kabahat suçlarına da uygulanabilmektedir. Ceza Kanunumuzda uygulanan cezaların neler olduğunu gösteren, bunu cürüm ve kabahat ayrımı yaparak belirten, genel nitelikte cürüm cezası görülen KHYC sının 35. Maddede kabahatlere de uygulanabilir olması açık bir çelişki olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴⁴ Doktrindeki görüşler, madde metninde geçen kabahat kelimesine rağmen bu maddenin kabahatlere uygulanma olasılığının olmayacağını belirtmiştir. Esasen mehzaz kanunuda da kabahat kelimesinin bulunmadığı bunun bir tercüme hatasından ileri geldiği söylenmiştir.¹⁴⁵ Uygulamada da adı geçen maddenin sadece kasıtlı suçlara ilişkin olduğu belirtilmek suretiyle çelişik durum giderilmeye çalışılmıştır.¹⁴⁶

Bütün bu özelliklerin dışında 35. maddenin uygulaması, bazı hususlarda 31. Maddeden farklılık göstermektedir. 31. Madde ceza mahkumiyetinin kanuni sonucu olup hükümde gösterilmese dahi sonuç doğuracaktır. Bu husus gayet açıktır. 35. Maddede düzenlenen KHYC, tıpkı 31. Madde gibi kanuni bir sonuçtur. Fakat kanaatimizce hükümde gösterilmesi gerekmektedir. Bir suçun resmi sıfatın suistimali ile işlendiğini yargıç tesbit ederse o suça vereceği ceza yanında TCK 35' e de hükmeder.¹⁴⁷ Resmi Sıfatın suistimali nitelemesi münhasırınan dava yargıcına ait bir yetkidir ve

¹⁴⁴ Alparslan, Şükrü: a.g.e. s.232

¹⁴⁵ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 870

¹⁴⁶ YCGK 31.10.1948 gün ve 395/338 Y.4.CD 15.3.1952 gün ve 2688/2605 Saatçioğlu a.g.e s.256

¹⁴⁷ Kanunumuzda hangi suçların 35. Madde öngördüğü şekilde şekilde resmi sıfatın suistimaline suretiyle işlendiğine ilişkin bir hüküm olmadığından, 35. Maddenin infazı savcılığa ve adli sicil memurlarına bırakılamaz.

onun tarafından hüküm fıkrasında yer almalı 35. Madenin uygulanıp uygulanmadığı gösterilmelidir. Yargıç suçun resmi sıfatın suistismali suretiyle işlenip işlenmediği hususunun takdirinde serbesttir. Bu nitelermeyi olumlu yönde kullanmışsa 35. Maddeyi uygulamakla yükümlüdür. Madde bu yönüyle kanuni bir netice fakat yine bu yönüyle de tipik bir kanuni netice değildir.¹⁴⁸

35. madde de düzenlenmiş bulunan KHYC, bu hususların dışında tıpkı 20. ve 31. Maddede düzenlenmiş olduğu şekliyle aynı hukuksal rejime tabidir.

---

¹⁴⁸ 35. Maddenin tipik bir kanuni netice olmamasından maksat, hükümde gösterilme zorunluluğu bulunmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAMU HİZMETLERİNDEN YASAKLILIK CEZASININ CEZA
HUKUKUN DIĞER BAZI MÜESSESELERİNDE
DÜZENLENİŞİ

A-Hükümlülük Gereklrine Aykırı Davranış ve
Cezalandırılması(TCK 307)

Kamu Hizmetlerinden yasaklılık cezası hükümlüye yukarıda sayılan yasaklılık durumlarına uygun davranma sorumluluğu yükler. Kanun koyucu bu duruma aksi olan davranıőları da ayrıca bir suç olarak düzenlemiştir. Cezalandırmıőtir.

Bu suç TCK nın 4. Babında (Adliye Aleyhine Cürümler) 307. maddede düzenlenmiştir. Maddeye Göre;

“İşbu kanunda tasrih olunan hallerin gayri olarak bir mahküm mahkümiyetinin müstelzim olduğu vazifelere muhalif hareket ettiği takdirde berveğhi ati mücazata müstahak olur.

*1 - Mahkümün mahküm bulunduğu ceza, hıdematı ammeden veyahut meslek ve sanatın icrasından memnuiyet keyfiyetleri ise mahküm bulunduğu ceza müddetlerine asla halel gelmemek üzere hakkında bir seneye kadar hapis ve yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi tertip olunur.*¹⁴⁹

¹⁴⁹ (2 - Mahkümün mahküm bulunduğu ceza emniyeti umumiye nezareti altında bulun- maktan ibaret ise bir aydan bir seneye kadar hapis cezasına müstahak olur ve mevkufiyet ve mahbusiyet müddetinde

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası kişinin belirli hareketlerden ve faaliyetlerden sakınmalarını gerektirir. Buna aykırılık halinde fiil ayrıca tek başına suç teşkil etmediği takdirde, bu maddeye göre kişi cezalandırılır. Yasaklılık durumunu saklayarak hizmet kabul edenlere hakkında bu maddenin uygulanması gerekmektedir.¹⁵⁰ Yapılan fiilin ayrıca suç olarak düzenlendiği durumlarda 307. Madde uygulanma olanağı bulamayacaktır. Kanunun riayetsizliği ayrı bir suç olarak düzenlediği ayrı maddelere en tipik örnek olarak TCK'nın 252. Maddesinde gösterilen memuriyet unvan ve şerefine gaspı suçu gösterilebilir. Burada memuriyeti terk etmesi kendisine bildirildiği halde hükümlülük gereklerine aykırı davranarak bu emri yerine getirmeyen kişi cezalandırılmaktadır. Bu madde hükümlülük gereklerine aykırı davranışın özel bir halidir.¹⁵¹ Bu durum 307. maddenin ilk fıkrasında gösterilen "kanunda tasrih olunan hal" tabirine girmektedir ve ayrı bir düzenlemenin konusudur. Artık TCK'nın 307. Maddesi uygulama olanağı bulamayacaktır. 307. maddenin uygulanması ile ilgili olarak doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Önder bu tür durumlarda sorunun 79. Maddede belirtilen Fikri İltima

---

emniyeti umumiye nezareti altında bulunmak cezasının cereyan müddeti tatil olunur.") Maddede yazılı para cezasının hesabında TCK'nın 19, Ek 3, Ek 4, madde hükümleri dikkate alınmalıdır. Emniyeti umumiye nezareti altına alınma cezası 15.4. 1987 tarih 3352 sayılı kanunun 1. Maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

¹⁵⁰ Dönmezer-Erman: a.g.e. s 699

¹⁵¹ "Her kim mülki ve askeri memuriyetlerden birini hilafı nizam ifa veya ifaya teşebbüs eylerse üç aydan iki seneye kadar hapis ile mücazat olunur. Aynı ceza memuriyetini terk ve tatil emri kendisine resmen bildirilmiş olduğu halde yine memuriyetinde devam eden memur hakkında üç aydan iki seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezasıyla birlikte hükmolunur. Mahkeme bu bapta ilam hulasasının-masarifî mahkûmdan alınmak şartıyla cürmün vukubulduğu veya mahkûmun ikamet eylediği vilayet ceridelerinden biriyle ne-şir ve ilanını emredebilir."

prensipleri dahilinde çözümlenmesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁵² Önder'in belirttiği gibi fikri içtima kurulları dikkate alınarak hangi maddenin uygulanacağı belirlenecek olursa her zaman için 307 ve diğer maddeler arasındaki tercihimizi daha ağır cezayı gerektiren maddeden yana kullanmamız gerekmektedir. Biz ise burada sorunun Fikri içtima kurallarına göre değil normların içtması prensibine göre çözülmesi gerektiğini düşünüyoruz.¹⁵³ Burada bir asli norm-tali norm ilişkisi vardır. 307. Madde bir tali normdur ve asli norm ortaya çıktığında geri çekilmekte uygulanma olanağı bulamamaktadır. TCK'nın 79. Maddesine göre bir çözüm yoluna gidilmeyecektir.¹⁵⁴

---

¹⁵² Önder : a.g.e s. 525

¹⁵³ Bize göre, burada tipik bir normların içtması söz konusudur. Yardımcı normun sonralığı ilkesinin kapsamına giren durumlarda, yardımcı normların kapsamına giren suçlar ile asal normların düzenlendiği suçlar bir arada bulunmaktadır.(Demirbaş a.g.e. 442) Söz konusu sorun asli-tali norm ilişkisine göre çözülmek zorundadır. Asli norm tali norm ilişkisinde hareket bir normla beraber, diğer bir normu da zorunlu olarak ihlal etmiş olabilir. Ancak, ihlal edilen norm, suç tipinde ne bir unsurdur ne de bir ağırlaştırıcı sebeptir veya suç tipinde yer almamış olabilir. (Önder a.g.e. 454) Failin esas amacı ve gerçekleştirmek istediği norm ihlal edildiği takdirde, bu normun ihlali ile birlikte zorunlu olarak ihlala edilmesi gerekli olan norm uygulanabilme imkanını kaybeder .Ancak, asli norm uygulanabilme imkanını kaybettiğinde bu tali norm uygulama alanına girer. Demek ki burada belirtilen ilke asli norm tali norm ilişkisini belirtmektedir. Yapılan bu tarif bazı hususları ortaya koymaktadır. Asli norm tali norm bir norm içerisinde belirtilmemiş olacaktır.Belirtilmiş olması halinde karşımıza tüketen- tüketilen norm ilkesi çıkar. Tüketen tüketilen norm ilkesinde tüketen norm tüketilen normu bünyesinde tamamen toplar iken, asli norm tali norm ilişkisinde faili bir norma ulaşmak bu normu ihlal etmek ve bunu gerçekleştirmek için diğer normların üstüne çıkmaktadır. Yine bu tarif asli norm-tali norm ilişkisinin özel norm-genel norm ilişkisinden farkını belirtmektedir. Özel- genel norm ilişkisinde normlar arasında bir mukayese yapılı ve birinin diğerine göre özel norm niteliği taşıyıp taşımadığı, unsurlarının gösterdiği özelliklere göre araştırılır. Halbuki asli norm – tali norm ilişkisinde normlara arasında değer bakımından bir ilişki bulunmaktadır. Asli-tali norm ilişkisinde birbirleri ile yarışan normlar vardır ve bu normlardan birinin ihlal edilmiş olması halinde diğer norm çekilir. Asli normun ihlal edilmemiş olması halinde tali norm ortaya çıkar.(Önder a.g.e. 454)Asli norm -tali norm ilişkisi açık ve örtülü olarak mevcut olabilir. Bunun en açık şekilde görüldüğü hal normun açıkça kendisinin tali norm olduğunu belirtmek suretiyle asli normun ortaya çıkmaması halinde uygulanabilme imkanını gösterebilir. Mesala kanunumuzun bir çok maddesinde geçen “ ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde”ifadesi buna örnektir(TCK. 153-157-175-174-182-273-464) 307 bakıldığında da aynı durumun karşımıza çıktığı görülmektedir

¹⁵⁴ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s. 751

TCK 307'de gösterilen bu suç bir cürüm olduğu için (TCK 45) dolayısıyla suçun manevi unsuru kasttır. Burada güdü suçun bir unsuru sayılmadığından suçun gerçekleşmesi için genel kast yeterlidir.¹⁵⁵ Mahkumiyetin gerektirdiği vazifelere aykırı hareket etmektir. Mahkumiyet gereklerine aykırı her türlü hareket suçun maddi unsurunu gerçekleştirebilir.¹⁵⁶ Adliye aleyhine işlenen cürümlerden olan busuçun hukuki konusu genel olarak adli faaliyetin norma uygunluğunun sağlanması olduğu söylenebilir.¹⁵⁷ Adli faaliyetin norma aykırılığına yol açan hukuka aykırı nedenler adliyeye karşı suç sayılmaktadır.¹⁵⁸

307. Maddede gösterilen suçun mahkumiyete aykırı bir durum göstermek üzere herhangi bir şekilde işlenebileceğinden serbest hareketli suç olduğu söylenebilir.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Güdü suçun unsuru sayıldığı hallerde genel kast özel kast adını almaktadır. Bkz. Alacakaptan, Uğur: Suçun Unsurları Ankara 1970

¹⁵⁶ Maddi unsura göre TCK 307 'nin göstermiş olduğu özellik aşağıda daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Bkz. Ceza Hukukunun Teorik Tanımları Açısından TCK 307

¹⁵⁷ Her suçun bir hukuki konusu vardır. Ve bu bizzatihi suçun ihlal ettiği şahıs veya şeydir. (Toroslu, Nevzat: Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu s.72) Suçun hukuki konusu aynı zamanda cürümlerin tasnifinden esas alınan bir kriterdir. (Toroslu a.g.e. s.365). Bu tasniften yola çıkılarak cürümlerin konusunu teşkil eden hukuki varlıkların tasnifi ferde ait hukuki varlıklar, aileye ait hukuki varlıklar, topluma ait hukuki varlıklar, devlete ait hukuki varlıklar ve devletler topluluğuna ait hukuki varlıklar olarak ayrılabilir. Devlete ait hukuki varlıklar ise devlete ait politik varlıklar devlete ait idari varlıklar ve devlete ait adli ve kazai varlıklar şeklinde ayrıma tabi tutulabilir. Devlet, hükümet ve idari olmaktan başka kazai görevler ile mücehhez organlar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte devletin adli ve yargısal varlıkları yargı kuvveti olarak mütalaa edilen devlete ait varlıklardır. (Toroslu a.g.e. s.365) Söz konusu varlıklar genel olarak devletin kamusal usulü haklarını teşkil ederler. Devlete ait adli ve kazai varlıklar adliye aleyhine suçlara ilişkin ceza müeyyideleri ile himaye edilmektedir. (Toroslu a.g.e. s.365)

¹⁵⁸ Özek, Çetin: Adliyeye Karşı Suçların Hukuki Konusu İÜHF Mecmuası LV 1997 S.3 s.13 vd.

¹⁵⁹ Eğer yasa bir suçun işlenmiş sayılması için, sonucu husule getirmeye elverişli herhangi bir hareketin yapılmasını yeterli bulmayıp ne gibi hareketlerin yapılması gerektiğini açıkça belirtmiş ise suç bağlı hareketli bir suçtur. (AlacaKaptan, Uğur: Suçun Unsurları Ankara 1970 s.42) Yasa suçun şu ya da bu hareketle meydana getirilmesi arasında herhangi bir fark görmemekteyse suç serbest hareketli bir suçtur. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Alacakaptan, Uğur: a.g.e. s.43)

TCK 307 aslında bir icra hareketleriyle işlenmeleri sözkonusu olmalarına rağmen ihmal hareketiyle de işlenmeleri de mümkün olan suçlardır.¹⁶⁰ Öte yandan bu suç kanunda emredilen vazifelere muhalif hareketler bakımından hem ani suç hem de mütemadi suç şeklinde ortaya çıkabileceği görülmektedir.¹⁶¹ Kamu hizmetlerinden yasaklı kimsenin seçme hakkını kullanmasında suç ani suç şeklinde ortaya çıkarken, yasaklı olduğu makamı terketmeyen kimsenin durumunda suç mütemadi suç şeklinde ortaya çıkmaktadır.

307. Maddede gösterilen suçta herkes tarafından işlenemeyen ancak kamu hizmetlerinden yasaklılar ile meslek ve sanatın tatili cezasına çarptırılan kimselerin işleyebileceği suçtur. Dolayısıyla 307. Maddede gösterilen suç bir özgü suçtur.¹⁶²

¹⁶⁰ Alacakaptan : a.g.e. s 44 Bu çeşit sınıflandırmada temel ayrım icra suçları ve ihmal suçları olarak yapılmaktadır. Bu ayrıma göre bir icra hareketiyle işlenebilen bütün suçlar icra suçlarıdır. Bir ihmal hareketiyle işlenebilen bütün suçlar ise ihmal suçlarıdır. Bu iki grup suç yanında üçüncü bir grup suç daha vardır icra hareketleriyle işlenmeleri sözkonusu olmalarına rağmen ihmal hareketiyle de mümkün olan suçlardır. Bu açıdan bakıldığında 307. Maddede gösterilen cürmü bu üçüncü grup suçlar arasında değerlendirmek gerekmektedir.(Alacakaptan,Uğur: a.g.e.s.43 Demirbaş a.g.e. s.195

¹⁶¹ Suçların sonuçlarına göre temel ayrımı ani suçlar ve mütemadi suçlar olarak yapılmaktadır. İhmal ve icra hareketlerinin meydana getirdiği sonucun devam etmeden hemen son bulması halinde ortaya çıkan suç ani suçtur. (Alacakaptan, Uğur: a.g.e.s.47) Mütemadi suçlar ise sonucun birden sona ermeyip devam etmesi halinde söz konusu olur.(Alacakaptan,Uğur:a.g.e: s.48 ayrıca Demirbaş a.g.e. s.407)

¹⁶² Suçlunun belirli niteliklere sahip olması bazen suçun unsuru, bazen hukuka uygunluk nedeni, bazen ise ağırlaştırıcı veya hafifletici ya da cezasızlık nedeni olarak karşımıza çıkar. Suçlunun sıfatı rüşvet suçunda suçun unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuka uygunluk nedeni olarak babanın tedip hakkı çerçevesinde çocuğa vurması ağırlaştırıcı neden olarakta Türk Ceza Kanununun 450.maddesindeki usul ve fîru arasında adam öldürme olayında karşımıza çıkmaktadır. Hafifletici neden olarak Türk Ceza Kanununun 462. Maddesini göstermek mümkündür. Koca karısını zina yaparken görürse cezası indirilecektir. Bütün bu özellikleri dolayısıyla suçlunun sıfatı ceza hukukunda etken bir öneme sahiptir. Failin sıfatı bu önemi dolayısıyla suçlar bakımından kategorik bir ayrıma imkan vermektedir. Suçlunun sıfatın yönünden suçlar genel suçlar ve özgü suçlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel Suçlar, suçlunun sıfatında önem taşımadığı suçlardır. Örneğin, adam öldürme ve hırsızlık suçları herkes tarafından işlenebilir.Özgü suçlar ise , faili ancak belirli sıfat ve niteliklere sahip kişiler olan suçlardır. Özgü suçlarda failin sıfatı doğal ve hukuki olmak üzere iki niteliğe dayanabilir. Doğal nitelikler cinsiyetten kaynaklanan ırza geçme gibi bazı suçları sadece erkekler işleyebilirken bazılarını ise kadınlar işleyebilir. Örneğin 453. Maddede düzenlenmiş yeni doğmuş çocuğu öldürme cürmü.Hukuki nitelikler ise memurluk ve vatandaşlık gibi kamu hukukundan doğan sıfatlardır. Örneğin rüşvet alan ve zimmet gibi suçlar. Ancak, devlet memurları , seçim suçları ise ancak vatandaşlar

B-Cezai ehliyet ve KHYC

Cezai ehliyet hukukumuzda failin bir statüsü ve cezalandırılabilme şartı olarak düzenlenmiştir. Bu ehliyete sahip olmayan kimseler cezanın muhatabı olmamakta kimi zaman ise indirimli bir şekilde cezaya muhatap olmaktadır. Kamu Hizmetlerinden Yasaklılık cezası da medeni ölüme yol açtığı için kanun koyucu tarafından ehliyetle ilgili hususlarda özel düzenlemelere tabi tutulmuştur. Cezai ehliyeti bulunmayan kimselerle sınırlı cezai ehliyete sahip kimseler bu cezanın muhatabı kılınmamıştır. Cezai ehliyetle KHYC arasındaki ilişki kanun sistematığına sadık kalınarak şu şekilde incelenebilir.

a-Yaş Küçüklüğü

Eğer fail, 11 yaşı tamamlamamışsa, yaptığı hareketin anlam ve sonucunu idrak etse dahi sorumlu olmayacaktır¹⁶³Dolayısıyla bunlara *kamu hizmetlerinden yasaklanma* cezası da verilmez. 11-15 yaş grubu çocukların temyiz kudreti bulunsa dahi TCK 54/2 ye göre bunlar hakkında KHYC uygulanamayacaktır.¹⁶⁴ 16-18 yaş grubu çocuklar hakkında normal cezalar indirilerek uyulmasına rağmen TCK 55/4 gereğince KHYC uygulanmayacaktır.

---

tarafından işlenebilir.Mahkumiyette bu kapsamda değerlendirilebilecek bir hukuku nitelik olarak kabul edilebilir. Bir kamusal statüyü teşkil etmektedir.(Demirbaş a.g.e.s.408)

¹⁶³ . Çünkü, TCK m. 53/1'de "fiili işlediği zaman onbir yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılmaz ve ceza verilmez" ve bu durum ÇMKYUK.m. 11/1'de "fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında kovuşturma yapılamaz ve ceza verilemez" şeklinde, düzenlenmiştir. Ancak, bu dönemdeki küçüklerin işledikleri suç, bir yıldan fazla hapis cezasını veya daha ağır cezayı gerektiriyorsa, tedbir sorumluluğu söz konusu olacak ve tedbirler uygulanacaktır.(ÇMKYUK.m.11/2)

¹⁶⁴ Cezai ehliyetinde ikinci dönem olarak adlandırılmaktadır.11 yaşın tamamlanmasından, yani 12 yaşından gün almadan 15 yaşın tamamlanmasına kadar olan dönemdir. TCK.m.54 ve ÇMKYUK

Kanunun bu açıklığına rağmen bu yaştaki bir çocuğu KHYC çarptıran yerel mahkeme kararını bozarken Yargıtay 1.CD “ TCK'nın 55/3. Madde uygulaması nedeniyle TCK'nın 31/2 uygulanmasını kaldırarak CMUK'un 322. Maddesine göre düzeltilen hükmün tebliğnamedeki gibi Onanmasına” diyerek hükmü düzelterek onamıştır.¹⁶⁵¹⁶⁶

b-Sağır- Dilsizlik ve KHYC (TCK.m.57-58)

TCK m.57 ve 58'de , sağır-dilsizlik her yaşta kusur yeteneğini etkileyen bir durum olarak düzenlenmiştir.¹⁶⁷ Yaş koşulları farklı olmakla birlikte yaş küçüklüğüyle ilgili düzenlemelere paralel hükümler getirilmiştir. Bu hükümler gereğince 21 yaşın altındaki sağır ve dilsizlere KHYC uygulanmaz . 21yaşını

---

m.12'de düzenlenmiş ve çocuğun “ temyiz gücünün” bulunup bulunmamasına, yani “farik ve mümeyyiz” olup olmamasına göre ikili ayırım yapılmıştır TCK.m.54/1'de “ fiili işlediği zaman onbir yaşını bitirmiş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar, farik ve mümeyyiz olmadıkları surette haklarında hiçbir ceza tertip olunamaz. Ancak işlenen fiil bir seneden fazla hapis veya daha ağır bir cezayı müstelzim cürümlerden ise bundan evvelki madde adabı tatbik olunur” ve ÇMKYUK.m. 12/1'de “fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup da, 15 yaşını doldurmamış olan küçükler hakkında 20'nci maddeye göre yapılan inceleme, ceza tertibini gerektirmiyorsa mahkemece 10'uncu maddede yazılan tedbirlerden biri uygulanabilir” şeklinde bu durum belirtilmiştir. Dolayısıyla bunlar hakkında da kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası uygulanmaz. Yapılan inceleme sonunda , temyiz gücü olduğu anlaşılan çocuk fail hakkında; ÇMKYUK.m. 12/2'de belirtildiği şekilde, cezasında önemli oranda indirim yapılacaktır. Bunun dışında, ikinci dönem çocuk olmanın sonuçları TCK da CİK te ÇMKYUK bir çok önemli sonuçlar vardır.Bunlardan en önemliside bu grup çocuklara da Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası uygulanmaz. Demirbaş: a.g.e s.293

¹⁶⁵ Yar 1.CD E.1997/3084 K.1997/3299 T. 15.10.1997 YKD c.23 sayı.11 Kasım 1997 sayfa 1797

¹⁶⁶ Aynı yönde diğer bir karar için bkz.Y. 5. CD “ onsekiz yaşını doldurmamış bulunan sanık hakkında kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası verilmez.” (E.1978/ 3949, K.1979/276 T. 14.2.1979 YKD c.6 sayı 2 Şubat 1980 s.301 cezai ehliyetin incelenmesinde üçüncü dönem olarak nitelenmektedir.16 yaşından gün alınmasından 18 yaşın tamamlanmasına kadar olan dönemdir. ÇMKYUK'u 15 yaşını tamamlamamış çocuklar hakkında uygulandığından, bu dönemdeki çocuklar hakkında uygulanamayacak ve TCK.m. 55 uygulanacaktır. Üçüncü dönem küçüklerin temyiz gücünün olup olmadığını, yaş nedeniyle araştırmaya gerek yoktur. Bunların cezai sorumlulukları vardır, ancak tam olgunluğa ulaşmadıkları gerekçesiyle, cezalarında indirim yapılacaktır.

¹⁶⁷ Demirbaş: a.g.e s 296

bitirmiş sağır ve dilsizlere ise TCK58/son gereğince süreli KHYC 1/6 oranında azaltılarak verilir.¹⁶⁸

C- Cezaya Etki Eden Sebepler ve KHYC

a-Hakimin Takdir Hakkı

Kanun koyucu tarafından suçlu tanınmaksızın tesbit edilmiş olan cezanın, suçluya uydurulması, diğer bir deyimle suç ve suçlunun özellikleri göz önünde tutularak verilmesi gereken en uygun cezanın tesbiti takdiri hafifletici sebepler kurumu ile mümkün olmaktadır.¹⁶⁹Bizim kanunumuz da bu müesseseseyi açıkça kabul etmiş ve 59. Maddede de düzenlemiştir.

Buna göre *“Kanuni tahfif sebeplerinden ayrı olarak mahkemece her ne zaman fail lehine cezayı hafifletecek takdiri sebepler kabul edilirse idam cezası yerine müebbet ağır hapis ve müebbet ağır hapis yerine 30 sene ağır hapis cezası hükmolunur. Diğer cezalar altıda birden fazla olmamak üzere indirilir.”*

¹⁶⁸ Sağır ve dilsizliğin kusur yetenği üzerindeki etkisi genel olarak şu çerçevede incelenmektedir. Fail, suçlu işlediği sırada 15 yaşını bitirmediyse, birinci dönem küçükler için uygulanan tedbirler uygulanacaktır. Bunlar için tıpkı diğer cezalar gibi kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası uygulanmaz.(TCK.m.57)Fiilin işlendiği sırada 15 yaşını bitiren ve Temyiz Gücü Olmayan Sağır-Dilsiz: Sağır- dilsiz fail, suçlu işlediği sırada 15 yaşını bitirmiş ve temyiz gücü de yoksa; uygulanacak tedbirler yönünden, onun suçun işlendiği tarihteki yaşına bakmak gerekir. Kusur Yeteneğini Zayıflatan Sağır-dilsizlik : Sağır-dilsiz fail, 15 yaşını bitirmiş ve temyiz gücü de varsa, yani “fark ve temyiz ile hareket ettiği” anlaşılır ise, suçun işlendiği andaki yaşına göre üç farklı uygulama söz konusu olacaktır.¹⁶⁸15 yaşın tamamlanmasından 18 yaşın tamamlanmasına kadar; ikinci dönem küçükler hakkındaki hükümler; Temyiz gücü yoksa tedbir vardır, Temyiz gücü varsa ceza vardır, Ceza indirilir fakat kamu hizmetlerinden yasaklanma cezası uygulanmaz.18 yaşın tamamlanmasından 21 yaşın tamamlanmasına kadar; üçüncü dönem küçükler hakkındaki hükümler Bunların cezai sorumluluğu vardır indirim yapılır fakat kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası uygulanmaz.21 yaşın tamamlanmasından sonraki dönem; TCK.m.58/son gereğince indirim yapılır. Bu kapsamdakilere kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası süreli ise 1/6 oranında indirim yapılır.Ayrıntılı bilgi için bkz. Demirbaş:a.g.e. s 297 vd.

¹⁶⁹ Erem-Danışman-Artuk: a.g.e. 777

Kanununda belirtildiği gibi cezayı azaltıcı takdiri sebeplerin varlığı halinde ölüm ve müebbet ağır hapis cezaları dışındaki cezalar altı da birden fazla olmamak üzere indirilecektir. Müebbet kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının takdiri sebeplerle indirilmesine imkan yoktur.¹⁷⁰ Her ne kadar maddede kullanılan diğer cezalar terimine kamu hizmetlerinden ömür boyu yasaklılık girse bile süresi belli olmayan bir cezanın her hangi bir nisbette indirilmesi mümkün değildir.¹⁷¹

Kanun takdire bağlı hafifletici sebeplerin kabulü halinde “cezalar”ın indirileceğini kabul etmektedir. Bu itibarla , cezayı azaltıcı sebebin kabulü halinde, o suç hakkında kanunun birlikte kabul ettiği müteaddit cezaların hepsinin indirilmesi gerekmektedir. Bu cezaların birinin indirilip diğerlerinin indirilmemesi kanuna uygun değildir.¹⁷² Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu bir kararında “ sanik hakkında TCK.nın 50. Maddesinin son fıkrası uyarınca 20. Madde uygulanırken, hapis cezasına uygulanan 59. Maddenin uygulanmaması isabetsizdir.”¹⁷³diyerek yerel mahkeme kararını bozmuştur. Aynı husustaki bir başka kararında ise “asli cezada uygulanan TCK 59 . madde uyarınca fer’i cezadan da indirim yapılması gerekir.” diyerek yerel

---

¹⁷⁰ Gözübüyük:a.g.e. s.710

¹⁷¹ Doktrinde bazı yazarlar Kanunun ölüm cezası hakkında bile takdiri sebepler ile indirim kabul etmesine rağmen burada herhangi bir indirim kabul etmemesi anlaşılammamaktadır. Diyerek söz konusu yasal düzenlemeyi elştirmektedir. sözkonusu yazarlar kendilerine referans kaynağı olarak manziniyi almışlardır. bkz Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s.781 aynı yönde görüş için bkz.Çağlayan a.g.e..622

¹⁷² Erem-Danışman-Artuk:a.g.e s.781 aynı yönde görüş için bkz. Çağlayan, a.g.e s.621

¹⁷³ 1. CD E.1996/693 K.1996/896 ve 20.3.1996 İBBB

mahkeme kararını bozmuştur¹⁷⁴59. Madde gösterilen indirim sebebi KHYC uygulandığı gibi memuriyetten mahrumiyet cezasında uygulanmalıdır.¹⁷⁵

b- Kanuni İndirim Sebepleri

TCK 50 hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması durumunda faile ne ceza verileceğini daha doğrusu cezasının ne nisbette indirileceğini düzenlemiştir. Bu maddeye göre eğer kişinin cezası müebbet KHYC ise bu suç hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması suretiyle işlenmişse verilecek ceza süreli KHYC olacaktır. Fail 50. Maddenin uygulanması dolayısıyla KHYC çarptırılırken asıl cezadan 59. Madde dolayısıyla yapılacak indirim 50. Maddeye uygulanmalıdır.¹⁷⁶ 50. Madde hükmü uygulanırken ek ceza olarak verilecek KHYC 20. Madde hükmü çerçevesinde düzenlenmesi gerekmektedir. 20 madde yerine 31. Maddeye göre hüküm kurulması hukuken imkansızdır. Çünkü 50. Madde 31. Maddenin infazı için gerekli olan ağır hapis cezasını her halde hapis cezasına çevirmiştir ve burada ceza mahkumiyetinin kanuni sonucu olarak KHYC uygulanma olanağı bulamamaktadır. Aksi bir Uygulamayı Yargıtay bozma nedeni saymıştır.¹⁷⁷

D-Cezaların İçtması ve KHYC

Failin birden çok suç işlemiş durumunda, bu cezaların hepsinin birleştirilerek uygulanmasına cezaların içtması denilmektedir. İçtma

¹⁷⁴ E.1994/7514, K. 1994/11164 T. 19.12.1994 YKD c.21 sayı:3 Mart 1995

¹⁷⁵ Bu yöndeki bir yargıtay kararı için bkz. "Memuriyetten mahrumiyet cezasına TCK 59. Maddesinin uygulanmaması bozmayı gerektirmiştir." (E.1995/853 K.1995/5042 T.3.7.1995 YKD c.22 Sayı Ocak 1996 s.125

¹⁷⁶ 1.CD 29.5.1995, 1198/1480 Savaş-Mollamahmutoğlu age . s.975

¹⁷⁷ Y.1.CD " TCK'nın 50. Maddesinin uygulanmasına nazaran feri cezanın 20. Madde hükmü dairesinde tertibi gerekirken 31. Maddenin tatbiki cihetine gidilmesini" yasaya aykırı kabul edilip bozma nedeni saymıştır. 1.CD E.1988/1115 K.1988/982 T:15.3.1988 YKD c.14 sayı 7 Temmuz 1988

**T.C. YÜKSEK HAKEMETLER KURULU
BOZULAN İHTİSAP MERKEZİ**

kurallarının uygulanabilmesi için birden fazla suç işlenmiş olmalı ve birden fazla suç için bir veya birden fazla suç ile mahkum edilmiş olmak gerekmektedir.¹⁷⁸

TCK 70-77 maddeleri arası içtima kurallarını içermektedir. Bu babta bir suçlunun birden çok suçu nedeniyle birden çok ceza mahkumiyeti alması halinde cezaların ne şekilde toplanması gerektiğini düzenlemektedir.¹⁷⁹

Bizim konumuz bakımından yani ferî cezalar ve Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bakımından TCK 76 madde; (Değişik: 9/7/1953 - 6123/1 md.) Ferî cezalar ve mahkûmiyetin bütün diğer cezai neticeleri her ceza hakkın- da ayrı ayrı tayin ve tatbik olunur. Diyerek toplama esasının temel olduğunu belirtmiştir. TCK/77/ 5 te ise (Değişik: 21/11/1990 - 3679/4 md.) İçtima neticesinde uygulanacak süreli ferî cezalar, kamu hizmetlerinden yasaklanma cezasında on, muayyen bir mes lek ve sanatın icrasının tatilinde dört yılı geçemez.

Denilerek hürriyeti bağlayıcı cezalar, para cezaları ve ferî cezalar yönünden bu cezaların belli bir sınırın üstüne çıkmasına engellemiş ve Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası için bu sınırı muvakkatlarda 10 yıl olarak koymuştur.

---

s.989 Aynı doğrultuda bir başka karar için Bkz. (Askeri Yargıtay 2. D 19.4.1978, 103/97 Savaş-Mollamahtöğlu: TCK'nın Yorumu Ankara 1999. s.525

¹⁷⁸ Centel: a.g.e s.497. Cezaların içtimasında genel olarak; Erime,Hukuki içtima, ve Toplama sistemi geçerlidir. Demirbaş a.g.e. s.551

E-Tekerrür ve KHYC

Kesinleşmiş bir hükümlle mahkum olmuş bir kişinin cezasının tamamen infaz olunduktan sonra yahut ceza düştükten sonra yahut ceza düştükten sonra kanunun belirlediği süre içerisinde bir yda birkaç suç işlemesi haline tekerrür denilmektedir.¹⁸⁰ Kanunumuz tekerrürü düzenleyen maddelerinde yeni cezanın tekerrür sebebiyle artırılabacağını belirtmiştir. Acaba feri ceza olan KHYC da artırılabacak mıdır? Yoksa Feri cezalar yani hukuk bağlayıcı cezalar yönünden tekerrür sebebiyle herhangi bir artırım yapılamayacak mıdır?

Yargıtayın her iki yönde de verilmiş kararları mevcuttur. Vermiş olduğu bir kararında “ sanığın tekerrüre esas alınan mahkumiyet kararında, hapisten çevirme ağır para cezasına ek olarak üç ay süreyle memuriyetten yasaklanma cezası bulunmasaydı, özel daire kararında belirlitildiği gibi tekerrüre esas alınamayacağı esastı. Ancak son olarak memuriyetten yasaklanma cezasıda bulunduğu ve bu haliyle CMUK 305-4 karşısında yargıtay denetimine tabi bulunmasına ve verildiği anda kesin hüküm taşımasına göre, TCK 81-2 de öngörülen diğer koşullarda bulunduğundan görevi kötüye kullanmak suçundan sanığa verilen cezanın tekerrür sebebiyle arttırılması yasaya uygundur.”¹⁸¹ diyerek hukuku bağlayıcı cezanın arttırılışın uygun bulmuştur.

---

¹⁷⁹ Bu maddeler incelendiğinde kanunumuzun mümkün olduğu kadar toplama sisitemini öngördüğü bazen cezaların çevrilmesi esasına yer verdiği bazen de içtima kurallarının içtima sonunuda cezaların belli bir sınırı aşmaması esasına yer verdiği görülmektedir.

¹⁸⁰ Günay,Erhan: **Cezada Tekerrür ve Uygulaması** Ankara 1996 s. 78

¹⁸¹ YCGK E.1990/4-225 K:1990/239 T.22.10.1990 YKD c.17 Sayı:8 Ağustos 1991 s.1246

Diğer bir kararında ise, “ memuriyetten mahrumiyet cezası tekrür sebebiyle arttırılmaz”¹⁸² demiştir.

Bize göre , TCK bazı suçların bir çeşit ceza ile bazı suçlarıda birden ziyade ceza ile cezalandırmıştır. Hürriyeti bağlayıcı ceza ile hükmedilen kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası ve diğer fer’l cezalar yeni suç hürriyeti bağlayıcı cezanın tekrür sebebiyle arttırılması durumunda onunla birlikte hükmedilen kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının arttırılmayacağını gösteren kanuni hiçbir hüküm ve sebep mevcut değildir. Dolayısıyla kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası da tekrürden etkilenir.¹⁸³ Ancak kamu hizmetlerinden yasaklılık tekrür sebebiyle etkilenirken tekrürle ilgili genel artırım kurallarına bağlıdır.

KHYC tekrür sebebiyle ikinci kez arttırılarak hükmedilecekse birinci cezanın infaz edilmiş olmasını aranacak yoksa mahkumiyetyeterli görülecek midir?

Ek cezanın infaz edilmiş olması ilkesi benimsenecek olursa müebbed ek cezalar bakımından bir hukuki imkansızlık durumu karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda müebbed KHYC çarptırılanlar bakımından ömür boyu tekrür hükümlerinin uygulanmasından bahsedilmeyecek süreli yasaklılar bakımından ise bu süre içerisinde bir bağışıklıktan bahsedilecektir. Yani 3 sene KHYC çarptırılanlar bu 3 sene boyunca tekerür hükümlerine karşı bağışıklık kazanmış olacaktır. İlk ceza infaz edilirken yeni suç işlenirse bu suçun cezası ilk ceza henüz infaz edilmediği için arttırılmayacaktır. Bu

¹⁸² 4.Ceza dairesi 30.9.1981 – 4808/5629 Erhan GÜNAY s.79

bakımdan ikinci suç için hukuku bağlayıcı cezanın tekerrür sebebiyle artırılabilmesi için mahkumiyet yeterli görülmelidir¹⁸⁴

F-Tecil ve KHYC

Kesinleşen her cezanın infaz edilmesi gerekir. Ancak bazı durumlarda cezaların infazı yarardan çok zarar getirir.¹⁸⁵ Bu zararları ortadan kaldırmak için cezaların ferdileştirilmesi prensibinin bir vasıtası olarak tecil kurumu getirilmiştir. Buna göre (CİK 6) daha önce mahkum olmamış bulunan kişi cezanın belli bir ağırlıkta olması durumunda failin yeniden suç işlemeyeceğine kanaat edilirse mahkeme kararıyla cezası tecil edilebilir. Fakat burada sorun, hangi cezaların tecil edilebileceği bizim konumuz yönünden de ek cezaların dolayısıyla kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının tecil edilip edilemeyeceğine ilişkindir¹⁸⁶

Bu hususta doktrinde birçok görüş ileri sürülmüştür. Hafter, Mantel gibi yazarlar tecilin ek cezalar yönünden hüküm doğurmaması gerektiğini Müller, Comtesse, Kirschhofer, Harrow kimileride ek cezaların da cezaların tecil edilebileceğini belirtmiştir.¹⁸⁷

---

¹⁸³ KHYC ceza mahkumiyetinin sonucu olarak öngörüldüğü durumlar hariçtir. Bunların tekerüre tabi tutulması teknik olarak imkansızdır.

¹⁸⁴ Gözübüyük TCK şerhi :Yazar tekerrür için feri cezaların infaz edilmiş olmasına gerek olmadığını belirtmektedir.bkz.s.984

¹⁸⁵ Centel :a.g.e. s.599

¹⁸⁶ Önder,Ayhan: **Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler** İstanbul 1963 s.168 vd.

¹⁸⁷ Bu hususta Alman Doktrininde ayrıntılı tartışmalar olmuştur. Ayrıntılar için bkz Önder,Ayhan: **Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler** İstanbul 1963 s.148.

Bizim kanunumuz 91. maddesinde ek cezaların tecil edilebileceğini kabul etmiştir. TCK 91. e göre “ Seksen dokuzuncu madde hükmü, mahkeme kararında hilafı tasrih edilmedikçe fer’i cezalar hakkında da tatbik olunur.

Kanunumuzun kabul ettiği sistem cezaların ferdileştirilmesine daha uygundur. Bu yönüyle de tecil ile ilgili kabul edilmiş olunan bir ilkedden de ki bu ilke” tecilin bölünmezliği kuralıdır “ ek cezalar yönünden bir istisna getirmektedir. Tecilin bölünmezliği “ tecilin tecezzi etmeyeceği” kuralına göre fail için verilen cezanın bir kısmının tecili diğer kısmının infaz edilmesi müessesenin amacına uygun düşmez”¹⁸⁸ İşaret etmek gerekir ki ‘asli ceza’ ertelenmeden fer’i ceza ertelenemez.¹⁸⁹

Ancak, bizim kanunumuzun getirdiği sisteme göre aksi açıklanmadıkça asıl ceza hakkında erteleme ek cezalar hakkında da uygulanır. Asıl cezanın ertelenip ek cezanın ertelenmemesi mümkündür. Ancak mahkemenin bu konudaki kararının gerekçeli ve uygulamada tereddüte yer bırakmayacak şekilde yazılması gerekmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu vermiş olduğu bir kararda bunu açıkça belirtmiştir. “ Asıl ceza ertelenmiş olmasına göre fer’i cezanın erteleme dışında bırakılması ve sanığın ahlaki düşkünlüğünün bir gerekçe olarak gösterilmesi bir çelişki ve tutarsızlık meydana getirmekte ise de mahkeme ek

¹⁸⁸ Önder, Ayhan: **Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler** İstanbul 1963 s.148.

¹⁸⁹ Özgenç, İzzet: **Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak Erteleme Anayasa Yargısı** c.18 Ankara 2001 s.110

cezanın ertelenmemesi halinde sanığın uslanmayacağı kanısını belirtmiş olması nedeniyle karar sonucu bakımından doğrudur demiştir.¹⁹⁰

Ancak doktrinde bazı yazarlar gerekçenin kararda gösterilmesinin zorunlu olmadığı fikrindedir.¹⁹¹

Kanaatimizce gerekçenin hükümde gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü bu durum hem anayasa hükmüdür. Tecil talebinde bulunulmasa dahi hakim bunu resen dikkate almak zorundadır Yargıtay aksi durumu, “ sanığa tayin edilen asil ceza ertelendiği halde TCK'nın 91. Maddesi hükmüne aykırı olarak ve nedenleri açıklanmadan fer'i cezanın erteleme dışı bırakılması yasaya aykırıdır” diyerek bunu bir bozma nedeni saymıştır.¹⁹²

Ek cezanın erteleme dışında tutulması halinde bu cezanın infazına ne zaman başlanacağı bir sorundur. Bir görüşe göre, deneme süresinin geçmesini beklemek gerekmektedir. Eğer bu süre içinde failin yeni bir suç işlemesi dolayısıyla erteleme kararı kaldırılmış ise fer'i cezanın infazına ancak asli cezanın infazından sonra başlanacaktır.¹⁹³ (TCK mad.41 fıkra 2)

Buna karşılık diğer bir görüşe göre asli ceza ertelenmiş olsa bile hükmün kesinleşmesinden itibaren ek cezanın infazına geçilmelidir.¹⁹⁴ Eğer deneme süresinde suç işlenmemiş ise “ mahkumiyet esasen vaki olmamış”

---

¹⁹⁰ YCGK E.1962/10, K. 1962/67 Savaş –Mollamahmutoğlu s.1520

¹⁹¹ Dönmezer- Erman: a.g.e III No 1671

¹⁹² Yar. 6.CD E. 1993/6758, K.1993/ 8049 T.2.11.1993 YKD c.19 sayı:12 aralık 1993 s.1889

¹⁹³ Erem – Danışmam-Artuk: a.g.e s.821-822

sayılacak asli ceza infaz edilemeyecek dolayısıyla ek cezada infaz edilemeyecektir.¹⁹⁵

Biz birinci görüşün kabul edilmesi halinde mahkeme kararında tecil dışı bırakılan hususun tecil kapsamına girmiş olacağından ve tecil müddetinin cezasız geçirilmesi sonucunda artık ek cezanın infazının mümkün olmayacağından bu durumun 89.maddede getirilen prensibe aykırı olduğunu düşünmekteyiz. İkinci görüşe katılmaktayız.Gerek tehlikelilik durumu gerekse bu tehlikelilik durumundan ortaya çıkan ferdileştirilme prensibince pekala hakim takdiri doğrultusunda asli cezanın infazını tecil ederken mahkumu kamu hizmetlerinden yasaklayarak farklı bir cezai koruma yöntemi geliştirmiş olabilir. Bu husustaki takdirini hakim hükümde ayrıntılarıyla tartışmalıdır.

Ek cezaların kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası ve bir çeşit olarak memuriyetten mahrumiyet cezalarının teciliyle ilgili olarak diğer kanunlarda düzenlenen idari yaptırımlar dolayısıyla birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Buna göre hakim ek cezayı tecil etmemişse (kamu hizmetlerinden yasaklılık ve memuriyetten mahrumiyet) kişinin memuriyet sıfatı sona erecek eğer memur değilse olamayacaktır.(Devlet Memurları Kanunu 48.madde). Eğer ek cezalar tecil edilmişse kişi bu süre içerisinde memuriyet sıfatını kazanacak ve halen memursa bu sıfatını kaybetmeyecektir.¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ Önder :Tecil ve Benzeri Müesseseler a.g.e s. 172

¹⁹⁵ Önder Tecil ve Benzeri Müesseseler: a.g.e s. 173

¹⁹⁶ Bu huhusta devlet memurları kanunuyla ilgili ortaya çıkan sorunlar bakımından ayrıntılı bilgi için bakınız. Toroslu Nevzat: Ertelenmiş Mahkumiyetin Memuriyete Etkisi Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Prof.Dr. J.G Akipeke Armağan Konya 1991- 1993 ve devamı

G-Af ve KHYC

Af devletle fail ya da mahkum arasında kurulan ceza ilişkisini ve mahkumiyeti etkileyen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹⁷ Af bazen sadece kesinleşmiş cezaları kaldıran, hafifleten veya değiştiren bazan de kamu davasını düşüren veya mahkumiyeti bütün neticeleriyle birlikte vaki olmamış sayan bir kamu hukuku tasarrufudur.¹⁹⁸ Bu genel tarif affin iki ayrı şekilde tezahür ettiğini göstermektedir. Bunlardan birisi mahkumiyet ve kamu davasını ortadan kaldıran genel af diğeri ise sadece cezaya tesir edebilen özel aftır.¹⁹⁹

a-Genel Af

Af ile ilgili doktriner tanımlar bir yana bırakıldığında²⁰⁰ TCK'nın 97. Maddesinde "Umumi af hukuki amme davasını ve hükmü olunan cezaları bütün neticeleriyle ortadan kaldırır" denilerek genel af müessesesinin kanuni neticeleri dikkate alınarak bir tanım yapıldığı görülmektedir.

¹⁹⁷ Sancar,Türkan: 23 NİSAN 1999 tarihine kadar işlenen suçlardan dolayı şartlı salıvermeye dava ve cezaların ertelenmesine dair kanunun hukuksal niteliği ve sonuçları. **Anayasa Yargısı** c.18 Ankara 2001 s.151

¹⁹⁸ Keyman,Selahattin: **Türk Hukukunda Af** Ankara 1965 s.42 ayrıca 1982 anayasası anayasanın 14. Maddesindeki fiillerden hüküm d hüküm giyenler hariç olmak üzere genel ve özel af ilanı yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisine vermiştir.(Anayasa Mad.87) Bunun yanında TCK'nın 97 ve 98. Maddelerinde genel ve özel af konusu düzenlenmiştir. Ayrıca anayasanın 104. Maddesinde de" sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle belirli kişilerin cezalarını kaldırmak veya hafifletmek konusunda cumhurbaşkanına özel af yetkisi vermiştir. Afla ilgili diğer düzenleme anayasanın 169.maddesinin 3. Fıkrasında karşımıza çıkmaktadır.Anılan madde orman suçlarıyla ilgili özel madde getirmiştir. Maddeye göre münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz, ormanları yakmak , ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.

¹⁹⁹ Keyman,Selahattin: **Türk Hukukunda Af** Ankara 1965 s.42

²⁰⁰ Genel ve Özel affin Doktriner Tanımları için bkz. Keyman,Selahattin: **Türk Hukukunda Af** Ankara 1965 s.42 vd. Ayrıca bkz.Özek: a.g.e s.118 vd.

Bu tanım bizim konumuz bakımından oldukça önemlidir. **Bu tanıma göre mahkumiyetin bütün sonuçları ortadan kalktığında fer'i ve mütemmim yani ek cezalarda ortadan kalkacaktır.**²⁰¹ Bu itibarla mahkumiyetin bir neticesi olarak faile yüklenen kamu hizmetlerinden yasaklılık kanuni kısıtlılık ve diğer bütün ehliyetsizlikler ortadan kalkacaktır. Bu itibarla aftan yararlanan kimse af kanunu yürürlüğe girdikten itibaren ehliyetsizliklerine yeniden kavuşsa da bu ehliyetsizlik öncesi statüsüne tekrar kavuşacağı anlamına gelmemektedir. Yani af kanunu ehliyetler bakımından bir eski hale getirme durumu yaratsada statüler bakımından bir eski hale getirme durumu yaratmamaktadır.²⁰²

b-Özel Af

TCK'nın 98. Maddesine göre

“ - Hususi af, havi olduğu sarahate göre cezayı ortadan kaldırır veya azaltır veya değiştirir ve daha ağır bir cezadan mübeddel olan cezaya kanunen ilave edilmemiş bulunmak şartıyla mahkûmun kanuni mahcuriyetini de ref eder. **Ancak kanun veya kararnamesinde hilafı yazılı olmadıkça fer'i ve mütemmim cezalara tesir etmez.** Hususi affı tazammun eden kanun veya kararnamede sarahat bulunan ahval müstesnadır. “

---

²⁰¹ Sancar a.g.e s.157

²⁰² Genel affın ehliyetsizlikleri kaldırması kuralına diğer bazı özel kanunlarda istisnalar getirilmiştir. Daha doğrusu Genel af cezai ehliyetsizlikleri ortadan kaldırsada bazı özel kanunlardaki **idari ehliyetsizlikleri** ortadan kaldırmamaktadır. Bunların başında 1982 anayasasının 76/2. Maddesi ve bu maddeyle paralel düzenleme bulunan 10.06.1983 tarih ve 2839 sayılı milletvekili seçimi kanununun 11-F.maddesi ile istisna getirilmiştir.(Affa Uğramış olsa tabiri ile) Bundan başka devlet memurları kanunu ve diğer sair kanunlarda bu hususta ehliyetsizlikler bu kanunların düzenlediği alanlar bakımından eski statünün kazanılmasında engel teşkil etmektedir.

Maddeden de anlaşılacağı gibi, hükmedilmiş cezayı kaldıran azaltan veya başka bir cezaya çeviren af özel aftır. Bu af sadece suçlulukları kesin hükümle sabit olmuş kimselere uygulanmaktadır.²⁰³ Kural olarak sadece asli cezaya ilişkindir. Ek cezalar ve ceza mahkumiyetinin diğer neticelerine bir etkisi olmaz.²⁰⁴

Madde metninden de anlaşılacağı gibi özel af, af kanun veya kararnamesinde bir hüküm yoksa ek cezalara tesir etmemektedir. Asli cezanın infazından tamamen veya kısmen vazgeçilmesine rağmen ek cezanın infazında ısrarcı olunması bir çelişki yaratıyor gibi gözükabilir. Ancak özel affın mahkumun ıslahı ihtiyarlık ve daimi malûliyet gibi sebeplerle çıkarıldığı hallerde asli cezanın tamamen kaldırılması cezadan beklenen amaca ulaşabilmek bakımından faydalı olmasına rağmen bazı durumlarda ek cezanın özel affın etkilenmemesi gerekli olabilir.²⁰⁵ Gerçekten de mesleğin ve görevin suistimaliyle işlenen suçlarda ek cezaların kapsam dışında bırakılması failin tehlikelilik durumu bakımından bir emniyet işlemevi gösterebilir. Çünkü özel af çoğunlukla kişiyi cezaevi koşullarından kurtarabilmek için çıkarılmaktadır.

---

²⁰³ Sancar, Türkan: 23 NİSAN 1999 tarihine kadar işlenen suçlardan dolayı şartlı salıvermeye dava ve cezaların ertelenmesine dair kanunun hukuksal niteliği ve sonuçları. **Anayasa Yargısı** c.18 Ankara 2001 s.159

H-Zamanaşımı ve KHYC

Suçun işlenmesi veya hükmün kesinleşmesinden itibaren belirli bir sürenin geçmesi, devletin ceza ve infaz ilişkilerini devam ettirmesindeki sosyal yararın kaybolması sonucunu doğurmaktadır. Bu sebeple belli bir süre geçtikten sonra devlet cezalandırma ve yargılama yetkisini kaybetmektedir buna zamanaşımı denilmektedir.²⁰⁶

Devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldıran bir neden olarak zamanaşımı ikiye ayrılmaktadır. Devlet ile sanık arasındaki ceza ilişkisini düşürene "dava zamanaşımı"²⁰⁷ devlet ile hükümlü arasındaki infaz ilişkisini düşürene ise, "ceza zamanaşımı" denilmektedir.²⁰⁸

a-Dava Zamanaşımı Yönünden

KHYC ile dava zamanaşımı TCK m.102 /3-4. de şu şekilde düzenlenmiştir. "3 - Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahud hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müs telzim cürümlerde on sene,

²⁰⁴ Sözüer, Adem: Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616 Sayılı Kanunlarda Öngörülen Şartla Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu Sorunu. **Anayasa Yargısı** c.18 Ankara 2001 s.250.

²⁰⁵ Dinler, Birol : **Ceza Hukukunda Af** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara 2002 s.174

²⁰⁶ Demirbaş:a.g.e s.623 ayrıca bkz. İçel ve diğerleri a.g.e: s.344, Centel a.g.e. s.658

²⁰⁷ Dava zamanaşımı gerçekleştiği takdirde, belirli bir suçtan dava açılmayacağı gibi, açılmış olan davayada devam edilmez. Her suçun gerçekleştirdiği cezaya göre zamanaşımı belirlenmiştir. Kural olarak tüm suçlar dava zamanaşımına tabidir. Bunun istisnası devlete karşı işlenen ve ölüm, müebbet ağır yahut muvakkat ağır hapis cezalarını gerektiren suçların yurtdışında işlenmiş olmasıdır.(TCK 102/ son)TCK 102. Maddesinde dava zamanaşımına ilişkin süreler belirlenirken, suçun cürüm ve kabahat şeklindeki ayırımına göre bir gruplandırma yapıldığı görülmektedir. Cürümlere ait süreler dört, kabahatler ise üç gruplandırmaya tabi tutulmuştur.

²⁰⁸ Bir kimse hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmasına rağmen, mahkumiyet kararının hüküm tarihinden itibaren belli süre içerisinde infaz edilmemesi nedeniyle o cezayı infaz yetkisini ortadan kaldıran bir kurumdur.bkz. İçel ve Diğerleri a.g.e.s.371, Demirbaş a.g.e. s.640

4 - Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis yahud sürgün ve ya hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müs telzim cürümlerde beş sene,

geçmekle zamanaşamanı uğrar.Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasını gerektiren cürümlerde söz konusu maddede ikili bir ayrıma gidilmiştir. Müebbeden KHYC sın gerektiren bir cürüm varsa cürüm 10 senede dava zamanaşımına uğrayacak eğer süreli KHYC gerektiren bir fill varsa cürüm 5 senede zamanaşımına uğrayacaktır. Bu sürelerde TCK 30 da belirtilen esaslar çerçevesinde hesaplanacaktır. (TCK 116)

b-Ceza Zamanaşımı Yönünden

Hukuku bağlayıcı cezalar bakımından ceza zamanaşımı özellik göstermektedir. Eğer hukuku bağlayıcı cezalar (özel kanun konularında) başlı başına verilmiş iseler TCK 112 hükümleri tatbik edilecektir.Eğer bir fer'l ceza olarak öngörülmüş ise bu durumda 115 hükümlerince işlem yapılacaktır.²⁰⁹ Dolayısıyla tek başlarına öngörüldükleri durumlarda bu cezalar asli ceza olma özelliği gösterecektir. Bizim kanunumuz bakımından böyle bir durumun sözkonusu olmadığını (İstisna olduğunu) daha önce belirtilmiştir. ancak özel kanunlarda hukuku bağlayıcı cezaların asli ceza olarak öngörüldüğü durumlarda sorun 112 ye göre çözülecektir.TCK bakımından uygulama 115 e göre yapılacaktır. Buna göre

²⁰⁹ Erem-Danışman-Artuk: a.g.e. s.1007

Madde 112 - Bu maddede yazılı cezalar aşağıdaki müddetlerin müruriyle ortadan kalkar: “4 - Beş seneye kadar ağır hapis veyahut hapis veya muvakkat sürgün veya muvakkaten hidematı ammeden memnuiyet cezalarıyla ağır cezayı nakdi hükümleri on sene,”

Geçmekle zamanaşımına uğrar.Ceza zamanaşımını düzenleyen yukarıdaki maddede süreli KHYC sınır bulunduğu durumlarda ceza zamanaşımı süresi 10 yıl olarak belirtilmiş müebbed KHYC bakımında bir hüküm getirmemiştir.

Ceza zamanaşımı hukuk sistemimizde tüm mahkumiyet kararları bakımından geçerli olmakla birlikte bunun iki istisnası mevcuttur. Bunlardan birincisi müebbeten KHYC ve diğeride devlete karşı yurtdışında işlenen suçlar nedeniyle verilen ölüm müebbed ya da muvakkat ağır hapis cezalarıdır (TCK 118) .

Yasada KHYC'nın zamanaşımı süresi gösterilmemiştir. Bu durum konuya ilişkin farklı görüşler ileri sürülmesine yol açmaktadır.Kimi yazarlar müebbeden KHYC bakımından herhangi bir düzenleme getirilmememesini gerçek bir istisna olarak tanımlamaktadır.²¹⁰ Diğer bazı yazarlar kamu hizmetlerinden ömür boyu yasaklılık cezasının zamanaşımına uğramayacağını ancak yasaklanmış hakların geri verilmesi suretiyle ortadan kaldırılacağını söylemektedir.²¹¹ Diğer görüşe göre ise, ölüm cezası hakkında bile zamanaşımını kabul eden yasakoyucunun gerçek iradesinin, kamu

---

²¹⁰ Demirbaş a.g.e. s.641

²¹¹ Dönmezer-Erman:a.g.e. c.III no.2060

hizmetlerinden ömür boyu yasaklanma cezası açısından zamanaşımın kabul etmeme olduğu iddia edilemez: bu konunun ne kadar zaman geçtikten sonra zamanaşımına uğrayacağı hususundaki boşluk, yasanın iradesini yorumlamak suretiyle doldurulabilir. Bu nedenle yasada altı farklı zamanaşımı süresi belirlendiğine ve kamu hizmetlerinden geçici yasaklanma cezası on senede zamanaşımına uğradığına göre, müebbed yasaklanma bir üstteki süreye tabi sayılarak yirmi senede zamanaşımına uğramalıdır²¹² denilmiştir.

Biz yukarıda belirtilen ve söz konusu durumu bir boşluk olarak niteleyen ve bu boşluğu amaçsal yorumla aşmaya çalışan görüşlerin uygun olmadığını düşünmekteyiz. Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesinin temel teşkil ettiği bir ceza hukuku düzeni içerisinde söz konusu görüşler savunulamaz. Çünkü söz konusu ilke sadece söz de bir ilke değildir. Yorum yöntemlerini etkileyen ve sınırlandıran bir ilkedir.

Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası bir cezaya eklenmemiş ve ceza mahkumiyetinin sonucu olarak ortaya çıkmamışsa yukarıda belirtilen esaslara göre zamanaşımı süreleri tesbit edilecektir. Fakat bu cezalar asli bir cezaya eklenmek suretiyle veya mahkumiyetin bir sonucu olarak verilmişse TCK 115 e göre zamanaşımı süresi tesbit edilecektir.

“Amme hizmetlerinden muvakkat memnuiyet yahut diğer bir ıskatı ehliyet cezası veya bir meslek ve sanatın tatili icrası sair cezalara zam ve

---

²¹² Erem-Damışman-Artuk:a.g.e. s.1007

ilave edildiği veyahut bir hüküm neticesi olduğu takdirde ıskatı ehliyet ve tatili meslek ve sanat cezaları, onlar için muayyen olan müddetin iki misline muadil bir müddet geçmedikçe sakıt olmazlar ve işbu müruru zaman aslı mcazatın sakıt olduğu tarihten itibaren cereyana başlar.”

Madededen anlaşılacağı üzere, asıl ceza örneğin ağır hapis yasal nedenlerin biriyle ortadan kalktığı tarihten itibaren fer'i cezanın zamanaşımı işlemeye başlamaktadır. Başka bir anlatımla aslı ağır hapis cezası faraza 10 yıllık zamanaşımına tabi olupta ona bağlı 4 yıllık fer'i KHYC zamanaşımı hükmün kesinleşme tarihinden itibaren 18 yıl sonra dolmuş olacaktır. Zamanaşımı süresinin başlama tarihi aslı cezanın herhangi bir suretle ortadan kalktığı günden itibaren işlemeye başlamaktadır.²¹³

I -Yasak Hakların İadesi ve KHYC

Yasak hakların geri verilmesi (Memnu Hakların iadesi) ceza mahkumiyetinden doğan süresiz yasaklılık ve ve süresiz ehliyetsizlikleri gelecek için kaldıran adli bir muameledir. Kaybedilen ehliyet hükümlüye geri verilmek suretiyle toplumda iyi hal sahibi olmanın karşılığı tanınmış olur.²¹⁴

Yasak hakların geri verilmesi ile ilgili temel düzenlemeler TCK 121,122,123 maddelerinde yapılmıştır.

---

²¹³ Günay,Erhan :Dava ve Ceza Zamanaşımı-Memnu Hakların İadesi- Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi Ankara 1998 s.93

²¹⁴ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e. s.1028

“Madde 121 - Müebbeden hidematı ammeden memnuiyet ve ceza mahkūmiyetinden mütevellit diđer nevi ademi ehliyet cezaları memnu hakların iadesi tarikiyle izale olunabilir.”

Diyerek yasak hakların iadesinin konusunu çizmiştir. Buna göre, Ceza mahkumiyetinden doğmuş olmak koşulu ile her çeşit ehliyetsizlikler yasak hakların iadesi yolu ile giderilebilir. O halde yasak hakların geri verilmesinin konusunu **ceza mahkumiyetine bağlı her türlü ehliyetsizlikler olduğu söylenebilir**. Bu ehliyetsizliklerin ceza kanununda yazılı olmasına gerek yoktur.²¹⁵

Yargıtay yasak hakların iadesinin kapsamını tartıştığı bir kararında “Türk Ceza Yasasının 121 ve sonraki maddelerine göre ister Türk Ceza Yasasından isterse özel yasalardan kaynaklansın kamu hizmetlerinden yasaklılık memuriyetten mahrumiyet seçme ve seçilme hakkında yoksun kılınma yasal kısıtlılık altında bulundurma babalık ve kocalık hakkında mahrumiyet sürücü belgesinin geri alınması emeklilik maaşından yoksun kılınma meslek ve sanatın tatili iş yerinin kapatılması vb.leri . **Gerek bir mahkumiyet sonucu ve gerekse ceza şeklinde hükmedilen her nevi ehliyetsizliklerin memnu hakların iadesi yoluyla bertaraf edilmesini yasal bir engel bulunmadığından, Türk ceza yasanın 122.maddesinde açıklanan**

²¹⁵ Erem age. 1029. Aynı doğrultuda bir karar için bkz. “İster TCK isterse özel bir yasadaki kaynaklansın, mahkumiyet neticesi kaybedilen tüm hakların, memnu hakların iadesi yoluyla kazanılabileceği, zira bu müessesenin amacının mahkumiyet neticesi kaybedilen kanuni durumu ferde iade etmek olduğu, bu çeşit bir kararla hükümlüye kullanılması menedeilen hakları kullanma yetkisi verildiği , mahkumiyet kararında herhangi bir hak kaybindan bahsedilmese dahi başka yasaların mahkumiyet sonucu olarak ‘memuriyete girememe’, ‘seçme ve seçilme hakkının kaybı’ gibi kısıtlamaların karşılarında iyi halli olduğunu kanıtlayan ve süresinde istemde bulunan hükümlüye memnu hakların iadesine karar verilmesi gerekir” E.1991/2820 K.1991/3053 T. 10.12.1991 YKD c.18 sayı:2 Şubat 1992 s.283

süreler geçtikten sonra talepte bulunan iyi halli hükümlünün memnu haklarının iade edildiğinin bir kararla tespit edilmesinin zorunlu bulunduğu gözetilmeden yazılı gerekçelerle istemin reddine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir”²¹⁶Diyerek yasak hakların kapsamının sınırlarını çizmeye çalışmıştır.

Yasak hakların iadesinde önemli olan husus yasaklılığın bir mahkumiyet kararına dayanması ve süresiz olmasıdır. Süreli olan yasaklar sürenin bitiminde tekrar kazanılacağından yasak hakların iadesinin kapsamına girmezler.²¹⁷ Müebbed yasaklılar bakımından bu mümkün iken süreli yasaklılar bakımından bu imkanın tanınmamış olması bir adaletsizlik doğurmaktadır.²¹⁸ Kanun koyucu böyle bir adaletsizliği ortadan kaldırmak için yasak hakların talep iadesinin edilebilmesi için geçirilmesi gereken süre ile süreli kamu hizmetlerinden yasaklılık cezası süreleri arasında bir eşgüdüm oluşturmuştur. Oluşturmuş olduğu bu paralelelik ile en azından müebbed yasakların en az süreli yasaklılar kadar yasaklı kalmasını sağlamış. Getirmiş olduğu süreler ile yine süreli yasaklılar bakımından yasak hakların iadesi yolunu talep edilebilir olmaktan çıkarmıştır. **Süreli Kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasının üst sınır 5 yıl iken yasak hakların iadesi için en az 5 yıl yasaklı kalmayı ön koşul olarak kabul etmiş. Bu süre 3 yıla indirildiğinde ise yasak hakların iadesi için geçirilmesi gereken yasaklılık süresini 3 yıla çekilmiştir.**

²¹⁶ 6 CD 14.10.1992 – 5855/6684 Günay Dava ve Ceza Zamanaşımı, Memnu Hakların İadesi, Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi Ankara 1998 s. 111

²¹⁷ Günel, Yılmaz: **Adli Yolla Memnu Hakların İadesi** Ankara 1961 s.40

²¹⁸ Erem-Danışman-Artuk:a.g.e. s.1034

Bu yolun benimsenmesi söz konusu adaletsizliği ortadan kaldırmaya alışsada yetersiz kalmaktadır. Çünkü, kamu hizmetlerinden süreli yasaklılık durumunun 3 seneyi açtığı haller vardır. İçtima neticesinde 10 yıla kadar ulaşan (TCK 77/5) kamu hizmetlerin süreli yasaklılık söz konusu olduğunda, 3 yıllık süre geçirildikten sonra Yasak hakların iadesi yolu talep edilebilir hale gelmektedir. Ancak, yasamız böyle bir imkan vermediği için aynı sürece yasaklı olarak kalmış müebbed yasaklı bu yolu kullanabilecek fakat daha 7 yıl yasaklı kalması gereken süreli yasaklı bu yolu kullanamayacaktır.

Konumuz bakımından Yasak Hakların İadesinin bir diğer özelliği menu hakların iadesiyle kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasından kurtulanların bu haklarını geleceğe yönelik olarak kullanabilmeleridir. Dolayısıyla hükümlünün eski memuriyetine kendiliğinden iadesi gibi geçmişe yönelik etkisi olmaz.²¹⁹ Kamu hizmetlerinden yasaklılar bakımından sadece ihraz ehliyeti tekrar kazanılmaktadır.

---

²¹⁹ Demirbaş A.g.e. s.653

SONUÇ

1926 tarihli TCK suçları cürümler ve kabahatler olarak ikiye ayırmış; Cürümlere mahsus cezalar arasında kamu hizmetlerinden yasaklılık cezasını da saymıştır. Tıpkı bir kabahat cezası olan meslek ve sanatın tatili cezası gibi KHYC doktrinde hukuku bağlayıcı cezalar olarak sayılmıştır. KHYC ya hürriyeti bağlayıcı bir cezaya eklenmiş ya da bir ceza mahkumiyetinin sonucu olarak yer almıştır. Bu cezanın kapsamı genel olarak TCK'nın 20. Maddesinde gösterilmiştir. TCK'nın 20. Maddesindeki haliyle KHYC, mahkumu, seçme seçilme gibi temel siyasal haklardan ve bunların dışındaki bütün siyasal haklardan mahrum kılmıştır. Bunun dışında KHYC çarptırılan mahkum geniş anlamda idari teşkilat içerisinde organlarda herhangi bir şekilde çalışmaktan men edilmiştir. Kanun koyucu temiz bir siyasal sistem yaratmayı amaçladığı gibi, bu düzenlemeyle de temiz bir kamu yönetimi oluşturmaya çalışmıştır. Öte yandan kişinin rütbe, unvan, madalya ve nişanlarını kullanmasının önüne geçmiş; bütün bu sayılanlara bağlı olarak ortaya çıkan her türlü haklardanda mahkum yasaklanmıştır. Yasaklılık süresi içinde de bu hakları tekrar elde etme ehliyetinden mahrum kılınmıştır. Bütün bu getirmiş olduğu ehliyetsizlik durumuyla KHYC'sının medeni ölüm nitelemesini yeterince hak ettiği söylenebilir.

Ek ceza niteliğiyle Türk Ceza Hukukunda büyük bir önem arz eden KHYC uygulamada yeterince anlaşıldığı, kapsamının tartışıldığı, ceza hukukun diğer kurumlarıyla sistematik bir ilişki kurularak bir içtihat birlikteliği

yaratıldığı söylenemez. Bunda hiç şüphesiz TCK'da fer'i ceza felsefesinin açık seçik ortaya konulmamış olmasının payı çok büyüktür. Bu durumun ortadan kaldırılması için, TCK'nın ek cezalara ilişkin birikimi yok edilmeden yeni düzenlemeler getirilmesine ihtiyaç vardır. KHYC ilişkin çalışmamızın amacı bu eksiklikler dolayısıyla öncelikle konuyu belli bir sistematik içerisine oturtmaya çalışmak olmuştur.

KAYNAKÇA

Akıntürk, Turgut : Temel Hukuk AÖF yayınları
Eskişehir 1998

Akad-Dinçkol : 1982 Anayasası ve Gerekçesi
İstanbul 2001

Akıncı, Müslüm : Bağımsız İdarioriteler ve
Ombudsman İstanbul

Alacakaptan, Uğur : Suçun Unsurları Ankara 1970

Alparslan, Şükrü : Değişen Toplum ve Ceza Hukuku
Karşısında TCK'nın 50. Yılı ve
Geleceği İstanbul 1997

Centel Nur : Türk Ceza Hukukuna Giriş İstanbul
2001

- Çağlayan,Muhtar : Türk Ceza Kanunu I Ankara 1984
-
- Develioğlu,Ferit : Osmanlıca- Türkçe ansiklopedik
Lügat Ankara 2001
- Donay, Süheyl : Para Cezaları İstanbul 1972
- DÖNMEZER Sulhi : "Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
ve Bazı Problemler Yargıtay
Kararları." İÜHFD.c.33
- Dönmezer-Erman : Nazarı ve Tatbiki Ceza Hukuku
İstanbul 1999
- Demirbaş,Timur : Ceza Hukuku Genel Hükümler
Ankara 2002
- Dinler,Birol :Ceza Hukukunda Af Yayımınmamış
Yüksek Lisans Tezi Ankara 2002
- Edis, Seyfullah : Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç
Hükümleri Ankara 1993

- Erem-Danışman-Artuk :Ceza Hukuku Ankara 1997 s.700
- Erem-Toroslu : Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler
Gözden geçirilmiş 6. Baskı Ankara
1994
- Gölcüklü, Feyyaz : Türk Ceza Sistemi (Hürriyeti
Bağlayıcı Cezalar) 1966 Ankara
- Gözler, Kemal :Hukukun Genel Torisine Giriş Ankara
1998
- Gözler,Kemal :Hukuk Başlangıcı Bursa 1998
- Gözübüyük,Abdullah : Ceza Kanunu Şerhi İstanbul 5.baskı
1988
- Günel,Yılmaz : Adli Yolla Memnu Hakların İadesi
Ankara 1961
- Günay,Erhan : Cezada Tekerrür ve Uygulaması
Ankara 1996

- Günay,Erhan :Dava ve Ceza Zamanaşımı-Memnu Hakların İadesi- Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi Ankara 1998
- Güriz, Adnan : Hukuk Başlangıcı Ankara 1992
- Güriz, Adnan :Hukuk Felsefesi Ankara 1992
- Günday,Metin : İdare Hukuku Ankara 2000
- Hafızooğulları,Zeki : Ceza Normu Ankara 1996
- Hafızoğulları, Zeki : Basılmamış ders notları 1995
- Hatemi –Serozan : Aile Hukuku İstanbul 1993
- Işıқтаç, Yasemin : Hukuk Normunun Mantıksal Analiz ve Uygulaması İstanbul 1999
- İçel ve Diğerleri : Yaptırım Teorisi İstanbul 2000 s.

- Keyman, Selahattin : Hukuka Giriş Lefkoşa 1997
- Keyman, Selahattin : Türk Hukukunda Af Ankara 1965
- Kıyak-Çağlayan-Şenel : Nazari ve Tatbiki Devlet İdaresi
Aleyhine Cürümler Ankara 1960
- Köni Burhan : "Cezanın Tayininde Suçlunun
Şahsiyeti" SBFD XI (1956-3) s.49-58
- Köprülü- Kaneti : Aile Hukuku 1989 İst s.235
- Manjo : Ceza Kanunu Şerhi Ankara 1977
- Malkoç, İsmail- Malkoç, Aytaç: Memurlar ve Suçlar (Memurlar ve
Kamu Görevlilerinin Hukuki
Sorumlulukları) Ankara 1998
- ONAR Erdal : "1982 Anayasasında Milletvekilliğinin
Düşmesi" Anayasa Yargısı 14.
Ankara 1997

Önder,Ayhan : Ceza Hukuku Dersleri İstanbul
1992 s.489

Önder,Ayhan : Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri
Müesseseler İstanbul 1963

Özay,İlhan : Günışığında Yönetim İstanbul 1996

Özek,Çetin :Umumui Af İHFM XXIV 1959

Özek,Çetin : Adliyeye Karşı Suçların Hukuki
Konusu İÜHF Mecmuası LV 1997

Özgenç, İzzet : Bir Ceza İnfaz Rejimi Olarak
Erteleme Anayasa Yargısı c.18
Ankara 2001

Özüğür Ali İhsan :Velayet, Vesayet, Soybağive Evlat
Edinme Hukuku Ankara 2002

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
HUKUK FAKÜLTESİ
MÜDÜRLÜĞÜ

Pısapıa, Gian Domenico :İtalyan Ceza Hukuk Müesseseleri
Padova 1965 (Çev: Atıf Akgüç
Ankara 1971)

Saatçioğlu, Cemil. : Fer'i ve Mütemmim Cezalar Adalet
Dergisi 1977 sayı 3-4

Sancar,Türkan : 23 NİSAN 1999 tarihine kadar
işlenen suçlardan dolayı şartlı
salıvermeye dava ve cezaların
ertelenmesine dair kanunun hukuksal
niteliği ve sonuçları. Anayasa Yargısı
c.18 Ankara 2001

Savaş- Mollamahtoğlu : TCK'nın Yorumu Ankara 1999

Serozan Rona : Çocuk Hukuku İstanbul 2000

Sözüer, Adem : Türk Hukukunda Af, 4454 ve 4616
Sayılı Kanunlrda Öngörülen Şartla
Salıverilme ve Ertelemeye İlişkin
Hükümlerin Hukuksal Niteliği ile Bu

Hükümlerin Anayasaya Uygunluğu
Sorunu. Anayasa Yargısı c.18 Ankara
2001

Şekercioğlu Metin : Ceza Hukukumuzda Memur
Kavramı İstanbul 1974 (Yayımlanmış
Doktora Tezi)

Taner, Tahir : Ceza Hukuku İstanbul 1949 s.579

Türk Ceza Kanununun
Yürürlüğe Konulmasına ve
Mevzuata Uyumuna Dair
Kanun Tasarısı Ankara
2000 :

Türk Ceza Kanunu Öntasarısı
(İkinci Komisyon Tarafından
Yapılan Değerlendirme
Sonunda Hazırlanan Metin)
Ankara 1989 :

Toroslu, Nevzat : Cürümlerin Tasnifi Bakımından
Suçun Hukuki Konusu Ankara 1970

Toroslu Nevzat :Ertelenmiş Mahkumiyetin
Memuriyete Etkisi Selçuk Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Prof.Dr. J.G Akipeke
Armağan Konya 1991-1993

